CANONES CONCILII PROVINCIALIS COLONIENSIS ANNO CELEBRATI M. D. XXXVI.

Quibus nuperrimè hæc addita sunt:

FORMVLA ad quam visitatio intra Diœcesim Coloniensem exigitur.

REFORMATIO Cleri ad correctionem vitæ & morum, ac ad remouendos abusus.

STATVTA Synodalia reuerendiss. in CHRISTO patris D. Valentini, Episcopi Hildesemensis.

FORMVLA viuendi Canonicorum, Vicariorum, & aliorum presbyterorum secularium.

LVGDVNI,
APVD ANTONIVM VINCENTIVM.
ANNO M. D. XLIIII.

HERMANNVS

DEI GRATIA SANCTAE COloniensis ecclesiæ Archiepiscopus, sacri Romani Imperij per Italiam Archicancellarius, princeps Elector, Vvestualiæ & Angariæ dux, sacrosanctæ Apostolicæ sedis Legatus natus, ac administrator ecclesiæ Paderbornen. &c. vniuerso clero ac populo prouinciæ nostræ Coloniensis, salutem in domino sempiternam.

NTER innumera huius calamitosæ tempestatis aduersa, quibus iusto Dei iudicio premimur, nihil ita ex eo potissimum tempore, quo nos Deus Opt. Max. licet indignos, ad ministerij episcopalis functionem uocare dignatus est, animum nostrum torsit, quàm quod uidemus ecclesiæ nauiculã, uelut indormiente ipso nauclero Christo Iesu, in medijs constitutam fluctibus turbulentißimarum procellarum impetu, iam nimium diu summo cum rei Christianæ periculo iactari, nec interim in tanta rerum desperatione laborantibus, ullum alicunde salutis portum in quem se tutò recipiat, Christi nauis, uel de longinquo adfulgere. Nam quòd aliquot abhinc annis pleraq; remedia tentata sint, id nos discruciat magis, quum animaduertimus, hactenus penè nihil actum, sed omnino fru

fruſtrà laboratũ eſſe. Et *quis,quæſo,tam ſtupidus eſt, qui non ſentiat omnem conatum noſtrum idcirco irritum atq; inanem fuiſſe? quòd hucuſq; nec ſyncera in* Deum *fide, nec unanimi uoto indormiſcentem dominum ardentibus precibus inclamauerimus, ſed incredulitate torpẽtes,ac corruptiſsimis animorum affectibus,ſtudia in contraria currentes,non reſpexerimus toto corde in eum, qui dixit:* Venite ad *me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos.* Neq; *enim ille uel immemor eſt promiſsi,uel manus eius abbreuiata,ut ſaluare non poſsit,qui non derelinquit omnes ſperantes in ſe,ſed iniquitates noſtræ diuiſerunt inter nos & illum:atq; utinam iam tandem reſipiſcentes,ſtudeamus, repurgatis per* Dei *miſericordiam mentibus noſtris,uel tãtillam fidem à domino impetrare, quantula* Apoſtoli *præditi erãt, quum in mari intumeſcenti comprehenſi,dominum pariter acceſſerunt,atque in ceruicali reclinantẽ ſuſcitarũt, inclamãtes:* Domine,*ſalua nos, perimus.* Q*uæ ut tum non ſatis integra fuerit, quòd uiciſsim audirent:* Q*uid timidi eſtis modicæ fidei? tanta tamen*

*fuisse perhibetur, ut Iesus ille seruator excita
tus ac surgẽs, imperaret uentis & mari, adeò
ut statim subsecuta sit tranquillitas magna.
Quã inferior ergo illa, licet modica, unanimi
tamen discipulorũ fide, nostra erga Deũ fidu
cia hactenus fuerit, quàm indignos gratia Dei
præ Apostolis, quanquam adhuc rudibus, nos
hucusq; præstiterimus, res ipsa actionũq; no-
strarũ euentus satis superq; declarant. Quid
enim tot comitijs, tot cõuentibus, tot deniq; cũ
priuatis tũ publicis cõsultationibus super com
ponẽdis hisce fluctibus, nõ semel habitis, aliud
effectũ est, quàm quòd tẽpestas facta est cõci
tatior? Tandẽ ad uniuersale Conciliũ, uti ad
ultimũ asylum respeximus omnes, quod in pri-
mis inuictissimus perinde ac pietissimus eccle
siæ pugil, Carolus, eius nominis quintus, Ro-
manorũ Imperator, semper augustus, authori
tate apostolica indici, magna cum instantia
postulauit, beatissimus subinde Põtifex pien-
tissimæ postulationi assentiẽs, futurũ promisit,
totus deniq; orbis ingẽti cum desiderio hacte-
nus expectauit. Sed ut nõ leuis momẽti res est,
generalẽ ecclesiæ Synodũ conuenire, ita per-*

multa ſunt, quæ omnis diſsidij, parēte diabolo procurāte, ſubinde ſuboriuntur impedimenta, quibus etſi nō omnino ſpes indicēdi cogendiq́; Concilij adimatur, tamen res omniū maximè neceſſaria, in longū ſaltē protrahitur. Nos igitur rationē officij epiſcopalis nobis cōcrediti, ſolicitè animo uerſantes, quanquam maluiſſemus rebus labētibus, publico atq; adeò totius orbis Chriſtiani auxilio ſuccurri, quàm priuatim in prouincia noſtra de neceſſario remedio diſpicere: In tam lōga tamen expectatione, dilationeq́; ſperatæ opis, nullā excuſationē inuenimus, diutius in officio noſtro ceſſandi, maximè quod hæreſum ac ſchiſmatū peſtilentiſsimis exitialibusq́; flatibus prouinciā noſtrā undecunq;, idq́; agminatim imperātibus, ſcelerū quoq; ac morū longè corruptiſsimorū lue ac fluctibus, magis ac magis inundātibus, omnem debinc mora extremi plenā periculi iudicemus. Proinde & diuina uoce cōmoniti, & ſacrorū Canonum iuſſu cohortati, prouinciale Conciliū in ciuitate noſtra Colonia Agrippina, Deo authore, celebrandum indiximus. In quo quū nobiſcū reuerendorū Suffraganeorū

noſtrorũ, Leodieñ. Epiſcopi ac Monaſterieñ. & Oſnaburgeñ. cõfirmati, adminiſtratoriſq; Mindenſis eccleſiarũ legati (Traiecteñ. interim Epiſcopi procuratoribus, quo minus ad nos ſe reciperẽt, inter eundũ per obuios milites, quemadmodũ ipſorum literæ excuſatoriæ continebãt, prohibitis) ſimul & cũ uenerabili clero noſtro, in Dei nomine conuenerint, ipſiuſq; Dei ac eccleſiæ cauſam (quantum is, à quo omne datũ optimũ ac omne donũ perfectũ deſcẽdit, pater luminũ cõceſsit) diligẽter pertractarint. Tandẽ diſcuſsis omnibus, quæ repurgãda uidebãtur, reformationẽ quam omni ope molimur & ex animo optamus, in Canones quoſdã diuinæ legi ac patrũ ſanctionibus cõſentaneos cõtraximus, quos uiſitatiõe diœceſeos noſtræ effectui mãcipare (quoad eius fieri poteſt) deo adiutore adnitemur, ut habeat prouincia noſtra, donec generale illud indicatur Cõciliũ, aliquãtulã ſaltẽ opẽ, qua ſe aduerſus ingruẽtes ac inũdãtes diſsidiorũ fluctus ac ſcelerũ luem, ſeruet ac tutetur. Omnia tamẽ, quæ hoc libello cõtinentur, iudicio SS. Apoſtolicæ ſedis, quam meritò ueneramur, ſubmittentes.

INDEX TITVLORVM PRINCIPALIVM AC CAPITVLOrum *Concilij prouincialis Coloniensis quæ sub illis ad Christianæ pietatis augmentum comprehenduntur.*

Folio 1.

DE MVNERE EPISCOPALI.

Officium Episcopi post verbi prædicationem, consistit potissimum in impositione manuum, & visitatione Ecclesiarum.

Folio xv.

Folio XXVII.

Folio xxxix.

Folio LIX.

Folio LXXVII.

Folio LXXIX.

Folio LXXXIX.

Folio cv.

FINIS.

DE MVNERE EPISCOPALI

Officium Epiſcopi poſt Verbi prædicationem conſiſtit potiſſimùm in impoſitione manuum, & uiſitatione Eccleſiarum.

PISCOPI Munus in duobus potiſsimum conſiſtit. Primum, in impoſitione manuum, quæ eſt ordinum eccleſiaſticorum collatio, ac inſtitutio miniſtrorum. Deinde in viſitatione diœceſeos. Vtrunque beatiſſimus Apoſtolus ad Titum dilectum Titum 1.
filium, Cretæ Epiſcopum ſcribens, complectitur: Huius, inquit, rei gratia, reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi. Alterum verò idem Apoſtolus, cum à Mileto diſceſſum maturaret, profecturus Hieróſolymam, ac certus quòd amplius haud viſurus eſſet faciem eorum omnium, per quos tranſiuit, prædicans regnum DEI, vocatis illò ad ſe ab Epheſo eccleſiæ preſbyteris, apoſtolica vehementia inculcat, cum ait: Attendite Acto.20
vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Et quoniam ſcio, inquit, quòd intrabunt poſt diſceſsionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi: & ex vobiſipſis exurgent viri loquentes peruerſa, vt abducant diſcipulos poſt ſe: propterea vigilate. Cui muneri, vt ambo illa apoſtolici ordinis eximia luminaria, nimirum Petrus, ac il- Acto.9
lius collega Paulus, ſatisfacerent, alter tranſiuit & inuiſit Acto.15
vniuerſos, alter perambulauit Syriam & Ciliciam, confirmans eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum: nimirum non tantum verbo, ſed & exemplo Epiſcopos commonentes, vt qui ſpeculatores in Dei eccleſia conſtituti ſunt ac appellantur, prouinciæ ſibi mãdatæ, vigilantiſ-

simè intendant, fidem, conuersationem, mores & vitam singu lorum explorent, examinentq;, ac prouideant, ne alicubi quis in ea vocatione, ad quam à Deo vocatus est, torpescat.

¶ De impositione manuum, quæ est ordinum ecclesiasticorum collatio, ac institutio ministrorum. CAP. I.

MPOSITIO manuum est ostium, per quod intrant qui ecclesiarũ gubernaculis admouentur. Proinde quia eiuscemodi ostiũ diligenter custoditũ nõ est, factũ est, vt tanta mala quæ sentimus, agminatim in ecclesiam Dei irruperint. Huius ianuæ vigilantissimi custodes fuerũt Apostoli CHRISTI, & quoquot ipsis successerũt, Apostolici episcopi. In primis verò diuinissimus Paulus, qui dilectissimis discipulis Timotheo ac Tito, eiuscemodi custodiæ formulam ex professo præscribit. Porrò Apostoli, cum esset in locum Iudæ proditoris deligendus duodecimus collega, statuerunt duos ex his viris (qui cum ipsis congregati fuerunt in omni tempore quo intrauit & exiuit inter eos dominus IESVS) probatissimos, electionem alterutrius domino cõmittentes. Ad hæc, cum essent deligendi primi illi ecclesiæ diaconi, Apostoli conuocata discipulorum multitudine, dixerunt: Considerate fratres ex vobis viros boni testimonij, plenos spiritu sancto ac sapientia, quos constituamus super hoc opus, atq; illi (cum placuisset hic sermo) coram omni multitudine elegerũt Stephanum, virum plenũ fide & Spiritu sancto, ac reliquos sex, quos statuerunt ante conspectum Apostolorum: qui dein non temerè, sed orantes, illis imposuerunt manus. Denique de Barnaba, per Apostolos ad Antiochiam destinato, refert scriptura: Quoniam Apostoli miserunt Barnabam, quòd esset vir bonus & plenus Spiritu sancto ac fide. Quibus exemplis edocemur, quanta cura ac delectu, manus impositioné fieri oporteat. Beatus Apostolus inter alia Timotheum sic alloquitur: Commenda, inquit, quæ audisti per me per multos testes fidelibus, qui & idonei erunt alios docere. Et iterum: Manus nemini cito imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. A qua regula cum longe lateque discessum sit, affectibus priuatis sibi omnia vendicantibus, morbus obortus est plurimus, atq; ita radicatus, vt vix spes medendi relicta sit. Neque tamen

[Margin notes: 1. Timot. 3; Ad Tit. 3; Actorũ. 1; Act. 6; Act. 11; 2. Timo. 2; 1. Timo. 5]

tamen in medijs & exulceratissimis morbis de remedio desperandum erit, sed tanto magis de pharmaco idoneo cogitandum prouidendumque.

¶ Ad certum titulum ecclesiæ ministros canonicè deligendos ordinandosque. CAP. II.

QVoniam verò primitiuæ ecclesiæ facies, quod ad institutionem ministrorum attinet, paulatim immutata fuit: nimirum, dotatis téplis, sacerdotijsq; ac certis stipendijs ministrantibus constitutis: visum subinde sanctis Patribus non absq; multa ratione fuit, ne quisquam sine certo titulo (qui illi victum necessariũ suppeditaret) ad maiores, quos & sacros ordines vocamus, ordinaretur. Adhibita etiam non leui seueritate in Episcopos, qui secus facere præsumpsissent. Quæ cum sic se habeant, reformationem ordiri hinc fuerit necesse. Vidẽdum itaque in primis est, vt collationes ecclesiasticorum sacerdotiorum seu beneficiorum, vt electiones, præsentationes, & institutiones clericorum ac ministrorum, maximè eorum qui curæ præficiuntur animarum (quæ scientia scientiarum meritò appellanda est) ritè ac canonicè fiant. Vtque maximi illi & teterrimi abusus & vitia (quæ in deligendis personis ecclesiasticis, non vulgari cum detrimento ecclesiæ sæpenumero committuntur) quoad fieri potest, tollantur. Quod tunc demum futurum est, cum repulsis ac submotis indignis, digni tantum ac idonei admittantur, qui & velint & possint officium (propter quod beneficium datur) gerere & explere. Scriptum est enim: Qui non laborat, non manducet.

Ex concil. Lateranẽ. sub Alexan. iij.

¶ Manum nemini citò imponendam. CAP. III.

QVamobrem omnibus, qui præficiendi ecclesiasticis munijs ministros potestatem habent, illa (quam paulò antè retulimus) Paulina admonitio semper ob oculos versabitur: Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant, quàm diligens, & quàm prudens habẽda est dispensatio diuinorum munerum & cœlestium dignitatum? Certè omnium excommunicatione percellebantur, qui ecclesiastica beneficia contulissent indignis.

1. Timo. 5
S. Leo. c. miramur. 61. dist.
Ex cõcil. Toleta.

¶ Humani affectus & uenalitas in beneficijs ecclesiasticis, execrabiles. CAP. IIII.

Hieron. in Nume. Phil. 2

NVlla itaque consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis contemplatio, facere debet hoc, vt populi gubernatio, alij, quàm meliori tradatur. Cessent omnes affectus humani, qui sua, non quæ IESV Christi sunt, quærunt. Maximè verò sacerdotiorum ac beneficiorum venalitas execranda est. Quòd qui sic præficiunt, ac præficiũtur inter ementes & vendentes columbas, (quos Dominus flagello de funiculis facto è Templo eiecit, ac mensas nummulariorum & cathedras vendentium columbas euertit) computētur. Si enim is dignus sacerdotio creditur, cui non actionis merita, sed præmiorum copia suffragatur, restat, vt nihil sibi in ecclesiasticis honoribus grauitas, nihil sibi defendat industria, sed totum auri prophanus amor obtineat. Et cum fides simul & vita in sacerdotibus & ministris eligenda sit, quæ tandem vita, & quæ opera sacerdotis illius erunt, qui honores tanti sacramenti per præmium conuincitur obtinere?

Matth. 21 Ioan. 2. Marc. 11 Luc. 19.

¶ Beneficia ecclesiastica, priusquam uacent nemini promittenda. CAP. V.

Ex cōcil. Later.

CVm olim Conciliari institutione vetitum sit, ne vlla ecclesiastica ministeria seu beneficia promittantur alicui priusquam vacent. Tum ne quis mortem proximi, in cuius locum & beneficium se crediderit successurum, desiderare videatur. Tum quòd turpe sit, diuiniq́ue plenum animaduersione iudicij, si locum in ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsæ etiam seculares leges condemnare curarunt. Idq́ue verò quum nunc passim præter omnem personarum delectum, designatis etiam ex nomine beneficijs, in quæ stipulatores successuri sunt, pessimo exemplo fiat, tollendus abusus est. Idq́ue non aliter, quàm secundum canonicam ordinationem, ne quis solicitus sit, non tam de officio, quàm de beneficio viuentis.

¶ Dignis tantũ beneficia esse conferenda. CAP. VI.

QVi sacerdotia ecclesiastica pleno (vt aiunt) Iure, potestatem conferendi habent, alium factæ à se manuum impositionis discussorem non expectant. Præcipua ergo illis habenda cura est, idq́ue maximè in præficiendis parochis, ne apostolici præcepti præuaricatores ac rei fiant.

Quis

Quis enim non intelligit, quàm graui culpa se obstringit is, Matth. 15
qui in causa est, vt cæcus cæco ducatum præstet, nimirum am- Luc. 16
bobus in foueam delabētibus? Despiciunt (inquit Malachias Malach. 1
propheta) nomen domini, qui cæcum, qui claudum, qui lan-
guidum animal, ad immolandum offerunt, & propterea gra-
uiter à domino increpantur. Quis verò cæcum animal of- Hieron. in
fert, nisi qui indoctum in docti locum ordinat, magistrumq́; Malach.
facit, qui vix discipulus esse poterat? Claudum verò, qui lucra
terrena quærentem, locat in dignitate, veluti pedem in diuer
sa ponentem? Cui potest inferri illud: Vsquequo claudicatis
in duas partes? Languidum denique, qui vitiosum pro reli-
gioso habet, quique tardum & pigrum probat patientem.

¶ Idoneos tantū in prælatos eligēdos esse. CAP. VII.

SAcris Canonibus saluberrimè constitutum est, vt omnes Ex cōcil.
Cathedrales ecclesiæ, collegia & conuentus ad dignita- genera. c.
tes vacantes, ex sua congregatione idoneos eligant præ- ne pro de-
latos. Atq; eos demum sacris administrationibus dignos esse fectu. de e-
existiment, quorum omnis ætas per disciplinas ecclesiasticas lectione.
cucurrisset. Iam vt primitiuæ ecclesiæ censura mitigationem Ex conci.
recipiat discretionis, is saltem aliorū curæ præficiatur, cuius Basilien.
comparatione, grex cæteri meritò dicatur. Quomodo enim Hierony.
fieri potest, vt non vilissimus reputetur, qui est honore præ- Symma.
stantior, nisi quoque scientia & sanctitate præcellat? Atque ad Lau-
vtinam hic pensitetur, & nautis & nauigio deferēdis eandem rent. c. vi-
imminere periclitandi necessitatem. lissimus. 1. q. 1.

¶ In eligendo, ætas, mores, literatura & sacer ordo, spectanda. CAP. VIII.

QVapropter electores soliciti sint, vt talem præficiant, Ex cōcil.
qui officio credendo satisfacere possit, virum ætatis Basilien.
legitimæ, moribus grauem, literarum scientia præ-
ditum, atque in sacris ordinibus constitutum, Scientes ipsis
in re tam graui, vel dolo, vel negligenter agentibus, non mi-
norem quàm malis illis pastoribus ac prælatis (quos ipsi præ-
fecerunt) in districto Dei iudicio imminere pœnam. Neque
enim impunè peccatur in Spiritum sanctum, qui in omni ele-
ctione vt author inuocatur. Neque inultum permittet Deus,
si quis iureiurādo, quod sub electionem præstatur, frustrà no- Deut. 5
men domini vsurpauerit. Vt omittamus pœnas canonicas,
quæ perperàm eligentes manent.

¶ Electionem synceram esse oportere. CAP. IX.

ABsit ergo omnis simoniæ prauitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorũ preces, quæ minis æquiparantur, omnisq; impressio: cesset ambitio, ac dominandi libido. Ad hæc, procul absint omnes illicitę obligationes, quæ sub electioné, aut paulò post ab eligendo vel electo,

Hier.8.q.1.c.licet. & c.Si ergo.

haud præter simoniæ labé extorquẽtur. Et procedat de vultu Dei opus ipsius, vt scilicet, qui præstãtior est omnibus, qui doctior, qui sanctior, q in omni virtute eminẽtior, hic eligatur.

¶ In confirmatione electionis, quæ expendenda. CAP. X.

ELectione facta, Nos & cæteri qui confirmationis munus impendemus, officio nostro, Deo volente non deerimus, discussuri scilicet diligenter & formam electionis, & electi merita, priusquam nostras imponamus manus.

¶ Per patronos, idoneos præsentari oportere. CAP. XI.

PAtroni tum ecclesiastici, tum laici (quos hac de re diligenter admoneri curabimus) videbũt, vt idoneos (quẽadmodum antè diximus) Archidiaconis præsentẽt. Cõpertum siquidem habemus, quàm hîc supra modum peccatur. Sunt enim qui tantum filios ac consanguineos, seu aliter ipsis addictos, citra vllum delectum, aut discrimen scientiæ, morũ, ac ætatis, beneficijs ecclesiasticis admouent. Sunt qui admotis, nomen tantum relinquunt, censum autem atque ecclesiasticos redditus, sibi ausu quodã sacrilego (nihil minus quàm de ecclesiastico ministerio cogitantes) vsurpant. Quæ omnia

Alexã.iij. c. ex frequẽtibus. de instit.

cùm sanctorũ Patrum sanctionibus damnentur, multorumq; malorum in ecclesia Dei causa sint, posthac non committi, sed sublata penitus esse, suamque vim canonicis regulis constare ex animo cupimus.

¶ Quid incumbat Archidiaconis. CAP. XII.

C.j.et c.ad hæc.de of. Archidia.

ARchidiaconi nostri, ad quorum curam inter alia pertinet, vt nostro nomine parochias ordinẽt, ac ministros ecclesiæ ipsis præsentatos ac oblatos inquirant, Scient sui muneris esse, negligentiam patronorum supplere. Cùm enim oculi nostri sint, dispiciẽt, ne quis alioqui indignus, sub

C.finali.de elect.in 6

alicuius præsentationis prætextu irrepat ac admittatur. Nec contẽti quòd post edicta ter publicata, nusquam cõpareat, qui præsen

præsentationé oppugnet:eorũ etiam qui ipsis præsentãtur, & ad instituendum offerũtur,vitã,mores,& eruditioné accuratè peruestigabũt, ac nisi cõperti illi fuerint muneri,cui præfici postulãtur,pares, fore nefas putabũt stultè petẽtibus assentiri. Neq; existimabũt id tẽporis,quod huic examini impendent,perdi,cum nequaquam posſit collocari melius,maxime quòd officium eorũ, hoc ipsum vt fiat, magnopere requirat.

¶ Aliquot abusus officialium inter visitandum corrigendi. CAP. XIII.

ET quoniam ad nos quorundã querela perlatũ est,nõnullos officiales Archidiaconorũ nostrorũ inuestituræ nomine plus æquo interdum petere,quosdã etiã institutioné ipsam petẽtibus,vel temerè negare,vel saltẽ in longũ differre tẽpus,quamlibet legitima sit præsentatio, & idoneus is qui præsentatus est. Curæ itaq; nobis erit,inter visitandũ,de his diligẽter inquirere,& quæ vitiosa cõperientur, Archiepiscopali authoritate,communicato tamẽ cum Archidiaconis nostris(vt par est) cõsilio,quoad eius fieri poterit,corrigere.

¶ Omnes qui de beneficijs disponunt,sui officij admonendi. CAP. XIIII.

REferre etiam non parum existimamus, omnes qui de sacerdotijs seu beneficijs ecclesiasticis quamcunque disponendi potestãté habent,speciatim ac diligenter admoneri,vt hisce synodaticis canonibus, per omnia obtemperent,nisi in eo ipso in quo deliquerint,puniri velint.

¶ Moderatio patronos laicos respiciens. CAP. XV.

ATtamen quod ad patronos laicos attinet, hanc censurã eatenus moderamur,vt si Archidiaconi nostri præsentatos ab eis,quòd inidonei sint, instituere recusent, liceat ipsis inutiliũ loco,alios,iterum intra tẽpus legitimum præsentare,modò tamen dolus absit.

¶ De officio vicariorũ in põtificalibus. CAP. XVI.

POsteaquam de illorum officio diximus, qui sacerdotijs seu beneficijs rectores admouẽt ecclesiasticis ordinibus initiãdos, restat vt de Vicarijs nostris in põtificalib.atq; huic muneri(in partem solicitudinis nostræ vocati) potisſimũ delegati sunt,paucis dicamus.Nobis quidẽ vti cæteris omnibus põtificibus,in Aaronis persona loquutus est deus:Homo per familias,qui habuerit maculam, non offeret panes Leuit.21.

deo suo, nec accedet ad ministeriũ eius. Si cæcus fuerit, si claudus, si vel paruo vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginẽ habens in oculo, si iugẽ scabiẽ in corpore, vel herniosus. Omnis enim qui habuerit maculã, non accedat offerre hostias domino, nec panes deo suo. Quid per allegoriam sermo diuinus significare voluerit, maximus ille cœlestium rerum peruestigator Paulus in epistolis, quas Timotheo ac Tito, ambobus nascentis ecclesiæ episcopis inscripsit, grauissimè explicauit. Quum enim mandasset, vt per ciuitates presbyteri constituerentur, statim subiecit,

Ad Tit. 1. quales substitui vellet & oporteret. Oportet (inquit) constituendum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, prudentem, sobrium, iustũ, sanctum, continentem, amplectentẽ eum, qui secundum doctrinã est, fidelem sermonem, vt potẽs sit exhortari doctrina sana, & eos qui contradicunt, arguere. Dia

1. Timo. 3. conos similiter pudicos, nõ bilingues, non multo vino deditos, nõ turpe lucrũ sectãtes, habẽtes mysteriũ fidei in cõsciẽtia pura. Et vt iterũ nos officij nostri cõmonefaceret, subiecit: Et hi probẽtur primũ, & sic ministrent, nullum crimen habẽtes.

¶ Quid ipsis potissimũ curandum sit. CAP. XVII.

INcumbit itaq; nobis, vt probemus primum eos qui ordinibus, maxime sacris, initiari desiderãt. Curæ ergo erit Vicarijs nostris in pontificalibus, manus impositionem auspicaturis, ne hic quid desit, nẽve ordines sacros aliter quàm secundum regulam euãgelicam impartiantur. Vt adiutores in hoc examinationis munere habeãt, non repugnamus, modò primæ solicitudinis partes apud eos sint, nec quæ ipsis ante omnia agenda erant, in alios penitus relegent, interim ipsi de omnibus incerti, per hæc tamẽ suffraganeis nostris nihil præiudicãtes, quò minus ipsi quemadmodum videbitur opportunum de huiusmodi examine faciẽdo, dispiciant. Vt verò summatim multa complectamur, dispicient de ordinandorum ætate, vita, scientia & affectu.

¶ De ætate ordinandorum. CAP. XVIII.

Ex cõcil. Arelaten. iij. OLim Diaconus ante xxv. Presbyter verò ante xxx. ætatis annos, non ordinabantur. In Viennensi verò Concilio, sub Clemẽte quinto, ordines sacri minori etiam

ætati

ætati concefsi funt: nempe fubdiaconatus, xviij. diaconatus, xx. presbyteratus deniq;,xxv. ætatis annum nato. Num ad antiquos canones regredi referat, futurum Cōcilium difpiciet. Nos interim admonemus, Viennenfe Concilium, tum ex alijs canonibus, tum ex feipfo interpretandum: nimirum vt ætas quidem illa fufficiat, modò tamen cætera quoque quæ canones plus, quàm ætatem refpiciunt, haud defint: nempe literarum fcientia,& morum grauitas. Ex Viēn. conci. cle. generalē. de æta. & qual. Ex eodem conci. cle. cod. tit. Ex Later.

¶ Teftimoniū uitæ ac doctrinæ per initiandos facris, exhibendum. CAP. XIX.

DE doctrina, vita, ac moribus, Suffraganeus nofter teftimonium præceptorum, qui ipfos in literis inftituerunt, docueruntq;, eorum quoq; apud quos facris initiandus potiorem vitæ partem tranfegit, ac diuerfatus eft, exigere non omittet, ne manifeftè criminofi irrepant. Idq; ad certam formulā, quam delineari curabimus. Dum enim prifcam ecclefiam refpicimus, fummo defiderio tangimur, prifcos illos fanctifsimos mores, non tantum verbis, fed & re ipfa in ecclefiam, quod in nobis eft, reducēdi. Illa certe vetuit, ne Epifcopus fine teftimonio clericorum & plebis, clericos vllos inftituat. Hinc illæ interrogationes folennes, præambulæ, Sunt iufti? funt cafti? atq; aliæ fimiles. Neque fruftra fcriptum legimus, quòd quanquam dominus de conftituendo Iofue principe præcepiffet, eundemque elegiffet, nihilo fecius tamen conuocari fynagogam voluiffe. Ex iij. Carthag. Hierony. in Leui.

¶ De eruditione ordinandorū inquirendū. CAP. XX.

DE eruditione quoq; & fcientia difquiret, ne ftatim à ftua ad ecclefiaftica munia confugiatur. Per prophetam dominus dixit: Quoniam tu fciētiam repulifti,& ego repellam te, ne facerdotio fungaris mihi. Subftantia fiquidem facerdotij, funt eloquia diuinitus tradita, vti Dionyfius ille magnus appofitè dixit. Quæ vero in parochis, quæ in cæteris eruditio requirenda fit, pòft dicemus. Ofee 4. Dionyfi⁹.

¶ Videndū quo affectu ad ordines accedatur. C. XXI.

QVo denique affectu ac propofito accedant ordinandi, videndum, accurateque inueftigandum eft: num videlicet dei caufa tantum, an potius fuæ commoditatis gratia ad ordines capeffendos adfpirent, quærentes quæ fua funt, non quæ Iefu Chrifti. Quid enim eft fua quærere,&

Phil. 2. non quæ Christi sunt, nisi cum tales nõ gratis deum diligũt, non deum propter deum quærunt, temporalia commoda sequentes, lucris inhiantes, & honores ab hominibus expetentes? Quisquis ergo talis est, non dei filius, nec ouili Christi idoneus pastor futurus, sed mercenarius est. Vbiq; deus hominis intentionem & mentem spectat, quam Christus in Euangelio lucernam corporis atque oculum vocat. Qui si simplex fuerit, totum corpus lucidum erit. Sin autẽ fuerit nequam, totum corpus tenebrosum erit. Quare si lumen (quod in initiando est) tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?

Aug. 8. q. 1. c. sunt in ecclesia.

Matth. 6.

¶ Quanto temporis spatio, ante maiorum ordinum receptionem, initiandi se præsentare debeant. Item, & quid initiandi tum secum allaturi sint. CAP. XXII.

VT autem hic animus Vicarijs nostris in pontificalibus eo exploratior sit (neque enim qualicunque assertioni statim tuto creditur) operæpretium existimamus, vt qui ad sacros (quos vocamus maiores) ordines capessendos aspirant, quatuor temporibus, vt vocant, quæ tempus impertitionis eiuscemodi ordinũ proximè præcedunt, Vicarijs nostris in pontificalibus sese repræsentent, qui eos (quemadmodum diximus) rogabunt, quid eos huc permoueat, an expenderint, quid in hac vocatione præstare oporteat, an huic vocationi se sentiant posse respondere: & an sperent se adiutore Deo continere posse ac velle. Item, an affectu carnis huc ducantur, vt videlicet in otio & suauiter viuant, opésne & honores parent. Admoneantur quoq;, vt bene seipsos explorẽt, excutiantq́ue, ne quum ad capiendos ordines reuersi fuerint, spiritum sanctum fraudent.

EO ipso etiã tẽpore ordinãdi, testimoniũ vitæ ac cõuersationis secum afferẽt, vt Vicarij nostri in pontificalibus, cum ex responsione, tum vita præcedente colligere possint, an admittendi videantur. Et num referat diligentius de vitæ testimonio, ante appetẽs ordinationis tẽpus inquirere.

¶ Quale testimonium afferendum. CAP. XXIII.

QVi ciuitatem aut oppidũ senatus, qui vero pagum aut vicũ incolit, iudicij eius loci literas sigillatas quæ gratis dabuntur, secum feret. Quæ ne cuipiam vel per inuidentiam, vel alium minus syncerum affectum denegẽtur, prohi

prohibemus: Alioqui adferens documentum factæ requisitionis & denegati testimonij, nec tamē incusatus criminis vel defectus, ac idoneus per Vicarios nostros in pōtificalibus repertus, nihilo secius admittetur. Qui vero non in oppidis aut pagis, in quib. titulū nacti ac administraturi sunt, sed in lōginqua regione morā traxerūt, hi canonicis satisfaciāt institutis.

¶ Die Mercurij proxima ante susceptionē ordinū, examinandi, qui initientur sacris. CAP. XXIIII.

ET vt hæc omnia eo accuratius obseruentur, visum nobis est, vt ordinandi maxime ad sacerdotij gradum (quod die sabbatino ex more ecclesiastico fieri solet) die Mercurij proximè præcedente, ad nostras ciuitates, vbi Vicarij nostri in pontificalibus ordines ipsos sacros impartient, sese conferant, quo duobus dehinc sequentibus diebus, videlicet Iouis & Veneris, quos eiuscemodi disquisitioni peragendæ deputamus, Vicarijs nostris, ipsisque nostra authoritate in eo munere adiungendis Theologis, se repræsentent, examinationique eorum submittant.

¶ Neminem ab examinatione immunem esse oportere. CAP. XXV.

A Qua quidem neminem excipimus, etsi magisterij titulum prætexat, nisi quem publicū sit & vitam integram egisse, & ea quæ ordo impertiendus requirit, facile callere. Quamobrem nedum Clerici (qui seculares appellantur) sed & religiosi cuiuslibet etiam professionis fuerint, hanc censuram experientur.

¶ Cuius admonendi sunt pridie ordinationis, initiandi sacris. CAP. XXVI.

PRidie ordinationis admonebit Vicarius noster in pontificalibus omnes iterum, quo se quisque discutiat, ne officio se alliget, cui non possit satisfacere: Nève mentiatur spiritui sancto, aut impœnitēti corde accurrat, sed ore confessus, ac spiritu contritus, humiliatusque, post perceptam sacrosanctam Eucharistiam, Deo totus deditus accedat.

¶ In minoribus ordinibus conferendis, quæ cura adhibenda. CAP. XXVII.

QVanquam qui minores vocātur ordines, tam exactam curam non requirant, suo tamen modo, pro gradu & excellentia ordinis, omnium eorum quæ diximus, ratio

tio habenda est. Quid enim indecorum magis, quàm admoueri infantes, qui non intelligant quid agatur, imò ne capiant quidem, quid Clerici nomen, & reliqua minorũ ordinum vocabula significẽt. Quid turpius, quàm quòd penitus Analphabeti, ac interdum flagitiosi (qui vt legum ciuilium censuras ac pœnas eludant, sese impudentissimè ingerunt) in maximã ecclesiastici ordinis ignominiã, sacris initiantur? Qua de re nemo posthac ordinibus hisce insigniendus est, nisi quem & vita commendet, & literaturæ, ætatisq; sit pro ratione suscipiendi ordinis, sufficiẽtis, ac rectæ synceræq; voluntatis. Qui enim in clerum alleguntur, rem profitentur minime ridiculã, nempe se peculiariter in sortem domini ascitos, quibus posthac omnia terrena sordeant, ac solus dominus sors ac pars hæreditatis futurus sit. Cuius quoque (priusquam ordinentur) diligenter admoneri debent.

Hieron. ad Nepo.

¶ Ab initiandis nihil exigendum. CAP. XXVIII.

VT autem ecclesiastici ordines, summa synceritate, omni quæstus suspicione, omnisque mali specie quàm longissime submota, cõferantur: nolumus vt ab initiatis quicquam, vel sigilli nomine, à vicarijs nostris in põtificalibus exigatur, sed tantum scribis earum literarum (quæ formata appellantur) vnus albus soluatur. Nam eos sumptus, quos antehac vicarius noster in diœcesi Coloniensi choralium causa facere consueuit, nos deinceps pendemus. Non dubitamus interim, Suffraganeos nostros suis vicarijs in pontificalibus ita prouisuros, ne quis iustam querendi causam inueniat.

¶ Literæ dimissoriæ nulli temerè cõcedẽdæ. C. XXIX.

PRohibemus quoque, ne Officiales nostri literas dimissorias, quæ vulgo licentiatoria ordinandi vocantur, alicui temerè cõcedant. Illorum enim prætextu, qui suæ ruditatis & inscitiæ sibi conscij sunt, nostrorum Vicariorum in pontificalibus disquisitionẽ subterfugiunt, ac aliò demigrãt, vbi nullus canonicæ traditionis respectus habetur.

¶ Tituli ordinandorum diligenter discutiendi. CAP. XXX.

TItuli quoque ordinãdorum discutiantur. Pleriq; enim inuenti sunt, qui fictis, & emendicatis titulis ad sacerdotij dignitatem euecti, eandẽ turpiter prostituere postea coacti sunt, vendibiles, quandocunque dolosi spes refulserit

num

nummi. Quorum numerum (quòd nihil ferè aliud quàm numerus fuit) imminui plurimum referret. Inter hos siquidem est, qui in plateis mēdicat infelix clericus, & seruili operi mancipatus, publicā deposcit eleemosynam: qui eo magis à cunctis despicitur, quòd miser ac desolatus iustè putatur ad hanc ignominiam deuenisse. Inter hos est, qui in diuitum ac nobilium domibus scurrā aut mimum, aut morionem agit, quem ab officio trahendum, Carthaginense Concilium decernit. Hieron. ad Rust. c. dia co. 93. dis.

¶ Peregrini Clerici quomodo admittēdi. c. XXXI.

PEregrini Clerici Romæ aut alibi ordinati, priusquam de ordinatione sua ritè adepta, deq; vita, moribus, eruditione ac titulo fidem fecerint, ac commēdatitias suorū Episcoporum, suæq; ordinationis literas exhibuerint, repellantur. Quanta enim per hos (qui euagandi licentia abutuntur) scandala, animarumque pericula, & in clero & in populo frequenter eueniant, nemo est qui non videat. Ex Agatens. c. 25. de cle. peregr. toto titulo. 61. 62. 63. distin.

¶ Odiosa beneficiorum pluralitas in una eademq; persona. CAP. XXXII.

ODiosa semper apud veteres fuit plurium sacerdotiorum ambitiosa cupiditas, neq; semel generalibus Concilijs damnata. In Chalcedonensi enim inter alia cautum est, clericum in duabus ecclesijs conscribi non oportere, quòd difficile videatur, vt vnus vicem duorū sustineat: & absurdum, si promiscuis actibus rerum turbētur officia. Id verò in primis noxium est, vbi plures parochiæ seu dignitates, vni presbytero committuntur, quòd solus per omnes ecclesias, nec officium persoluere, nec rebus earum necessariam curam impendere valeat. Quare tam eos qui de sacerdotijs eiuscemodi disponendi potestatem habent, quàm qui ea cæca cupiditate ducti ambiunt, commonitos volumus, vt suos affectus canonicis institutis submittant. Qui vero dispensatione apostolica aduersus hæc se tueri velint, hi viderint, vt causam dispensationis obtentæ, deo comprobent. Neq; enim sublimes atque admodum literatas personas suo priuilegio nudamus: modò illo rectè & secundum Deum vtantur. Ex Chalc. Ex Tolet. c. vnio. 10. q. 3 Ex cōcil. gene. c. de multa. de præbē. & dig.

¶ Dispensationes inspiciendæ ut occurratur abusibus. CAP. XXXIII.

QVàm impudenter pleriq; diplomatis ac dispensationibus apud sedem apostolicam extortis, præter summi ponti

pontificis mentem (qui & vult & debet potestate sibi concessa non ad destructionē, sed ad ædificationem vti) abutantur, nullus est qui ignoret. Non prohibeo (inquit quidam vir pius) dispensare, sed dissipare. Dispensatio quidem credita est, sed hic iam quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur. Quanquam apud illos maxima culpæ pars resideat, qui vel nulla vel minus legitima vel etiam ficta causa, supplicatorijs precibus inserta, dispensationis tectorium tandem eliciunt, quos apud Deum (qui renes & corda scrutatur, omnemque hypocrisim ac fraudem execratur) securos quis dixerit? Nemo tibi (ait idem ille quem iam citauimus) de dispensatione apostolica blandiatur, cuius conscientiam diuina sententia tenet alligatam. Sed quia pauci sunt, in quorum conspectu est Deus, plerique vero, qui sacra authoritate pro sua libidine passim abutuntur: fit, vt Lugdunensis Concilij sub Gregorio decimo celebrati, non insalubre decretum aduersus insolentiam eiuscemodi hominum in vsum reuocare cogamur. Quo subnixi, cunctis qui talibus diplomatis sibi blandiuntur necessitatem imponemus, literas suas nobis exhibēdi, visuris, num ritè impetrauerint, ac rectè impetratis vtantur. Et vt quàm maxime robustæ sint dispensationes istæ, curabimus tamen, vt menti canonis, ac summi pontificis satisfiat: videlicet, ne animarum cura in his ecclesijs, personatibus, seu dignitatibus (quas sub hoc prætextu occupant) negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequijs defraudentur.

Bern. ad Eug.
1. Corin. 4
Psal. 7
Ber. ad Rupert. cog.
Ex concil. Lugdu. c. ordinarij. de offic. ordi. lib. 6.

¶ In resignationibus ac permutationibus beneficiorum quæ cura adhibenda. CAP. XXXIIII.

Postremo, quum nobis haud clàm sit, in resignātionibus permutationibusque beneficiorum, multa ancipitia periuria committi ab his qui frequenter subito ac non præmeditati, aut ipsi, aut per suos procuratores (id quod eiusdem reatus ac culpæ est) iureiurando, ante manus impositionem testantur, in huiusmodi resignationibus seu permutationibus nullam simoniæ labem, aut aliam illicitam interuenisse corruptelam, cum res crebro longe secus habeat, per quod illi grauem in se Dei iram proculdubio prouocant. Maiori ergo cura diligentioriq́; , quàm antehac fieri cōsueuit, peruestigatione præuia hæc iuramenta recipi conuenit.

Præstat

¶ Præstat paucos esse bonos, quàm multos inutiles sacerdotes. CAP. XXXV.

ET vt cum diuo Clemente hoc caput concludamus, Melius est episcopo paucos habere sacerdotes, ac ecclesiæ ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quàm multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducant. Clemens.

¶ De visitatione vltimo loco dicendum. CAP. XXXVI.

DE visitatione (quæ est altera muneris nostri episcopalis pars) hic dicendi locus non fuerit importunus. Expedientius tamen erit, hanc partem in vltimam harum synodalium institutionum classem reijcere, quòd illic tractetur commodius maiorique cum fructu, nimirum traditis iam atque expositis regulis ad quas oporteat veluti ad amussim quandam, visitationem redigere, ordiri, atque peragere.

DE OFFICIO PRIVATO AC PVBLICO, uitáq; ac moribus Clericorũ generatim. CAPVT I.

QVI exactè volet cognoscere clericorũ officium & vitam, is diuum Hieronymum ad Nepotianum, ac cæteros patres non minus eruditione quàm vitæ sanctimonia claros (qui de hac re ex professo iustis voluminibus scripserunt) perlegat. Sat nobis in præsentiarum erit, carptim quædam delibare, ex quibus Clerici nostri summatim deprehendant, quàm longe lateq; à recta semita declinauerint, subindeq; errones ipsi, tam periculosæ digressionis commoniti, pedem in viam mandatorum domini referant. Quod ab illis pientissimus simul ac iustissimus Deus, quum verbo hactenus adhortans, parum profecerit, innumeris plagis iustissimè immissis commonens, manifesto requirit. Hiero. ad Nepo. 1. Cor. 11

¶ Vnde clerici appellatio deriuata. CAP. II.

NEminem fugit vnde clerici appellatio deriuata sit: nempe à cleros, quod sortem sonat. Propterea enim (si diuo Hieronymo credimus) Clerici dicuntur, quia de sorte domini sunt: vel quia ipse dominus sors, id est, pars eorum est. Quia ergo vel ipsi pars domini sunt, vel dominum partem habent, Hiero. ad Nepotia.

bent,tales se exhibere debent, vt & ipsi possideant dominum, & possideantur à domino. Quo cum propheta confidenter di
Psal.15 cant: Dominus pars hæreditatis meæ. Non quidē quòd à sorte Domini laicos secludamus, (omnes enim qui Christo per baptismum & fidem concorporati sumus, populus acquisitio-
Deut.32 nis eius sumus, de quo Propheta dixit: Pars autem domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius) sed quòd Clerici peculiari quadam ratione ministerio Dei & ecclesiæ dedicati sint. Omnis quidem multitudo sanctorum erat, attamen do-
Nume.18. minus Tribum Leuiticā suo ministerio peculiariter deligit,
Deut.18 quam in terra Israël præter primitias, decimas, partesq́; immo latorum, ac reliqua quæ ipsis peculiariter lex dedicauit, nihil proprium possidere, nec habere partem inter fratres voluit. Dominus enim ipse est hæreditas eius, quam in hoc elegit ex omnibus tribubus, vt stet & ministret nomini eius. Habet E-
Luc.10 uangelium suam Magdalenam, habet & Martham: & secreuit
1.Cor.12 quosdam Christus, quos dedit Apostolos, quosdam autem
Ephe.4. Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Breuiter à condito orbe, & ab ecclesiæ, quæ in Adam cœpit, crepundijs, semper vi-
Hebr.5 dentur ex hominibus assumpti quidam, constituti pro homi-
Gela.ponti.ad Ana. Au. nibus in his quæ sunt ad Deum. Semperq́; visum est genus humanum à duobus ministris Dei optime regi, quæ sunt sacerdotalis authoritas, & regia potestas. Quibus, quandiu inter se conuenit, bene actum est de republic. Dei: quum secus, omnia in diuersum repente mutata sunt. Ponit ob oculos sermo diuinus pleraque exempla huc spectantia, perpetuò memorabilia. Sed quid attinet antiqua repetere, quum nostri temporis exempla non minus insignia, non in aures tantum, sed in oculos ipsos influant? quæ nimis abunde docent, quantum malorum in ecclesiam Dei inuexerit, sacra prophanis miscuisse.

¶ Clericum suo officio intentum esse oportere. CAP. III.

1. Timo.5 Omnis mali seminariū cupiditas semper fuit. Nam dum nemo suum peragit officium, alienis semper intentus: nempe clericus quæ laici, laicus quæ clerici sunt (vt deteriora sileamus) vsurpat, fit, vt ecclesiæ harmonia diutius constare non possit. Obtestatur Paulus Apostolus Timotheum, quin

quin potius contestatur simul omnes quotquot erant Timotheo successuri: Tu (inquiens) vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. 2. Tim. 4.

¶ Duplex Clericorum ministerium. CAP. IIII.

Clericis, & in primis ecclesiæ presbyteris duplex ministerium, diuinis & humanis legibus est iniunctum. Alterum, vt in commissum sibi populum, Deum propitium habere cunctis rationibus enitantur, quod non tantũ sacrificijs solennibus efficitur, sed etiam precibus, quæ à pio corde proficiscuntur, teste Iacobo, qui nos ad precandũ cohortans: Orate (inquit) pro inuicem vt saluemini. Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Omnibus quidem dictũ est: Petite, & accipietis. His verò, vt semper petant, nec pro semetipsis tantum, sed & pro tota ecclesia Dei, vt vincat populus, qui sub ipsis est, hostes illos inuisibiles impugnantes eos qui volunt piè viuere in CHRISTO, vt stent sicut Moses, leuatis semper interioribus animi manibus in cœlum, in cõfractione in conspectum domini ad auertendũ iram eius, ne disperdat populum suũ assiduè precantem, deinde vt offerant dona ac sacrificia pro peccatis, quemadmodũ scriptum est: Quoniam sancti erunt Deo suo, & non polluent nomen eius. Incensum enim domini & panes Dei sui offerẽt, & ideò sancti erunt. Alterũ, vt sint religionis magistri, proindeq; vt in lege domini meditentur die ac nocte, vt iudicia domini vera, iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, dulciora super mel & fauum, totis præcordijs amplectantur, exquirant, scrutenturq;. Idque non propria præsumptione aut humano sensu, sed Spiritu sancto dictante, qui abscondit hæc à sapientibus & prudentibus in oculis suis, & reuelat ea paruulis. Vnde scriptum est: Labia sacerdotis custodiunt scientiã, & legem exquirunt ex ore eius, quia Angelus domini exercituũ est. Qui in hoc secũdo munere præstãt, gregi CHRISTI pascendo admouendi sunt, de quibus suo loco dicemus.

Iacob. 5 Matth. 7 Exod. 17. Psal. 105 Hebr. 5 Leuit. 21 Psal. 18 Ex decre. d. Clemen. Matth. 11 Malach. 2

¶ Biblia à Clericorum manibus nunquam deponenda. CAP. V.

Hic satis est admonuisse omnes pariter ecclesiasticis munijs consecratos, ipsos precibus supplicationibusq; publicis Deo persoluendis mancipari. Quas vt non tantum ore murmurent, sed & corde persoluant, nunquam à ma- Hierony.

nibus eorum liber Legis, hoc est Biblia, deponatur. Nam vt quæ legunt & canunt, discant intelligere, tota vita vix suffecerit: si tamen quid est in literis sacris, quod totum humanus intellectus assequi posit, alijs subinde diuitiarum fonticulis ex eodem fonte semper scaturientibus.

¶ De horarijs precibus in dies perlegendis, & reformandis Breuiarijs. CAP. VI.

VEteris ergo instituti, quo sancitum est, vt Clerici sacris initiati, vel sacerdotijs præsidētes, singulis diebus perlegāt horarias preces, quas canonicas appellamus, causæ multæ, & potissimum eæ, quas iam commemorauimus, videri solent. Hic multo iam ex tempore, pio (vt spes est) animo desiderauimus repurgari Breuiaria. Nam cùm olim à sanctissimis patribus institutum sit, vt solæ scripturæ sacræ in ecclesia recitarentur, nescimus qua iniuria acciderit, vt in earum locum successerint alia cum his neutiquam comparanda. Atque interim historiæ sanctorum tam incultæ ac tam negligenti iudicio conscriptæ, vt nec authoritatem habere videantur nec grauitatem. Deo itaque authore, deque consilio Capituli nostri, ac Theologorum, aliorumque piorum virorum, reformationem Breuiariorum meditabimur.

In cōcil. Aphrica.

¶ Pro cuiuslibet affectu non facilè nouandum quid in ecclesiastico officio. CAP. VII.

Rom. 10.

SVnt in clero zelum quidem Dei habentes, sed non secundum scientiam, qui priuatis quibusdam affectibus ducti, vel testamento, vel (vt vocant) fundationibus efficiunt, vt vt noua festa, præter ecclesiæ authoritatem, solenniter subinde celebrentur. Quo interim fit, vt preces horariæ, ac reliqua publicè recepta pro affectu cuiuslibet facilè nouētur, id quod nobis non satis probatur. Neque enim errarūt patres, à quorum institutis in dicendis precibus, vtinam tam longè discessum non fuisset. Quòd si hic singulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus ritus penitus euanescet.

¶ Quo affectu horarias preces persoluere oporteat. CAP. VIII.

Ex concil. Agatē. cū presbyter. Ex eodem concil. ge-

NOn suffecerit autem preces istas horarias vtcunq; permurmurasse, sed vt conciliari cōstitutione cautum est, presbyter ex intimo affectu, eleuataq; mente in solum Deum, nocturnum hoc, diurnumque suæ seruitutis pensum exol

exoluat. Maledictus enim qui facit opus domini negligẽter. neral.c.do
Alioqui in precantes competet, Populus hic labijs me hono- lenter. de
rat, cor autẽ eorũ longe est à me. Quàm maximè verò orantẽ celeb. Miss
cauere oportebit, ne aliò respiciat quàm ad Deum. Quòd si far.
externæ gloriæ aucupandæ, aut lucri gratia, denique potius Hiere. 48
ex more quàm mente orare instituat, pars eius inter hypocri- Esa. 29.
tas reputabitur, de quibus Dominus in Euangelio pronun- Matth. 6
tiauit, quòd ament in synagogis & in angulis platearum stan
tes orare, vt videantur ab hominibus, proindeque mercedem
suam receperint. Et alibi ipsis interminans: Væ (inquit) vobis Matth. 23
Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos vidua-
rum, oratione longa orantes, propter hoc amplius accipietis
iudicium. Alibi quidem dominus ait, Oportere semper ora- Luc. 18.
re, ac nunquam deficere, sed alia prorsus ratione quàm preca-
bantur Pharisæi: nempe secundum diui Pauli sententiam, qui 1. Cor. 14
diuini numinis clementiã sibi conciliare volet orando, ocu-
lis interioribus in cœlum semper intẽtus, orabit spiritu, ora-
bit pariter & mente: psallet spiritu, psallet & mente, quemad-
modum de Anna Samuelis matre legimus, quòd multiplicans 1. Reg. 1
preces, coram domino loquebatur in corde suo, tantumq; la-
bia illius mouebantur, & vox penitus non audiebatur. Effu-
dit enim animã suam in conspectu Domini. Deniq; curãdum
est, vt pœnitenti animo ac corde cõtrito, humiliatoq;, gratiæ
Deo dicãtur, ac psallatur. Vt enim diuinus Psaltes ait: Pecca- Psal. 49
tori dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas? & ea quæ se-
quũtur. Vtq; oculi inter orandũ ab omni vanitate auertãtur.

¶ Summa deuotione Missæ sacrum celebrari oportere. CAP. IX.

IAm si tanto mentis ardore quælibet preces dicendæ sunt, quanta putamus deuotione sacrosanctũ Missæ ministeriũ, in quo corporis & sanguinis dominici sacraméta tractantur, cõficiunturq;, peragendũ est? Certè grauiter dolemus atq; animo inhorrescimus, vbi videmus passim tãtis mysterijs indignos ac conductitios illos ac indignos sacerdotes, publicis etiã ac manifestis criminibus cõtaminatos, sese (idq; irreuerẽter & interdum magis lucelli ac stipis, quàm Dei causa) sacris ingerere, quorũ instat interitus, & perditio nõ dormitat. Probet (inquit Paulus) seipsum homo, & sic de pane illo edat, & 1. Cor. 11
de calice bibat. Qui enim mãducat & bibit indignè, iudicium

sibi mãducat & bibit, nõ dijudicãs corpus domini. Atq; ideò (vt subdit) inter vos multi infirmi & imbecilles,& dormiũt multi. Nam si nosipsos dijudicaremus, nõ vtiq; iudicaremur.

¶ Arguuntur, qui polluta mente ad altare Domini accedunt. CAP. X.

Matth.7 TErret, nec immeritò, nos sermo dominicus, qui vetat nos sanctum dare canibus, & margaritas nostras projcere ante porcos, quũ quosdam leuiculos sacerdotes illotis manibus pedibusque (vt in prouerbio est) audacius in hæc sacratissima mysteria, quàm in prophana irrũpere comperimus. Quales sunt, qui humano affectu tantum, & potius ex more quàm deuotionis ardore ad altare accedũt, quorum polluta est & mens & conscientia, quos meritò horrendum Euangelij exemplum (quod Ioannis xiij. legimus, in hæc ver-
Ioan.13 ba: Et postquàm accepisset buccellam, introiuit in eum Satanas. & cætera quæ sequuntur) ad meliorem vitæ frugem, altioremque tanti mysterij contemplationem reuocaret.

¶ Reuidenda Missalia ac Breuiaria. CAP. XI.

PEculiaria Missarum argumenta recens præter veterum institutionem inuenta etiam patribus displicuerunt, quòd tantum mysterium pro affectu cuiuslibet tractari non debeat. Prosas indoctas nuperius Missalibus cæco quodam iudicio inuectas prætermittere per nos liceret. Videbimur ergo operæpretium facturi, si Missalia perinde atq; Breuiaria peruideri curemus, vt amputatis tantum superfluis & quæ superstitiosius inuecta videri possint, ea tantum quæ dignitati ecclesiæ & priscis institutis consentanea fuerint, relinquantur.

¶ Quæ omitti aut decurtari, uel organorum uel cantorum concentu haud debeant. CAP. XII.

IAm & illud non rectè fit in quibusdam ecclesijs, vt ob cantorum & organorum concentum, omittantur aut decurtentur ea quæ sunt præcipua, Cuius generis sunt recitatio verborum propheticorum, aut apostolicorum, quam epistolam vocamus, Symbolum fidei, præfatio, quæ & gratiarum actio, atq; precatio dominica. Quamobrem hæc tota distinctissimè ac intelligibiliter, vti cætera omnia (si tamen leuis decurtandi causa subsit) decantentur. Sit quoque cantus quo presbytero respondetur, æqualis, nec præcipitatus.

¶ Quem

¶ Quemadmodum Missa legenda. CAP. XIII.

QVi legit Missam, cum reuerenda modestia, clarè, distinctè, & exertè legat omnia vsq; ad canonem, vt qui audiendi sacri causa astat, quod legitur, intelligat, atque ad pietatem excitetur.

¶ Quid post eleuationẽ Eucharistiæ agẽdũ. C. XIIII.

POst eleuationem consecrati corporis ac sanguinis dominici in nonnullis templis canũt Antiphonas pro pace, aut contra pestilentiam & mortalitatem, cum potius tũ videretur silendũ, & ab omni populo mortis dominicæ cõmemoratio habẽda, prostratisq; humi corporibus, animis in cœlũ erectis, gratiæ agẽdæ CHRISTO redẽptori, qui nos sanguine suo lauit, à morteq; redemit. Cãtiones vero illæ contra mortalitatẽ seu cladem, aut pro pace, satius post finitã Missam canuntur. Quæ vt ad Deum dirigantur, excerptæ ex canonica scriptura plus placuerint, quales sunt Antiphonæ, Media vita. ac, Da pacẽ domine, & similes. Sic tamẽ, vt illis etiã quæ gloriosæ virgini matri dicatæ sunt, suus honos ac locus seruetur. Ephe. 5.

¶ Organorũ melodia quẽadmodũ tẽperãda. CA. XV.

ORganorum melodia in templis sic adhibebitur, ne lasciuiam magis, quàm deuotionem excitet, néve præter hymnos diuinos ac cantica spiritualia quicquam resonet ac repræsentet.

¶ Singulis dominicis diebus, quæ ipsis pecularia sunt officia dicenda. CAP. XVI.

MOs inoleuit non admodum improbandus, vt diebus dominicis toto fermè anno officium Missæ vel de sacrosancta trinitate vel de spiritu sancto dicatur. Nobis satius videtur, vt quæ prisca ecclesia singulis dominicis peculiaria fecit, obseruentur. Quòd si illorum loco alia vsurpanda erunt, videbitur quod de resurrectione domini est, diei dominico magis conuenire, quòd dies illa potissimum resurrectioni dedicata sit. Neque ignoramus non absq; causa Concilio Triburien. cõstitutum, ne propter missas peculiares, Missa, quam de feria vocamus, prætermittatur. De conse. dist. 3. Sabbato. c. 2. de ferijs. Ex conci. Triburiẽ. c. 2. de celeb. miss.

¶ Confessio, missæ præambulum, deuote recitanda. CAP. XVII.

COnfessio illa, Missæ præambulum deuotè cum ministris vno aut pluribus vicissim confitentibus, ac sacerdotis

absolutionem in verbo CHRISTI, plena pœnitentis cordis erga Dei pietatem fiducia, recipientibus recitanda. Ad omnes enim sacro astantes, ea absolutio refertur, vt dignè tantis mysterijs valeant interesse. Quamobrem dum hæc fiunt, non sit minister accendendis luminaribus aut alijs mentem auocantibus (quæ prius facta oportuit) intentus.

¶ Cur sacerdos in altari ministrū habeat. CAP. XVII.

Ex cōcil. Toleta. c. 11. c. vt illud. de cōse. dist. 1.

NEc sine magna ratione in Concilio Toletano constitutum fuit, vt habeat quisque canens Deo atq; sacrificans, post se vicini solaminis adiutorem, vbi temporis, loci, siue cleri copia suffragatur, idque propter morbos & casus diuersos qui occurrere possunt, quo is qui impleturus officia accedit, si aliquo casu turbatus, vel in terram elisus fuerit, à tergo semper habeat, qui eius vicem & officium intrepidus exequatur. Alijs insuper Canonibus cauetur, ne presbyter nisi duobus testibus præsentibus celebret. Quæ decreta in quam dissuetudinem abierint, in aperto est, nimirum presbyteris frequenter celebrantibus, talibus tantum adhibitis qui vix ipsis respondere, nec quid agatur sciant.

De cōsec. dist. 1. hoc quoque.

¶ Omnis cultus diuinus summa cum ueneratione peragendus. CAP. XIX.

Ex cōcil. Lugdunē. sub Gregorio x.

IN summa, cultus diuinus quem sacerdos in domo Dei exhibet, debita cum veneratione peragendus est, vt & Deo gratus sit, & inspicientibus placitus, qui considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Monet siquidem diuinissimus Paulus, vt omnia nostra ordinatè ac honestè fiant, ac acerrimè increpat Corinthios, quòd irreuerenter conuenirent in vnum ad cœnam domini manducandam.

1. Cor. 14.
1. Cor. 11.

¶ De uita ac moribus Clericorum. CAP. XX.

Coloss. 3.

NVnc de vita ac moribus paucis videamus. De vita instituenda sic præcepit Paulus, nedū clericis, sed omnibus Christianis: Mortificate (inquiens) membra vestra quæ sunt super terrā, fornicationem, immunditiā, libidinem, concupiscentiā malam, & auaritiā, quæ est simulachrorum seruitus, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiā de ore vestro, expoliantes vos veterē hominē cum actibus suis, & induētes nouū, eū qui renouatur in agnitionē secundū imaginē eius qui creauit illum, quia est omnia & in omnib

omnibus Christus. Induite verò vos sicut electi dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis, & grati estote, verbum Christi habitet in vobis abundanter. In omni sapientia docentes & commonẽtes vosmetipsos in psalmis, hymnis & canticis spiritualibus, in gratia cantantes & psallentes in cordibus vestris deo. Omne quodcunq; facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi, gratias agẽtes deo & patri per ipsum. Non ad oculũ seruiẽtes, quasi hominib. placẽtes, sed in simplicitate cordis, timẽtes deũ. Quodcunq; facitis, ex animo operamini, sicut domino & non hominibus. Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vnicuiq; respondere. Omnis autẽ sermo malus ex ore vestro nõ procedat. Sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum Dei. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus. De cætero, quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcũque sancta, quæcunque amabilia, quæcunq; bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate, & deus pacis erit vobiscum.

Ephe.5.
Coloss.3.
Colos.vlt.
Philip.4.

¶ Ob quam causam Clerici male audiant ac puniantur. CAP. XXI.

OLim Clericis hæc apostolica præcepta tenentibus pax super illos erat, quomodo ergo non tãtum vinea, sed & vineæ cultores facti sunt in direptionem? Ecce (inquit Ezechiel, ad Hierusalẽ verba faciens) hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum egeno & pauperi non porrigebant, & eleuatæ sunt, & fecerunt abominationes coram me, & abstuli eas, sicut vidisti.

Galat.vlt.
Esa.5.
Ezech.16.

¶ Præcipuæ causæ omnis mali tres. CAP. XXII.

PRæcipuæ ergo causæ omnis mali sunt, fastus, luxus, & auaritia, à quibus Clerici potissimum male audiunt.

¶ Ambitionem ac fastum clericali officio maxime repugnare. CAP. XXIII.

VT omnẽ ambitionis radicem Christus discipulorum cordibus eximeret, paruulum in medio illorũ statuit,

Matth.18.

Luc.22. deq; primatu certare prohibuit: Qui maior (inquit) est in vobis, fiat sicut iunior: & qui præcessor est, sicut ministrator. Nã quis maior est? qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recũbit? Quis vero ignorat Clericũ in medio ecclesiæ esse tanquàm eum qui ministrat? Quare meminerimus potius officij nostri quàm dignitatis. Neq; enim ad dominationem vocati

Hierony. sumus, sed ad opus. Nõ immerito Hieronymus, vt pestẽ quandam fugiẽdos Clericos ait, qui à speluncis domorum paternarum abstracti, & pòst in ecclesia sublimati, ac sacerdotijs ditati, vanæ gloriæ & superbiæ stimulis efferuntur.

¶ Omnis luxus Clerico interdictus. CAP. XXIIII.

Hieron. in Mich. c. 2. Beatus Hieronymus ecclesiæ præfectus, qui luxu ac delicijs affluunt, Micheam describere asserit, quòd eijciendi sint de spatiosis domibus, lautisq; conuiuijs, & multo la

Matth. 22. bore conquisitis epulis, in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentiũ. Viuere quidem de altario sacerdoti licet, luxuriari non permittitur. A crapula itaq; & ebrietate, à cõpotationibus illis ad haustus æquales, à luxu, ab alea, ab immode

Ex cõcil. genera. de vit. & ho. cl. c. A crapula. ratis sumptibus & comessationibus Concilium generale Clericos reuocat vniuersos, sequutum veteris testamenti institutum, quo ministris tẽpli vinũ & sicera prohibebatur, ne ebrietate grauarentur corda eorum, & vt sensus eorum semper vi-

Ephe. 5. geret & esset tenuis. Et Apostolus ait: Nolite inebriari vino,

Rom. 13. in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto. Et iterum: Non in comessationibus & ebrietatib. & quæ sequũtur. Atq;

Prouer. 20 alibi Solomon: Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunq; his delectatur, non erit sapiens.

¶ Clerico non licere uel cauponẽ agere, uel tabernas, nisi necessitatis causa intrare. CAP. XXV.

Ex concil. Agat. Laodic. Carth. vlt. Olim tanta honestas desiderabatur in clero, vt ne nuptialibus quidem conuiuijs ipsis interesse liceret, nec immisceri spectaculis ac cœtibus, vbi amatoria cãtantur, aut obscœni motus corporis, choreis & saltationibus efferuntur, ne auditus & intuitus sacris mysterijs deputatus, turpium spectaculorum atq; verborum contagione pollueretur. Quid, si videret ecclesia illa prisca Clericos nostri temporis tabernarios, tabernisque (quasi domos non haberent) noctu

Ex Cõcil. Viennen. diuq; alligatos, quàm execraretur facinus? Posthac ergo, nõn solũ nullus ex clero sordidissimũ cauponem aut tabernarium

agat,

agat, sed ne ad tabernas quidem nisi necessitatis causa diuertat: alioqui pœnæ canonicæ imminent ei, qui ordini suo hāc ignominiosam notam inurere tentauerit.

¶ Habitus, seu exterioris corporis cultus modestia, à clericis exigitur. CAP. XXVI.

BEatissimus Paulus habitus modestiam & in mulieribus desiderat, quem vult verecundum esse, non intortis crinib. aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona. Itidem Apostolus Petrus eas cōmendat, quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu dei locuples. Quàm turpis ergo putanda est in clericis tanto gradu sublimioribus deformissima illa ac frequentissima nostræ tēpestatis habituum variatio, quam ne infirmiori quidem vasculo Apostolorum principes permittendam duxerunt? Ex veste apud homines sanctimoniæ opinionem aucupari prohibuit Christus, qui in omnibus operibus nostris, id quod intus est, primum respicit, mundarique iubet, deinde quod deforis est. Væ illud horrendum pharisæis hypocritis interminans, qui vt viderētur ab hominibus iusti, dilatabant phylacteria sua, & magnificabāt fimbrias, cum essent intus pleni rapina & immunditia. Interim tamen euangelium non temerè vestimentum Ioannis Baptistæ (quod illius professioni ac menti respondebat) de pilis camelorum contextum celebrat, ac ipse Christus vestium mollitiem ac lenitatem auersatur: Ecce (inquiens) qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Quæ omnia huc spectant, vt velimus clericos præter indictā tonsuram, vestes quoq; suo ordini cōgruentes deferre, quemadmodum olim generali Concilio cautum est. Pudet siquidem nos, cum videmus prodire clericos perinde atq; seculi milites amictos, vel qui sint vt fœmina compti. Itidem pannosi clerici ac vestibus laceri displicēt. Neq; enim affectatæ sordes, aut exquisitæ deliciæ laudem pariunt.

[Marginalia: 1. Tim. 2. — 1. Pet. 3. — Matth. 23. — Matth. 3. — Matth. 11. — Ex cōcil. general. e. cler. de vita & hon. cler. — Hierony.]

¶ Mali exēpli est, sacerdotē se uenditare in Capellanū delicato laico aut mulierculæ. C. XXVII.

MAgna eorū leuitas est, in magnam cleri ignominiam redundans, qui se laicis atque adeò delicatis fœminis,

Hierony. ventris causa, in Capellanos (vt appellant) atque anteambulones venditant. Qui enim debebant esse gregis duces, rediguntur in caudam, & sordidissimis quibusque negotijs alligantur. Proh nefas.

¶ Suspecta mulierum cohabitatio clericis interdicta. CAP. XXVIII.

Ex cōcil. Niceno. Ex cōcil. Mogunt.

NIceno Concilio, neque Episcopo, neque presbytero, neque diacono, neq; vlli clericorum omnino habere secum mulierem extraneam permittitur, nisi forte mater, aut soror, aut auia vel amita, vel matertera sit. Nos (si tamen hæc tempora tantam seueritatem pati non videntur) saltem suspectam cohabitationem prohibemus.

¶ Auaritia in clero execrabilis. CAP. XXIX.

Ezech. 7. Hierony. ad Rust. Matth. 6. 1. Tim. 6.

EX quo in ecclesia Dei auaritia creuit, perijt lex de sacerdote & visio de propheta, quemadmodum diuus Hieronymus ad Rusticum Narbonē. ait. Nec mirum quòd nemo possit seruire Deo & mammonæ: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi & cor tuum. Habentes autem alimenta & quibus tegamur, quisque secundum suæ vocationis rationem, his contenti simus.

¶ Honesto artificiolo uictum quærere clerico licet. CAP. XXX.

Ex cōcil. Carthagi. cap. cler. vict. 91. dist. Acto. 18. Ephe. 4. 1. Corin. 4

QVibus non suppetit ex sacerdotio, honesto artificiolo victum quærant, sequuti diui Pauli exmplum. Sic tamen, ne sordidam aliquam artem sacerdotio ignominiosam exerceant.

¶ Clerici ne mercatores sint, multo minus fœneratores. CAP. XXXI.

2. Tim. 2. Ex cōcil. Mog. c. 1. ne cle. vel mon. c. fo. cod. tit.

NEmo militans deo implicet se negotijs secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Quare multa prouidentia olim vetitum est, ne clerici vel monachi, mercatores (tacemus fœneratores) sint lucri causa.

¶ Damnantur clerici superstitiosi, scurræ, curiosi ac leuiculi. CAP. XXXII.

In concil. Agat. 7. c. quā sit graue. de excess. præl.

REperiuntur qui superstitioni, diuinationibusque ac sortibus dediti sunt, quos damnamus. Sunt qui scurras in cōuiuijs diuitum ac potentū agunt, qui cum malefecerint, gloriātur & exultant in rebus pessimis, qui digni non

sunt

ſunt, vt clerici appellentur. Sunt curioſi & leuiculi, qui in foris, in compitis, in plateis, in vicis obambulant, vagis oculis, effreni, lingua petulante, fluidoque inceſſu, & leuitatem animi, impudentiamque mentis oſtendunt, quos auerſamur. Eos vero tãtum & re & nomine clericos reputamus, qui legẽ Dei die noctuque meditantur, munus ſuſceptum debitè exequuntur, ac vitam agunt ſacerdotio dignam. 23. diſt. c. his.

DE METROPOLITANIS, CAthedralibus, & collegiatis eccleſijs, & in his miniſtrantibus.

CAPVT I.

QVVM Metropolitana ſeu Cathedralis eccleſia ſedes ſit epiſcopi, principemq; locum in Clero obtineat, nequaquam poſtremum in reformatione locum obtinere debet. Niſi enim ea eccleſia præluceat omnibus, quæ in tota prouincia aut diœceſi conſtitutæ ſunt, fruſtra intendimus redigere in ordinem eccleſiaſticæ diſciplinæ cæteras.

¶ De officio Decanorum. CAP. II.

POrrò quum collegiatæ eccleſiæ ſecundariæ ſint poſt cathedrales, & inſtar illarum (quod ad ordines miniſtrantium, diuinumq; cultum attinet) conſtitutæ, vtrobique Decanis curæ erit, vt cleros ſuos ad obſeruationem piorum rituum prouocent ac reducant, vt ad agendam vitam clericis dignam perpetuo cohortentur, ac impellant, vt à negotijs, à tumultib. mũdanis reuocẽt, ne magis ſeculi, quàm Chriſti milites videãtur, vt comeſſationib. ebrietatib. ac omni luxui interdicant: deniq; vt ſingulos ſuo officio ſatisfacere cõpellãt.

¶ De officijs in eiuſcemodi eccleſijs miniſtrantium, generatim. CAP. III.

SVnt in hiſce eccleſijs diuerſi miniſtrantium gradus: nempe Præpoſiti, Decani, Archidiaconi, Scholaſtici, Cantores, qui & Choriepiſcopi, Theſaurarij, qui & ſacriſtæ, ſeu cuſtodes, canonici, vicarij, atque id genus alij. Interpretetur quiſq; vocabulum ſuum, & curet eſſe quod dicitur, ſecundum veterem patrum inſtitutionem ac regulam. Atque eo ſolo fecerint,

cerint, vt cum nostræ, tum omnium piorum expectationi magna ex parte respondisse videantur.

¶ De Canonicorum uita & officio. CAP. IIII.

VT de Canonicis dicamus, paucis: Respōdeat eorũ vita titulo, respondeat nomini: sint re ipsa, vt sunt nomine, Canonici, id est, regulares. Neq; enim clàm est primam eorum originem monasticæ disciplinæ fuisse. Imitentur Apostolos & nascentis ecclesiæ ministros, quorum erat cor vnum,
Acto. 2 & anima vna: qui quotidie (vt in Actis Apostolicis legimus) perdurantes vnanimiter in templo, & frangētes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis, perseuerantes in orationibus, collaudantes Deum, & habentes gratiam ad omnem plebem. De tali cōnuentu Psaltes
Psal. 133 dixit: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in vnum. Qui & compellās ac prouocans eiuscemodi conuen
Ibidem. tum, ait: Ecce nunc benedicite domino, omnes serui domini, qui statis in domo domini, in atrijs domus dei nostri. Porrò, ecclesiæ istæ collegiatæ quandam vetustatem spirant, & ecclesiæ primitiuæ institutum præ se ferunt, quod vel forma ædificiorum ostendit, quæ Canonicos prope templum in vnum penè habitaculum collocauit, vt procul à promiscua multitudine separati, diuinis pariter laudibus iugiter insisterent.

¶ Quemadmodum preces horariæ aliæq; diuinæ laudes decantandæ. CAP. V.

Ex Cōcil. Agath. in c. presbyter. c. dolētes. de cele. missa.

STatis ergo ac debitis horis, laudes diuinæ non cursim ac festinanter, sed tractim: non truncatè, sed integrè, distinctè, deuotè, reuerenterq; ab omnibus decantētur, persoluanturq;. Et quum psallendi gratia conueniatur ibidem, muta aut clausa labia nemo tenuerit, sed omnes pariter, senes cũ iunioribus laudent nomen domini in psalmis, hymnis & canticis, Deo alacriter modulantes: sic tamen, ne boatus confundat recitationem. Nemo tum, cum publicè vel preces horariæ, vel missæ sacrum cantādo peraguntur, legat vel dicat priuatim officium: nam is id, quo ob noxius est, choro subtrahit, atque alios vel psallentes perturbat, vel à psallendo retrahit. Quem tamen aliud officium ecclesiasticum aut publicum aliò statim rapiet, vt nisi legens preces horarias, tempestiuè absoluere haud possit, hac lege teneri nolumus. Quàm autem à vero aberrant, qui existimant sese non alicuius officij in ec-

clesia exercendi, sed quietis & inertiæ tantum causa canonicatus esse adeptos? Perinde atque satis sit, paucis quibusdam clericis admodum ignaris, tenui pretio conductis, curam diuini officij committi, quod deinde eiuscemodi mercenarij, nõ seruatis temporum interstitijs, syncopando transcurrunt, interim ipsis canonicis tota vita torpentibus.

¶ Inter sacra nihil ne cogitandum quidem, quod Dei aut ecclesiæ oculos offendat. CAP. VI.

LOnge verò abominabile est, quòd quidã tum, cũ diuina aguntur, inter sese de rebus prophanis tractant, musitationes, colloquia, risus & cachinnos intermiscẽt. Quidã aut in aliquem chori angulum se recipiẽtes, de nugis, ne quid grauius dicamus, commentantur, aut foris per templum magno cum populi offendiculo deambulantes, oculos pariter & aures ad vanitatem conuertunt, atque sacra loca fœdant, positi in lapidem offensionis & petram scandali. Hac lege nullum excipimus, siue claris sit natalibus prognatus, siue plebeius: Quin potius, qui genere præstant, meminerint se illic canonicos agere, & conuersari non in aulis, sed in scholis virtutum ac ecclesiasticæ disciplinæ.

¶ Decani templi summi potestas in præuaricatores. CAP. VII.

FAcimus quoque Decano ecclesiæ nostræ potestatem, personas ecclesiasticas ex alijs collegiatis ecclesijs, interdum magis curiositate rerum nouarum, quàm deuotionis causa ad templum summũ se recipientes, ac inibi, pręter omne decorũ, sæpe etiã ecclesiastico habitu nõ amictas, inter laicos sursum ac deorsum inambulãtes, pœna canonica, nimirũ suspensionis tẽporariæ, aut maiori etiã pro ratione culpæ coërcẽdi.

¶ Quem oporteat esse uestitum ministrantium in hisce ecclesijs. CAP. VIII.

DE vestitu clericorũ antè diximus, qui in his tanto debet esse decentior, quo sunt altiori loco, perindeq; atq; in speculo quodam constituti. Sit ergo chorum ingredientibus vestis talaris, sint pilei (quæ bireta vocamus,) sint camisiæ, sint denique calcei pariter & caligæ tales, in quibus non fastus, iactantia, elationis vitium, vel mentis leuitas, sed clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur. Siquidem ita semper visum est maioribus nostris, externum habitum Agatẽ. 20.

tum

tum quid intus crepet, designare: adeò vt & leges ciuiles iniu
Hono.3.c. ex parte. de priu.& excess.priuile. riam matronæ, habitu meretricio vtenti, illatam, non vindicent, ac canones clericum non alligatum coniugio, habitum ac tonsuram clericales deserẽtem, post tertiam monitionem: clericum verò coniugatum, statim priuilegio exuant clericali: adeò vt sic in maleficijs deprehensi, animaduersionem ciuilium magistratuum non euadãt. Ne autem posthac quispiam excusationem nõ factæ aut præuiæ monitionis prætexat, hac nostra synodali constitutione omnes (quotquot sunt in nostris diœcesibus constituti) clericos qui habitu minus decenti vtuntur, monemus, vt intra tres menses, quorum singulos pro singulis dilationibus, tertiam vero vti peremptorium terminum præfigimus, habitũ qui clericos deceat, reassumãt: Alioqui ipso facto nulla posthac alia monitione expectãda, in censuras ac pœnas constitutionum canonicarum incursuri.

¶ Decani undiquaque aduigilabunt. CAP. IX.

QVo ergo hæc quæ diximus repurgẽtur, ac debitè simul cũ omnib. alijs ad diuini officij prosequutionẽ ac chori disciplinã spectãtib. obseruẽtur, Decanus diligẽter inuigilabit, hinc & hinc circũspiciẽs, ne quid inordinatè fiat.

¶ Ante omnia uero ut canonici sacris adsint. CA. X.

QVi ante omnia curæ erit, ne quis canonicorũ sacris absit, sed vt qui emolumentum ferre volẽt, officium quoque suum, propter quod beneficium datur, in ecclesia ge
Aureli. 23 rant. Aurelianen. Concilio cauetur, clericos qui officio adesse contemnunt, ecclesiasticam disciplinam arbitrio Episcopi recepturos. Sed facile castigabitur hic lapsus, si negligentes subtractione prouentuũ seu distributionum mulctentur. Quare qui ab epistolæ lectione, exinde toti Missę, & à primo psalmo, singulis horis canonicis integris ac minime interpellatim (nisi forsan necessitate auocante, petitaq; ac obtenta licẽtia) non interfuerit, iustum est, vt hic illius horæ aut officij stipendio in totum careat.

¶ Vicarij ut diuinis laudibus decantandis intersint, adigendi. CAP. XI.

QVi Vicarij dicuntur, in quibusdam collegijs se in libertatem quandam potius carnis quàm spiritus vindicare cõtendunt, nolentes choro, decantandisq; simul cum canonicis diuinis laudibus ac sacris esse addicti: sed hi resipiscant,

ſcant,ac incipiant intelligere cur Vicarij dicantur. Superpelliceis quoque vtantur. Cuius enim vices gerent, niſi canonicis adiutores accedant? Horum nimirum vice, qui vel aduerſa valetudine detenti, vel negotijs neceſſarijs auocati, intereſſe nõ poſſunt. Cur tandem ſuperpelliceis vtentur, qui chori ſacris ſe mancipatos non agnoſcunt? In ordinem ergo diſciplinæ redigantur, ſuſpenſioniſq; pœna, etiam à fructibus, nedum quotidianis illis quæ diſtribuuntur, ſed à groſsis etiam pro culpæ modo animaduertendum in non parentes.

¶ Ad perſonalem reſidentiam cogendi, quibus hæc per fundationes beneficiorũ eſt impoſita. c. XII.

QVorum fundationes perſonalem reſidentiã requirunt, illi aut ipſi reſideãt, aut à prouentuũ perceptione ſuſpẽdantur, & fructus illi in alios pios vſus conuertãtur, niſi qui reipublicæ cauſa ex authoritate noſtra abfuerint.

¶ Lucri tãtũ cauſa ſacris adeſſe nõ oportere. c. XIII.

VTinam optando à Deo Opt. Max. conſequi poſsimus, ne quiſquam lucri cauſa diuinis intereſſet: alioqui non acceſſurus ſacra, veluti quem nummi magis, quàm Dei amor in templum trahit, quæſtum pietatẽ eſſe putans: qui, nõ dubium, ex numero eorum eſt, de quibus Eſaias dixit: Omnes diligunt munera, ſequũtur retributiones. Nec multũ is abeſt (vti pleriſque doctiſsimis viris placuit) ab horrendo crimine Giezi, qui exiſtimauit diuinum munus pecunia redimendum. Quare viderint clerici noſtri, vt eorum mens & intentio tota in Deum referatur, vt cum Dauid confiteantur Deo in directione cordis, ac in labijs ſuis pronuntiantes omnia iudicia oris eius. In via etiam teſtimoniorum domini delectentur ſicut in omnibus diuitijs. Optandũ, vt Pſalmus ille centeſimus decimuſoctauus, qui toties non ſine cauſa in eccleſijs replicatur, ore ſimul & correſpondente ſingulis verbis mente decantetur. Et cum eodem Pſalte ex animo dicatur: Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine, quoniam bonum eſt. Non adimit Chriſtus, ſed decernit operanti ſuã mercedem: Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Et: Qui altario deſeruit, de altario & viuet. Sed interim cogitare debet clericus ſe viuere nõ vt edat, ſed edere vt Chriſto viuat, habereq; ſemper menti reconditum Chriſti verbum: Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur vobis.

Eſaiæ 1. 4. Reg. 5 Pſal. 118 Pſal. 53. 1. Corin. 9 1. Tim. 5. Matth. 6.

¶ Capi

¶ Capitula disciplinæ qualiter obseruanda.

CAPVT XIIII.

CApitula vero disciplinæ (quæ vocant) multo maiori diligentia obseruentur atque hactenus. Id ita fiet, si non tam prophanæ quàm res sacræ in his tractentur, Si de moribus inquiratur, si vita expendatur singulorum: & quod olim sancti patres fecisse dinoscuntur, extemporali oratione interdum commonerentur fratres. Et in primis ad sacras literas capessendas instigarentur, atque vt in his optimas horas collocarent, incitarentur, quòd hic reperiatur fons vitæ scaturiens, ex quo qui haurit, non sitit in æternum. Hic thesaurus euangelicus (propter quem oportet vendere vniuersa) reconditus sit, ex quo prudens ille paterfamiliâs profert noua & vetera.

Ioan.4 Matth.13.

¶ Officium Decani in rebelles. CAP. XV.

Ex concil. Agat. c.2.

SI quos Decanus rebelles cernat, si diuini cultus atq; sui officij negligéntiores, si rixosos, si litigiosos, si percussores, si aleatores, si scorta fouentes, aut alijs publicis criminibus irretitos, atque hi fraternam correptionem audire recusauerint, agat in his capitulis quod iubet Paulus: Peccantes, coram omnibus corrige. Tum si resipiscere nolint, arceat à sacris, prohibeat participare fructus, donec ad meliorem vitæ frugem reuertantur, sic tamen, vt hic seruetur regula apostolica: Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, patientes estote ad omnes, & neque ira, neque odium, neque rancor vllas sibi partes vendicet. Nam illa præpositorum solicitudo est vtilis, illa cautela est laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor nihil sibi vendicat. Ira enim sæpe etiam innocentes ad crimen inducit. Dum enim iusto amplius irascimur, & volumus aliena coërcere peccata, grauiora committimus. Per hæc tamen nostris ac ecclesiarum prouinciæ nostræ priuilegijs ac legitimis consuetudinibus, & præsertim mori ac consuetudini qui in aliquibus ecclesijs est (nempe vt causæ disciplinæ per Diaconos dijudicentur) nihil præiudicamus, modo tamen Diaconi ad requisitionem Decani, suo officio gnauiter ac strenuè incumbant ac satisfaciant. Quòd si Decanus & Capitulum negligentes, aut eisdem criminibus irretiti fuerint, ad iuris communis dispositionem redire, necesse erit.

1.Timo.5 1.Thes.5 Inno. pap. ij. Grego. ad Maur. Imp. c. illa. 11. q.3.

¶ Con

¶ Contentiosi ad pacem & concordiam per Decanum & Capitulum reuocandi. CAP. XVI.

INuidiæ detractionisq; vitium longè omnium pestilentissimum, in collegijs non est nouum, quòd humani generis hostis inter fratres serere semper conatus est, quemadmodum de Abel & Cain, de Ioseph & fratribus eius legimus. Gene.4
Quin parũ aberat ab omniũ sanctissimo illo collegio, nempè apostolico, nisi pacificator CHRISTVS Iesus intercessisset, ac Satanam repentè eiecisset. Hinc sæpenumero in clero Gene.17 Ioan.13
rixæ, iurgia, & iniuriæ nascuntur. Hinc multæ falsæ criminationes, æmulationes, obtrectationes & delationes oriuntur. Et fit lingua ordinata in laudem Dei, inquietũ malum, plena veneno mortifero. Fit deniq; vt in ea qua benedicimus Deũ & Patrem, in ipsa maledicantur homines, qui ad imaginẽ & similitudinẽ Dei facti sunt. Atq; ex eodẽ ore procedit benedictio & maledictio. Nõ oportet (inquit diuus Iacobus) fratres mei hæc ita fieri, sed qui sapiẽtes & disciplinati inter vos, ostẽdant ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Nam si zelum amarum habetis, & cõtentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari & mendaces esse aduersus veritatem. Non enim est ista sapientia de sursum descendẽs à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & cõtentio est, ibi inconstantia, & omne opus prauum. Quæ autem de sursum est sapiẽtia, primũ quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis cõsentiẽs, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans, sine simulatione. Fructus enim iustitiæ in pace seminatur, faciẽtibus pacẽ. Proinde si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio. Hæc ille. Iaco.3

¶ Pœna aduersus contentiosos pertinaces. CAP. XVII.

AGathensi Concilio constitutum est, vt quicunque odio aut longinqua inter se lite dissenserint, & ad pacẽ reuocari nequiuerint, primitus arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciosa intentione noluerint, de ecclesiæ cœtu iustissima excõmunicatione pellantur. Decanus ergo, vbi viderit intercedere inter fratres dissentionis materiã, quæ fraternam dirimat charitatem, huius Canonis authoritate vtatur, ac pro pace facienda conseruandáque, Capituli sui Ex cõcil. Agathẽ.c. 31.

consilium atque auxilium imploret, quod inuicem libenter præstabunt, cuiuscunq; odio vel amore longe postposito.

¶ Quo tempore Capitulorum quotidianorum conuentus obseruandi. CAP. XVIII.

Quotidiani Capitulorum conuentus, aut maturius sub summam Missam, aut statim post illam seruandi sunt, ne ob illos diuinum officium vel suspendatur, vel præcipitetur, vel denique ab ipsis Canonicis negligatur. Debet enim Dei causa omnibus alijs anteponi.

¶ Volumina statutorum reuidenda. CAP. XIX.

Habent ferè quotquot sunt cathedrales ac collegiatæ ecclesiæ suum volumen peculiarium statutorum, quæ interdum pro affectu priuato cuiuslibet augétur ac crescunt. Inter hæc reperias quàmplura, quæ quæstum magis quàm pietatem resipiant, & ad inæqualitatem potius, quàm æqualitatem faciant: vnde discordia inter fratres (vti fieri solet) frequenter alitur, concordia verò scinditur, laceraturq;. Et quantumuis pleraq; inter hæc iniqua reperias, adiguntur tamen omnes qui recens admittuntur, & ad eiuscemodi statutorum obseruationem (etiam penitus ignari, quid contineãt illa citra vllum delectum) iureiurando sese alligant, quum tamen iuramentum non debeat esse iniquitatis vinculum, nec ad ignorata extendi. Operæpretium itaque nobis videtur, huiuscemodi statutorum volumina inter visitandum excutere, & quæ Euangelicæ puritati, atq; fraternæ charitati, deniq; disciplinæ ecclesiasticæ minus cõsentanea reperta fuerint, resecare, cauereq;, ne posthac vlla noua statuta in eiusmodi ecclesijs (nisi tamen noster accesserit calculus) ædantur.

Cap. 1. de iureiuran. in vj.

¶ In Capitulis à iuramentorum facili exactione temperandum. CAP. XX.

Matth. 5.

Et quum CHRISTVS tanto serio iurandi facilitatem prohibuerit, vt nisi necessitate veritatis, alioqui pericli tandæ cogamur, omnino non iurare debeamus, coërcenda est illa immoderata in Capitulis iuramentorum exactio, per quam necesse est, vt multi in ancipitia periuria corruant, quorum nõ tantum illi qui peierant, sed & qui causam periurij temerè exigendo præstant, rei sint. Nam CHRISTI Verbum est: Sit verbum vestrum, est, est: non, non: quod amplius est, à malo est. Et in Ecclesiastico legimus: Vir multum iurans,

Cap. & si Christus. de iureiu.

Eccle. 32.

iurans,replebitur iniquitate,& non discedet à domo eius plaga. Si nosipsos iudicaremus,non vtique dijudicaremur.

¶ Inter uisitandum de moderandis annis (qui expectantiæ appellantur) uidendum. CAP. XXI.

NVm annos (qui expectantiæ appellantur) moderari posŝimus, videbimus inter visitandũ,quãdo nobis vel id maximè curæ erit, vt qui recens accesserunt Canonici,aliquot annis de consensu Capitulorũ suorum,bonarũ, ac potisŝimum sacrarum literarum studijs, in Academia aliqua publica & bene Christiana incũbant, vtque tum sequãtur illos interim redditus præbendarum suarum,quotidianis distributionibus tantum exceptis,aut portio eiuscemodi personis,iuxta ecclesiarum statuta & consuetudines asŝignata.Multum enim refert viros doctos esse in ecclesia Dei, qui veluti splendor firmamenti fulgeant,& tanquam stellæ in perpetuas æternitates mansuri, ad iustitiam plurimos valeant erudire. Indignum ergo studio tam frugifero intentos, ac in vinea domini operantes,diurno denario fraudari,modò tamen testimonium exhibeant magistrorum, quòd totos illos annos rectis operam dederint disciplinis. Per hæc tamen Canonis inducias,(quæ se latius porrigunt) nolumus coarctare. Hono. iij. c. sup specul. de magistrat.

¶ Non oportere à Canonico recens admisso, pecuniam statutariam duplicatam ob antecessorem exigi. CAP. XXII.

NEc ferendus nobis diutius videtur mos ille irrationabilis,quo ad vnam præbẽdam receptus, ob suos in eadem præbenda antecessores nõ receptos (à quibus ius non habet,sed potius à conferente vel instituente) pecuniam statutariã sæpius exoluere cõpellitur.Nec ignoramus quosdã Decanos & capitula in eo esse, vt hæc pecuniaria onera (qua recens recepti,contra sacrorum Canonum dispositionẽ grauantur) in dies nouis quibusdam adinuentionibus grauiora, ac tandẽ importabilia efficiant:quod penitus improbamus. c. non debet. de regu. iur. in vj.

¶ Communi necesŝitati ecclesiæ, communi cõtributione consulendum. CAP. XXIII.

QVòd si fabricæ aut alia necesŝitas ecclesiæ immineat,satius est vt quod in cõmunem vertetur vtilitatẽ, ex communibus redditibus desumatur,quàm vt quis priuatim grauetur. Euangelicum præceptũ est, in quo vniuersa lex

Matth. 7 consistit & Prophetæ: Quod tibi nõ vis fieri, alteri ne feceris. Et: Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos facite illis. Ad hanc regulam, veluti ad Lydium quendam lapidem, omnes actiones suas, quum omnes Christianos, tum viros ecclesiasticos redigere, æquum est pariter, ac necessarium.

¶ Tribunalia extra tẽpla collocanda. CAP. XXIIII.

Ex cõcil. Lugdu. c. decet. de imm. eccle sia. lib. vj.

CVm in quibusdam nostris templis iurisdictionis ecclesiasticæ officiales pro tribunali sedeant, ad quod interdum multo cum tumultu concurritur delitigaturque: visum nobis est, vt hæc tribunalia, foris, intra tamen ecclesiarum pomœria, collocẽtur. Cordi siquidem nobis est, vt quæcunque diuinum officium perturbare possunt, aut diuinæ maiestatis oculos offendere, è templis eliminentur, ne vbi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi.

¶ Optandum, ut deambulationes in hisce ecclesijs prohiberi posѕint. CAP. XXV.

ATque vtinam commodè deambulationes etiam illas laicorum (qui ad cathedrales ac collegiatas ecclesias sola rerum nouarũ curiositate ducti confluunt, ibidemq; nihil minus quàm de rebus sacris, quæ inspectantibus illis aguntur, cogitant) submouere possimus. Grande equidẽ putamus piaculum, tam veneranda mysteria, quibus astat Deus, & inter quæ CHRISTI corpus & sanguis conficitur, tam irreuerenter haberi: tacemus quòd domus Dei cõtemnitur, de qua CHRISTVS eiecit ementes & vendentes, & non sinebat, vt quis transferret vas per templum, & dicebat docens: Nonne scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum? Duplici cura hîc videbitur opus, tum vt prædicatores verbi Dei ex suggestis populum ab istis deambulationibus ex scripturis deterreant, tum vt magistratus ciuiles huic rei corrigendæ officium accommodent, cum quibus hac de re agemus.

Marci 11.

¶ Theatrales ludos non inferẽdos tẽplis. CAP. XXVI.

Innoc. 3. c. cum deco. rẽ. de vita & ho. cle.

OLim theatrales quoque ludi & laruarũ ludibria inferebantur tẽplis pessimo quidẽ exemplo, adeò vt pro visione canonica (qua his teterrimus abusus aboleretur) opus fuerit, quem ex nostris diœcesibus, iam, vt speramus, eiectum gaudemus.

¶ Cuiusd

¶ Cuiusdam abusus abrogatio. CAP. XXVII.

IN quibusdam collegiatis ecclesijs ad summum altare, non ordinarij, sed mercenarij clerici, presbytero sacra peragenti ministraturi adiunguntur, qui tamen officio suo satisfaciunt minus, quum ab altari ad subsellia, ex quibus succinitur, à subsellijs rursus ad altare multum incompositè subinde discurrunt: quod fieri non oportuit, maximè in ecclesijs illis, quæ ordinarijs personis abundant, & quorum ministri copiosis redditibus sunt ditati. Nam omnis occasio contemptus & scandali promiscuo vulgo adimenda est.

¶ Processionum Collegiatarum ecclesiarum, quæ ad maiorem fiunt, moderatio. CAP. XXVIII.

PRocessiones ecclesiarum collegiatarum ad summũ templum, quæ diebus maximè celebribus ac festis fiũt, procul dubio institutæ sunt causa cõueniendi illuc ad Missas episcopales, desiderioque recipiendi cõmunionem, vel benedictionẽ episcopalem: iam quum isti conuentus speciẽ quidem antiquitatis, & nihil præterea repræsentent, imò perniciosæ euagationis materiam & crapulæ occasionẽ diebus illis sacratissimis præstent, illas nobis eatenus abrogare visum est, vt Collegia in ciuitate nostra Coloniẽ. in quatuor illis summis anni festis ac diebus celebribus sequentibus, quæq; in suis ecclesijs diuinum officium statis horis reuerẽter solenniterq; concelebrent ac peragant: neque his diebus, nisi quum nos in summo tẽplo nostro præsentes erimus, collegialiter accedãt. Nam quantula sit deuotio collegiorum quæ tum accedunt, quis Dei cultus ac veneratio, satis in aperto est. Tacemus, quòd interim apud ipsas collegiatas ecclesias hisce diebus, maximè insignibus, solenne officiũ prætermittitur: aut si quod dicitur, verius præcipitatur ac truncatur, quàm celebratur. Agathẽ. c. 63. & 64.

¶ De processionibus non abrogatis. CAP. XXIX.

REliquas autem processiones more antiquo obseruari volumus: iubemus tamen vt clerus ciuitatis nostræ, abusus, qui hactenus irrepserunt, matura consultatione præuia, tollere peragat.

¶ Quomodo ad anniuersaria Episcoporum in maiori ecclesia conueniendum sit. CAP. XXX.

DVm vigiliæ in anniuersarijs Episcoporum in summo nostro templo, conuenientibus illuc collegijs, persol-

uuntur, inconcinnus atque adeò ſpecie ipſa non ſatis pius ac deuotus, cantus æditur. Quare nobis viſum eſt expedientius, vt collegia ſingula in ſuis templis vigilias haſce deuotè abſol uant, dein eccleſiam noſtram maiorem ad ſacrum tantum accedant, illic tantiſper facturi moram, donec id compleatur, ſingulis interim animum ad Deum ac pias precationes cõuer ſuris, quemadmodum ſuperiori articulo diximus.

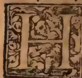
¶ Minora miniſteria idoneis committenda, ac decenter peragenda. CAP. XXXI.

Ex cõcil. Mogũt. de vit. & ho. cleri. c. nõ liceat.

Ex cõcil. Agathẽ. c. ſacr. 23. di ſtinct.

ANtiquiſsimis Canonibus in pleriſque etiam Concilijs ſancitum eſt, ne laici ſecus altare inter clericos miniſtrent, néve inſacrati miniſtri licentiam habeant ingrediendi in ſacrarium, quod Græci diaconium appellant, néve vaſa dominica contingant. Præterea ne reliquiæ Sanctorum & veſtimenta eccleſiaſtica (quæ honeſta eſſe decet) niſi tantum à ſacratis miniſtris attrectentur, adeò vt ne ſacratis quidem Deo fœminis ac monachabus aut lectoribus etiam ſacra vaſa vel ſacratas pallas contingere, vel incenſum circa altare præferre licuerit, verum id ſolis Diaconis permiſſum ſit: expreſsim autem laicis vetitum, ne pallas, eccleſiæ vela, ac altaris ornamenta abluant. Neque patres hic ſcripturis deſtituuntur. Iam verò eò ventum eſt, vt quatuor illi minores ordines, nempe oſtiarij, exorciſtæ, pſalmiſtæ, ac lectores (non temerè ab eccleſia inſtituti ac recepti) præter nomen nihil in eccleſia retinuerint, illorumq́ue loco tenues aliquot homines laici, qui per eccleſiæ prælatos minoris compendij gratia ſubrogantur, illorum officijs ſeſe ingerant, idq; indecorè: quippe nullo penitus clericali habitu amicti, inter quos ſunt, quos ap pellamus campanarios, quos ad minimum (cereis accendendis, alijsq́ue in choro miniſtrationibus intentos) deceret ſuperpelliceis indui. Ne interim prætereamus ablutionem pallarum, veſtimentorumq́ue altarium: breuiter, ſacrorum cuſtodiam talibus per cuſtodes ſeu theſaurarios noſtri temporis committi, quos hæc contingentes antiquitas nefarij criminis ſimul cum ſurrogantibus damnaſſet: quare cautius poſthac agendum, ne ob talem præſumptionem Dominus iratus, plagam populo, qua ſimul innocens cum nocente inuoluatur, immittat.

DE PAROCHIS AC EORVM VICArijs, alijsq; Verbi ministris. CAP. I.

HIC titulus cum generalis sit, in plerosque alios scinditur. Primum enim videndum est, qui ad verbi ministerium & regimen ecclesiarum admittẽdi sint, deindè de vita ac moribus eorum. Pòst, de officio, quod in duobus potissimum situm est, disseminatione verbi, administratione sacramẽtorum. Postremo, de ipsorum victu, de quibus speciatim dispiciemus. Ante omnia tamen lectorem admonitum esse volumus, hos esse locos quos ecclesiarũ iubar diuus Paulus in epistolis ad Timotheum ac Titum accuratissimè tractat. Nam huc illæ potissimum spectant, vt sciant Timotheus, ac Titus, quomodo oporteat eos in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viuentis, nisi quòd articulus administrationis sacramentorum, & qui de victu est, alibi fusius explicantur. Porrò, cum hæ Paulinæ epistolæ meræ aureæ sint, & nulli nõ parocho cognitu in primis necessariæ: idcirco ad verbum ediscendæ, memoriæ mandandæ, ac opere complẽdæ erunt. Ex quibus alijs euangelicis apostolicisq; scripturis ac patrum sanctionibus, nos quædam decerpemus, quo dilucidius fiat, in quibus hactenus magno cum reipub. detrimento peccatum, & quid de cætero parochis facto opus sit.

1. Timo. 5.
In priori ad Corint.

¶ Qui admittendi. CAP. II.

QVum Christus Iesus pastor ille bonus, ac pastorũ princeps, qui posuit animã suam pro ouibus suis, circuiret omnes ciuitates & castella, docẽs in synagogis eorũ & prædicãs Euangeliũ regni, & curãs omnẽ languorẽ & omnem infirmitatẽ. Quum, inquam, is qui venit requirere & seruare quod perierat, vidisset turbas, misertus est eis, quia erant vexati & iacẽtes sicut oues non habẽtes pastorem, dicebat discipulis suis: Messis quidẽ multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominũ messis, vt mittat operarios in messem suam.

Matth. 9.
Ioann. 10
Marci 6.
Luc. 10.

¶ Orandus Deus ut mittat operarios in messem suam. CAP. III.

NVm, quæso, putamus necdum tempestiuum esse, interpellare dominũ messis, vt mittat operarios in messem, ac pastores, non quoslibet, sed secundum cor suum, ni-

mirum ouibus miserè dissipatis ac palantibus requirendis? Quis, nisi in media luce cæcus, non præsentiscat, nos in ea periculosissima tempora incidisse, in quibus prædictiones Christi, & apostolorũ scripturæ, omnino atq; omni ex parte complentur? Quis enim non videt venisse, irrupisséq; numerosa admodum caterua ad nos falsos illos prophetas in vestimentis ouium, qui sint intrinsecus lupi rapaces, qui non introierint per ostium in ouile ouiũ, sed ascẽderint aliunde fures ac latrones? Non enim venerũt, nisi vt furentur & mactẽt & perdant, quos vidẽtes mercenarij, & qui non sunt pastores, venientes, fugiũt & dimittunt oues, & lupi rapiunt & dispergunt eas. Fugit enim mercenarius, quia mercenarius est, & nõ pertinet ad eum de ouibus. Poterant direptores isti sub exuuio ouino aliquãdiu delitescere, nisi Christus eos prodidisset: Ex fructibus (inquiens) eorum cognoscetis eos, quòd non possit arbor bona fructus malos facere, nec arbor mala fructus bonos. Ex fructu enim suo vnaquæque arbor cognoscitur.

Matth. 7. Ioann. 10. Matth. 7.

¶ Vnde dignoscere oporteat Pseudoecclesiastes. CAP. IIII.

QVos qui velit penitus agnoscere, is II. Petri Epist. legat cap. ij. & quæ eiusdem argumẽti est, Iudæ Apostoli vnicam, & eas potissimũ diui Pauli epistolas, quas ad Timotheum ac Titum coẽpiscopos suos perscripsit, in quibus illos eodẽ quo dominus, nomine, appellat lupos rapaces, non parcentes gregi. Ex nobis quidem suborituros, sed peruersa loquentes, vt abducant discipulos post se, homines seipsos amantes, cupidos, elatos, superbos, blasphemos, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinẽtes, proteruos, reprobos circa fidem. A fine præcepti, quæ charitas est, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, toto cœlò aberrãtes, in vaniloquium conuersos, seductores, proficientes in peius, errantes, & in errorem mittentes, Magistros prurientes auribus, & in fide (quòd bonã conscientiam repulerint) naufragos, verbis contendentes: sanis verò sermonibus, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ, neutiquam acquiescẽtes, superbos, languẽtes circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, cõtentiones, blasphemiæ, suspiciones, malæq; conflictationes hominum mente corruptorum, ac proinde ad nihil vtiles, nisi ad subuersionem audientium, quorum sermo

2. Pet. 2. Iudæ. Ad Timo. & Titum. 2. Timo. 3. 1. Tim. 1. 1. Tim. 3. 4 2. Timo. 2

mo vt cancer serpit. Nunquid poterat Apostolus futurorum conscius, hosce Pseudoecclesiastes apertius, aut dilucidius designare, quos nullus profectò Apelles tam expresſim suis coloribus depingere potuisset.

¶ Soli authoritate ordinaria comprobati, ad Verbi ministerium admittendi. CAP. V.

ADuersus hos pseudochristos & pseudoprophetas, nos præmuniuit Christus: Videte (inquit) ne seducamini. Matth. 24
Multi enim venient in nomine meo, & multos seducẽt, Lucæ 21.
vt in errorem (si tamen fieri potest) ducantur, etiam electi. No Marc. 14.
lite ergo ire post eos. Vos ergo (vti subiecit commonens) videte. Ecce prædixi vobis omnia. Christi ergo præceptũ, quantum nobis ipse concedit, sequentes, quo lupos tam pestilentes ab ouilibus ac diœcesibus nostris abigamus, visum nobis est operæpretium fore, antiquos innouare canones, quibus præcipitur, ne vlli ad Verbi ministerium seu prædicationis officium, nisi missi, authoritateq; ordinaria approbati sint, admittantur. Quomodo enim (secundum Apostolum) prædicabũt, Rom. 10.
nisi mittantur?

¶ Qui sunt legitimi parochi, & illorum uicarij, modo tamen hi examinati prius, & admissi sint. CAP. VI.

ORdinarij ergo verbi ministri, ecclesiarum parochia- c. licet. §.
lium legitimi rectores ac parochi sunto, quos etiam is etiã. de
personaliter apud easdem ecclesias, secundum cano- ele. lib. 6.
nicas sanctiones perpetuo residere volumus, nisi tamẽ eos magna ratio, veluti quòd vel maioris ac publicæ vtilitatis causa absint, quæ & nostro calculo approbari debet, vel quòd soli ob parochiæ amplitudinẽ gubernationi tantæ non sufficiãt, excusauerit. Tum enim qui per illos delegabuntur Vicarij seu vicecurati (modo tamen hi etiam examinati, & tam quod ad vitæ integritatem, quàm Christianæ eruditionis puritatem & zelum attinet, idonei reperti fuerint) nostro permissu eodem officio perfungentur. Qui verò deinceps in vicecuratos assumentur, Vicarij nostri in põtificalibus ac Theologorum ei per nos adiungendorum: in diœcesibus verò Suffraganeorum nostrorum, illorum, quibus hoc muneris comuittendum duxerint, censuram (num videlicet obeundo muneri apti seu idonei sint, vel minus) expectabunt.

¶ Fratres mendicantes quatenus admittendi. c. VII.

ALiquot retro seculis in ecclesiam recepti sunt quatuor mendicantium fratrum ordines, quo parochorum in verbi ministerio cooperarij forēt. Quos absit vt repellamus, si tamen intra Concilij Viennen. sub Clemente quinto celebrati, aliarumq; canonicarum constitutionum cancellos se cōtinuerint. Nec antè accesserint, quàm per ipsorum prælatos, vt viri inculpatæ vitæ, discreti pariter ac modesti, ac verbi diuini probè gnari, iudicētur, atq; ad hoc munus deligātur: Deinde etiam Vicarijs nostris in pontificalibus præsentati, tales inuenti fuerint ac permissi.

Ex Cōcil. Viennen. cle. dudū. de sepult.

¶ Quam modestiam fratres mendicantes in Verbi prædicatione seruare oporteat.

CAP. VIII.

QVi tamē quum in subsidium tantū vocati sint, ordinarijs ecclesiarū rectoribus molesti esse desinent, ita videlicet, ne eosdē (quum suo munere fungi ipsimet velint) præoccupēt, nē ve quos in excolēda vinea domini iuuare debent in cōcionibus, virulenta ac detractoria lingua carpant, vti nōnulli huius generis solēt, qui inflati ac incōpositi populi auribus demulcēdis student, suā, non Christi gloriam ambiētes. Tam ignari omnis ecclesiasticæ disciplinæ, vt ignorent parochos, si fortè ceciderint, suos habere iudices, non ipsos fratres censores, multo minus promiscuā plebem: quam exploratū est, mutuis ecclesiasticorum virorum amarulentis detractionibus adeò non emendari, vt scandalizetur multo magis. Nec audiendi sunt isti, si seruos Dei accusare se dicant, vt meliores fiāt, quum potius inuidiæ stimulus adulationisq;, quàm charitatis studio agitari cōuincantur. Idipsum vel propria eorū cōscientia attestāte, quòd sciant nullum vel in seculo, ne dicamus in eorum monasterijs inueniri, qui velit suum seruum ab alio quàm à se iudicari: adeò vt si quis secus facere præsumpserit, hunc & multa sequatur indignatio & vlciscēdi cupiditas. Quin Paulum audiant dicentem, Nolite iudicare inuicē, sed hoc iudicate magis, ne offendiculum detis fratri.

Ex decret. Pontia. pont.

Ex decret. Anacle.

Rom. 14.

¶ Non ferēdi qui in iurisdictiones & potestates temerè ad plebem inuehuntur. CAP. IX.

MVlto minus ferendi sunt qui vt auram venentur popularē, in iurisdictiones episcopales ac ordines ecclesiasticorum

ſticorum pariter & ciuilium magiſtratuum inuehentes, temerè vociferantur ad populum: non intelligentes interdum neque de quibus loquuntur, neque de quibus affirmãt. Quo nihil aliud efficiunt, quàm vt plebem, alioqui ſatis in clerum irritatam, irritatiorem reddant, ac gliſcenti ſeditionum igni oleum ſubminiſtrent. Iuriſdictiones ac magiſtratus eſſe oportet. Quod interdum perſonarum, non ordinis ſeu magiſtratus vitio peccatur, alia prouidentia purgandum eſt, non cæco plebis iudicio expendendum: fraterna correptione opus erat, non accuſatione aut laceratione ex ſuggeſtis. Et vt omnia nõ ſtatim ad viuum vſque repurgentur, quod fieri vix poteſt, non grauabuntur iſti oculati, in ſe quoque deſcendere ac ſuos erratus inſpicere, quo tandem æquiores fiant, diuiniſq; iudicijs etiam quædam relinquant. Si enim omnia (vti ſcitè Anacletus ait) in hoc ſeculo vindicata eſſent, locum diuina iudicia non haberent. Sed de his ſatis. 1. Timo. 1 Matth. 18. Ex canon. Anacleti.

¶ Abuſus eſt, qui parocho ſuo officio interdicit. c. x.

Ex his quæ diximus conſequitur, eum morem, qui alicubi irrepit, penitus irrationabilem, ne dicamus execrabilem abuſum eſſe, quo legitimi eccleſiarum parochi adiguntur iureiurando affirmare, ſeſe in ſuis eccleſijs fratres mendicantes ad verbi miniſterium (etiam ſi ipſimet pro ratione ſuſcepti ac cõcrediti muneris eo fungi velint) perpetuo admiſſuros. Quid enim hoc more aliud agitur, quàm vt parocho officium, quo ſe Chriſto & eccleſiæ obſtringit, adimatur, ac in alium relegetur? Id vitij, vt ſpes eſt, curabimus.

¶ Fratres mendicantes his ſynodalibus conſtitutionibus erunt parentes. CAP. XI.

Aequum quoq; cenſemus, vt qui ex fratribus huic muneri accingi velint, noſtris Vicarijs in põtificalibus ſerio promittant, ſeſe hiſce ſynodalibus inſtitutis omnino obtemperaturos, quo ſermo Dei purè, ſyncerè, ac ſine offenſione decurrat.

¶ Decet quoque ut fratres eatenus ordinariæ poteſtati ſubijciantur. CAP. XII.

Qui vt ordinariæ noſtræ poteſtati, quod ad eiuſcemodi functionem attinet, ſubijciantur, & eatenus monaſticæ profeſsionis regulis, obligationibuſq; eximãtur, non decens tantum, ſed & iuſtum putamus.

¶ De semel certo loco destinatis ac admissis, non temerè retrahendis. CAP. XIII.

QVi vero semel præsentati & admissi fuerint, vt certo loco hoc ministerio fungantur, non debebunt temerè seu præter nostrum assensum à suscepto munere retrahi. Nam frequentem personarum mutationem periculosam putamus, vt interim sileamus sæpe minus idoneum in idonei locum surrogari.

¶ Qui nulla legitima authoritate innixi, se Verbi ministerio ingerũt, uti seditiosi cõprimẽdi. C. XIIII.

EXtra ordinarios parochos, illorumq; legitimos cooperarios, nemo deinceps, neq; suggestum occupet, neq; conuenticulas, vel in priuatis domibus vel vicis faciat, aut quouis tandẽ modo vsurpet. Quòd si quis secus agere præsumpserit, & inobediens perturbare ecclesiam Dei (quæ foris est) perseuerauerit, hunc tanquam seditiosum corripi oporteat.

Ex cõcil. Antio. c. 5

¶ Prohibentur omnes apostatæ monachi ignoti ac peregrini spermologi. CAP. XV.

QVamobrem prohibemus omnes apostatas monachos ignotos. Item istos ac peregrinos spermologos, quorum neq; doctrina neq; vita vlli perspecta est: eritq; proinde curæ ciuilibus magistratibus ac præsidibus, vt de his inquirant diligenter: & quos nos proscripsimus, eos illi cum receptatoribus ipsorum doli mali conscijs excedere prouincia compellant: Nisi quid seuerius culpa horum præuaricatorum in ipsos statuere postulauerit. Iam vt inueniatur quispiam (quod absit) qui aliter quàm legitimè parochiã occupauerit, hunc abijci statim oportet, quantumuis plebs, quam corrupit, eum retinere contendat.

Ex cõcil. Sardi. 1. & 18. Laodi. 13.

¶ De Terminarijs quatenus admittendi. CAP. XVI.

EX ordine mendicantium, qui oppidatim soli commorantur, quos Terminarios appellamus, vitam interdum agere monachismo plurimum dissimilem cognouimus, proindeque multis esse inuisos: hos potius, quum officio prædicationis statis illis diebus perfuncti essent, eleemosynasq; collegissent, statim ad monasteria sua regredi, ibidemque quieti operam dare, atque obseruare ieiunia & orationes iuxta ordinis sui institutum malumus, quàm vitam communem, ne dicamus licentiosam, inter ciuiũ turmas ducere. Vbi tamẽ mona-

Ex Chalc. Concil.

ſteria ab oppidis aut vicis tam longe diſsita fuerint, vt vnius diei itinere repeti non poſsint, nolumus Terminarios iſtos hac lege teneri, modò tamen viri graues & annoſi, vitæ quoq; ex omni parte integræ ac ſanæ doctrinæ comperti fuerint: ac id etiam viſitatione potius quàm conſtitutionibus cauebitur.

¶ Priuilegijs fratrum nihil derogatur. CAP. XVII.

NOlumus autem per prædicta, priuilegijs, ordinibus fratrum mendicantium rite & legitimè conceſsis, præiudicare.

¶ Monachorum eccleſiæ per ſeculares (ut uocant) presbyteros gubernandæ. CAP. XVIII.

EAdem ratione decens eſt, vt monachi qui parochiales eccleſias, cura animarum apud ipſum monaſterium, non perſonam, relicta, incorporatas (vt vocant) monaſterijs ſuis habent, non per religioſos (quos in monaſterijs perpetuam vitam agere conuenit) ſed per Vicarios presbyteros ſeculares (modo haberi poſsint) ad eundem modum quem ſuprà diximus, examinandos admittendoſque gubernari procurent. Quibus etiam de eccleſiæ prouentibus tantum aſsignare obligati erunt, vnde & iura epiſcopalia perſoluere, & congruam ſuſtentationem habere poſsint: quod vt fiat, nobis curæ erit. Non tamẽ tam duri hic erimus, quo mimus interdum viros monaſticos, quos ſingulari vitæ exemplo & doctrinæ ſalutaris diſſeminatione inſignes comperiemus, apud eccleſias parochiales relicturi & confirmaturi ſumus.

Ca. de monachis. de prębẽ. c. 1. de capell. mona.

DE VITA AC MORIBVS PArochorum. CAP. I.

QVnquàm de vita ac moribus Clericorum ſuprà dixerimus, videtur tamen hic locus poſtulare, vt ſpeciatim aliquid de conuerſatione ac moribus parochorum dicamus, quòd horum vita & officium diuo Paulo præcipuè curæ fuerint: adeò vt his rectè ſe habentibus, de reliquis non admodum magnam ſolicitudinem habuiſſe videatur. Nec immeritò: res enim ipſa declarat, ac priſca ſecula meminerunt, quàm tranquilla, quàm florens, quàm fructificans, quàm denique felix eccleſia fuerit, dum talibus eſſet parochis inſignis, qui Euã gelicis

gelicis,apostolicisque institutis, sanctorumq; patrum regulis addicti, non tantum vocabulo, sed & facto præstabant quod dicebantur. Contrà vero,in quantos æstus,tempestates, procellas, ac pericula, ob eosdem sensim in diuersum mutatos ac varicantes, ecclesiæ nauicula miserè cõiecta sit, nos sentimus. Ex quibus rursus emergere, quum certo certius non possimus,nisi nos (quibus gregem suum Christus pascendum commisit) vias domini rectas, à quibus varicando excidimus, inambulare pergamus. Quid tandem aliud consilij capiendum nobis,quàm vt singuli, quales esse debemus,tale & simus: atq;
Ioan.vlt. hoc insigne Christi verbum, quod hinc discedens, Petro ouiculas suas committens, post tertiam demum dilectionis stipulationem promissionemq;,vti vltimum elogium ac memoriale,fidelissimè diligentissimeque inculcauit, & mente & opere teneamus, quod est: Pasce agnos meos.Id fecerimus, si gregem Christi post Christum vnicè diligamus, atque eundem tam verbi doctrina, quàm operis exemplo pascamus,diuinorumque sacramentorum dispensationem tueamur, defendamusque,

¶ Vita ut doctrinæ in parocho conueniat,necessarium. CAP. 11.

VBique fermè cum de parochis sermo incidit, scriptura vitam doctrinæ copulat: nimirum quòd qui vitam agit doctrinæ contrariam, plus exemplo destruit, quàm ædificet verbo. Oportet enim & fieri sermonem,non tantum dici: alioqui competet in parochũ quod Seneca Platoni obiectum fuisse refert: Aliter loqueris,aliter viuis.Et quod Chri-
Matth.23. stus Pharisæis imputat:Dicunt enim,& non faciunt. Alligant onera importabilia in humeros vestros,digito autem suo nolunt ea mouere. Apponatur ergo manus ori necesse est, ne sit
Gene.27. vox quidem,vox Iacob,manus auté Esau. Porrò vox operum
1.Pet.2. fortius sonat quàm verbũ. Intuẽdus nobis pastorum princeps
Acto.1. est,cuius tota vita sua doctrina est: qui cœpit primum facere,
Luc.24. pòst docere.Siquidem, potens opere & sermone, qui discipulos Ioannis de aduentu Mesiæ rogantes,ad opera remisit,dicens: Ite, dicite Ioanni quæ vidistis & audistis. Qui denique non solum vocat oues suas nominatim, sed & vadit ante eas.
Matth.5. Et eum tantum qui sic docuerit & fecerit, magnum in regno cœlorum fore pollicetur.

¶ Pasto

¶ Pastorem, gregis exemplum esse oportere.

CAP. III.

QVare beatissimus Paulus ecclesiæ ministrum instituturus: Exemplum (inquit) esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Itidem ad Titum ij. In omnibus teipsum præbe exemplum bonorũ operum, in doctrina, in integritate, in grauitate, verbum sanum, irreprehensibile, vt is qui ex aduerso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. Sal enim terræ & lux mundi, prædicator Euangelij dicitur, & lucerna super candelabrum posita, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic, vt videant homines opera illius bona, & glorificent patrem, qui in cœlis est. Quòd si sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihilum enim valet vltra, nisi vt proijciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Apostolus itaque hoc præceptum commendat Timotheo, vt militet bonam militiam, habens non tantum fidem, sed & bonam conscientiam, quam quidem repellentes, circa fidem naufragauerũt: ex quibus tum erant Hymenæus & Alexander, quos tradidit Satanæ, vt discant non blasphemare. Interea vero ex eodem numero omnes hæretici fuere.

1. Timo. 2. Ad Tit. 2. Matth. 5. 1. Timo. 1.

¶ Vitanda parocho in primis auaritia.

CAP. IIII.

IAm quæ clericis vitanda erunt, suprà diximus. Ea ipsa potissimum Paulus quamlongissimè à parochis esse vult, & quæ illis opposita sunt, in ipsis quàmmaxime elucere. Primum scilicet, vt abstineant ab omni auaritia. Hospitales enim erunt, non turpis lucri cupidi, non opes, sed animas venantes, non auri, sed hominũ piscatores: alioqui ex pastoribus fient mercenarij, & vertentur in lupos, audientque dominum per Ezechielem exprobrantem: Lac comedebatis, & lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis, gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit non cõsolidastis, & quod ægrotum erat non sanastis, quod confractum est non alligastis, & quod abiectum est non reduxistis, & quod perierat non quæsistis, sed cum austeritate imperàbatis eis & cum potentia. & cætera quæ sequuntur. Qui enim volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix quippe omnium malorum, est cupiditas:

1. Timo. 1. Tit. 1. Matth. 4. Ezec. 34. 1. Timo. 6

quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Tu vero ô homo Dei, hæc fuge: sectare vero iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, & mansuetudinem.

¶ Parochi familiam irreprehensibilem esse debere. CAP. V.

INterim erit domui suæ bene præpositus, vt nõ tantum ipse, sed & sua familia irreprehensibilem vitam agat. Qui enim domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Oportet autem illum & testimonium habere ab his qui foris sunt, vt non in opprobriũ incidat & in laqueum diaboli. 1. ad Timotheum III.

¶ Parocho luxus omnino cauendus. CAP. VI.

1. Timo. 3. 1. Timo. 5 DEinde procul absint parochi ab omni luxu. Sobrium enim vult parochum esse Paulus, nec multo vino deditum, ac vino potius ad necessitatem quàm ad voluptatem vtentem, quemadmodum ipse Timotheo præcipit, ne aquam adhuc bibat, sed modico vino vtatur propter stomachũ suum & frequentes infirmitates. Nesciat ergo parochi domus comessationes crapulosas, execretur compotationes illas ad æquales haustus obligatorias. Sit procul à symbolorum (vt vocant) dationibus. Turpissimum putet, nisi causa necessitatis, intrare tabernam, quasi domum non habeat ad edendum & bibendum. Breuiter, vitet omnia quæ pastoralem authoritatem aut dedecorant aut imminuunt.

¶ Pudicitia seruanda parocho. CAP. VII.

DEtestetur quoq; omnem libidinẽ. Nam oportet parochum esse pudicũ. 1. Timoth. iij. & se præbere exemplũ in castitate. 1. Timoth. iiij. ne in eum verè dicatur: Qui
Roma. 2. alium doces, teipsum non doces. Qui prædicas nõ furandum, furaris. Qui dicis non mœchandũ, mœcharis. Qui in lege gloriaris, per præuaricationẽ legis Deum inhonoras: per quod blasphematur nomen Dei inter gentes. Quo enim vultu for-
1. Corin. 6 nicarios cœlo excludet cum Paulo, qui huic volutabro cœni
Ephe. 5. ipse immersus est? An existimas (inquit ipse Paulus) ô homo
Gala. 5. Roma. 2. omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas. Scimus quippe, quia iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.

¶ Quæ

¶ Quæ fugienda & quæ sectanda parocho. c. VIII.

DEnique Paulus ad Timotheum: Iuuenilia (inquit) desideria fuge, sectare verò iustitiã, fidem, spem, & charitatem, & pacem cum his qui inuocant Dominum de corde puro. Labora sicut bonus miles CHRISTI. Nemo enim militans Deo, implicat se negotijs secularibus. & quæ sequuntur. In summa, solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem rectè tractantem verbum veritatis. ij. Timoth. ij. 2. Timo. 2

DE DISSEMINATIONE VERBI.
CAPVT I.

HOC Ministerium sanctissimus Apostolus cæteris omnibus longe præfert. Vnde & Corinthijs scribens, ait, Non misit me CHRISTVS baptizare, sed Euãgelizare: cui & cęteri Apostoli astipulantur, quum inquiunt: Non est æquum nos relinquere verbum, & ministrare mensis. Quinimo & CHRISTVS alijs anteponit: Euntes (inquiens) in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, ac docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunq; mandaui vobis. Quamobrem Paulus Timotheum suum excitans, ait: Attende lectioni, attende exhortationi & doctrinæ, noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiã cum impositione manuum presbyterij. Hæc meditare, in his esto, vt profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi & doctrinæ, insta in illis: hoc enim faciens, & teipsum saluum facies & eos qui te audiunt. Et iterum: Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, prædica verbum, insta opportunè, importunè, ministerium tuum imple. 1. Corint. 1 Acto. 6 Matt. vlt. 1. Timo. 4 2. Tim. 4.

¶ Quid parocho meditandum. CAP. II.

MEditabitur parochus quid ipsi dominus per Ezechielem cap. iij. xxxiij. ac xxxiiij. præceperit, parabolaque speculatoris menti infigenda est: Speculatorẽ (inquit) dedi te, domui Israël. Quòd si speculator viderit gladium venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritq; gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu

ſpeculatoris requiram. Parochi ſiquidē ſunt, quibus potiſsimum dictū eſt: Fratres,ſi quis ex vobis errauerit à veritate,& conuerterit quis eum, ſcire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ,ſaluabit animā eius à mor-

Iaco.5

Thren.4 te. Dura eſt nimis illa prophetæ lamentatio: Paruuli petierūt panem,& nemo dabat eis. Paſce ergo fame morientem:ſi non paueris, occidiſti. At homo ex duabus partibus conſtat, ex carne ſcilicet & ſpiritu. Duplici ergo cibo opus eſt. Nam vt

Matth.4 ſcriptura ait, Non in ſolo pane viuit homo,ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Cibus exterior carnem tantum mortalem reficit,& intrans per os, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. Panis autem ſpiritus tam per verbum prædicationis,quàm ſacramentaliter in veritate corporis & ſangui-

Ioan.6 nis dominici,in viua fide comeſtus,viuificat, reficit, ac vegetat animam,qui non perit,ſed permanet in vitam æternam, & hunc qui ederit, non morietur in æternum. Id quod omnes

Hebr.4 pij ſciunt ac ſentiunt. Viuus enim ſermo Dei eſt, & efficax, & penetrantior quouis gladio ancipiti,ac pertingens vſque ad diuiſionem animæ & ſpiritus,compagumq́;,& medullarum.

¶ Fidelitas in primis in parocho requiritur. CAP. III.

1.Corin.4 HIc iam inter huius cœleſtis panis diſpenſatores quæritur,vt fidelis quis inueniatur. Fidelis, inquam, ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam

Matth.24 ſuam,vt det illis eſcam in tempore. Beatus ille ſeruus, quem, quum venerit Dominus eius, inuenerit ſic facientem. Sin ſecus,veniet Dominus ſerui illius,in die quo non ſperat,& hora quam ignorat, & diuidet eum, partemq́ue eius ponet cum hypocritis,vbi erit fletus & ſtridor dentium.

¶ Quis ſit fidelis uerbi diſpenſator. CAP. IIII.

IS autem fidelis eſt diſpenſator,(atteſtāte diuiniſsimo Ioanne)cuius ſcopus vnicus ille CHRISTVS eſt, & cuius ſpiritus confitetur CHRISTVM in carne veniſſe:id eſt,vt diuus

1.Ioan.4 Paulus interpretatur,qui docet apparuiſſe gratiā Dei & Sal-

Ad Tit.2 uatoris noſtri omnibus hominibus ad erudiendum nos,vt abnegantes omnem impietatem & ſecularia deſideria, ſobriè,iuſtè,& piè viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem & aduentū gloriæ magni Dei & Saluatoris noſtri IESV Chriſti. Qui,inquam,docet eundem CHRISTVM Ieſum dominum

minum nostrum hominem factum, vt daret semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorũ operum. Quibus verbis sanctus Paulus duas in CHRISTO naturas, verbi scilicet & carnis, indissolubili vinculo cohærentes, & vtriusq; naturæ rationem complectitur. Verbi, quatenus erudit nos, docens quæ sit voluntas patris, quam facientibus denuntiat præmium, præuaricantibus verò pœnam æternam. Carnis verò, quatenus datus & immolatus est pro nobis in ara crucis. Agnus immaculatus & victima tollens peccata mũdi, nobis relinquens exemplum, vt sequamur vestigia eius, & eadem cogitatione armemur, quia qui passus est in carne, desijt à peccatis, vt iam non desiderijs hominum, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne temporis viuamus. Omnis autem spiritus qui soluit IESVM, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis: quoniam venit, & in mundo est.

Ioan.1 1.Petr.2 1.Petr.4 1.Ioan.4

¶ Omnis scriptura ad geminam charitatem exigenda. CAP. V.

IS item fidus est minister verbi, qui omnem scripturam ad Christianam exigit charitatem. Charitas enim Christianismum consummat, quemadmodũ apud diuum Paulum legimus: Finis præcepti est charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Et est potissimum illud indicium, quo Christiani esse cõprobamur. In hoc (ait CHRISTVS) cognoscent omnes quòd discipuli mei estis, si dilectionẽ habueritis adinuicẽ. Vnde beatus Augustinus in libris de doctrina Christiana breuissimam methodum ad peruestigandas, intelligendasq; scripturas cõmonstrare volens: Quisquis (inquit) scripturas diuinas vel quamlibet earum partem intellexisse sibi videtur, ita vt in illo intellectu non ædificet geminã charitatem Dei & proximi, is nondum intellexit, quòd legis ac scripturarum summa, finis ac plenitudo, sit dilectio, quæ duobus mandatis cõprehenditur: nẽpe, Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente, ex tota virtute tua, & diliges proximum tuum sicut teipsum. Et, quemadmodum vultis vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis. In his duobus mandatis vniuersa lex pendet & Prophetæ. Quicunque ergo ad hanc amussim doctrinam suam attemperat, is nunquam potest perniciose errare.

1.Timo.1 Ioan.13.15 Augu. de doctr. Christi. lib.1.c.36. Matth.22 Roma.13 Matth.7

¶ Summa Euangelicæ prædicationis. CAP. VI.

EZechiel vero Propheta summam suæ prædicationis do-
Ezech. 18 minum enarrantē facit, hisce penè verbis: Viuo ego, di-
cit Dominus: Nolo mortē peccatoris, sed vt cōuertatur
impius, & viuat. Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunq;
die peccauerit: & impietas impij nō nocebit ei, in quacūq; die
cōuersus fuerit ab impietate sua. Quare qui egerit pœnitentiā
à peccato suo, feceritq; iudicium & iustitiam, & in mandatis
vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquā iniustum, vita viuet &
Matth. 3 nō morietur. quod CHRISTVS breuius cōplexus est: Pœnitē-
tiam (inquit) agite, appropinquabit enim regnū cœlorū. Sed
de his aliàs locupletius. Suffecerit hic vtcūq; indicasse scopū.

¶ Parocho cautissima solicitudine in prædicatione uerbi utendum. CAP. VII.

QVo autem solicitius parochus prouinciam, cui admotus est, gubernare satagat, haud existimabit se alicui leui muneri, sed omnium grauissimo ac difficillimo præfectum, tantæ nimirum difficultatis, vt verbi prædicatorem vndequaq; absolutū, vix vnum è millibus reperias. Non idem est ouium palatum, magna in pascendis varietas: quod vnam ouiculam nutrit, alterā macerat aut mactat. Culpauerit aliquis auaros, prodigus hinc argumentū prodigalitatis suæ colliget. Culpauerit prodigos, auarus inde tenacitatis excusationem arripiet. Ea est hominum malitia, vt nedum alia, sed & sanctissimum Dei verbum pro suis quisq; affectibus ac ad sua desideria confouenda potius quàm eradicanda trahat. Videmus, proh dolor, quemadmodum hac tempestate
Psal. 140 pleriq; sacras literas in parabolam ac prouerbium vertant, atque ad excusandas excusationes in peccatis summa vi atq; impudentia torqueant, adulterantes verbum Dei. Quare parochus cautissima solicitudine agere debet, per gladium Dei secantem à dextris & sinistris, vt medium iter pateat ad incedendum per viam regiam mandatorum Dei.

¶ Quemadmodum sermo temperandus. CAP. VIII.

ATtemperandus sermo quoad eius fieri potest pro auditorum captu. Alij siquidem acri ingenio ac iudicio sunt, alij hebetes animo ac rudi Minerua prædití, quidam attenti, quidam verò desides: hi rectè ac syncerè instituti, illi seducti ac decepti. Discretione ergo maxima opus est.

Bre

Breuiter, nemo erit concionator absolutus, cui præter vitam exemplarem non adsint omnia quæ sequũtur: nempe, cognitio scripturarum vtriusq; Testamenti, ingenium velox, solers atq; versatile, eloquentia vehemens, suadibilis & suauis, neq; interim minus temperata quàm copiosa, prudentia rerum ac personarum docendarũ, experiẽtia multiplex, immobilis constantia. Deniq; spiritus, qui si deerit, reliquis donis parũ profecerit. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris Matth.10
vestri qui loquitur in vobis. Quomodo enim ad æternarum rerum desideria alios accendet, qui ipse totus languet ac friget? nondũ spiritu concepto, qui ex Deo est, quẽ & ipse Deus Luc.11
dat bonum petentibus se. En quàm arduũ est cõcionandi munus? Nec tamen propterea diffidentia (quæ plerunq; multos auertit) deserendum. Ad euangelizandum missi sunt paro- 1. Cor.11.
chi. Væ ergo illis, si non euangelizauerint. Si quis autem eo- Iaco.1
rum sapientia indiget, scrutetur scripturas, & postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei.

¶ Quid cauendum inter concionandum. CAP. IX.

Cauebit autem modis omnibus, ne lubricus in docendo sit, huc illucq; effluens. Et in primis, ne vento do- Ex epi. Iudæ.
ctrinarum ab ecclesia catholica non receptarũ, veluti 2. Timo.1
nubes sine aqua circumferatur, sed formam habebit sanorum verborum ab ecclesiæ (quæ columna veritatis est) instituto nihil discrepantiũ. Tu (inquit Paulus ad Titum) loquere, quæ Ad Tit.2
decent sanam doctrinam, verbum sanum, & irreprehensibile.

¶ Nihil aut fabulosum aut suspectum adferendum. CAP. X.

INeptas autẽ & aniles fabulas deuitabit, qualia nuper erant, 1. Tim.1.4
quæ ex nullis probatis authoribus, sed potius suspectissi- 2. Timo.2
mis obscurorũ hominum cõmentis adferebantur exẽpla. Tit.3.
Olim verò genealogiæ interminatæ, quòd ad pietatẽ illa nihil fecerint. Exercebit autẽ seipsum ad pietatẽ, quòd corporalis exercitatio ad modicum vtilis sit: Pietas autem ad omnia 1. Tim.4
vtilis, promissionem habens vitæ, quæ nũc est & futuræ.

¶ Loquacitas uitanda. CAP. XI.

NEque minus euitabit prophana & vaniloquia, hoc est, futilem & inanem loquacitatem, qua nonnulli ratiocinationibus humanis falsam scientiæ opinionem sibi venantur. Sic enim suum compellat Timotheum Paulus: O

1. Timo.6 Timothee,depositum serua, deuitans prophanas vocum nouitates & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes,circa fidem exciderunt.

¶ Quemadmodum parochum aduersus hæreticos pugnare oporteat. CAP. XII.

1.Petr.3 PAratos nos esse vult Apostolus Petrus ad satisfactionẽ omni poscenti nos rationẽ de ea quæ in nobis est spe & fide,sed cum modestia & timore.Neq; ergo doceat,neq; intendat his parochus,quæ quæstiones magis præstant quàm ædificationem, quæ est ex charitate.j.Timoth.j. Et iterum ij. Timoth.ij.& iij.Paulus ait: Stultas & sine disciplina quæstiones & pugnas legis respue,sciens quia generant lites. Seruum autẽ Domini non oportet litigare.Proindeq; vbi cum hæreticis res est,corripiet quidẽ eos cum modestia qui resistũt veritati,ne quãdo Deus det illis pœnitentiã ad cognoscendã veritatem,& resipiscant,à diaboli laqueis,à quo tenentur capti-
Ad Tit.3 ui ad ipsius voluntatem. Quòd si non profecerit,hæreticum hominem post vnã & secundam correptionẽ, deuitet, sciens quia subuersus est qui eiusmodi est & delinquit,quũ sit pro-
2. Timo.2 prio iudicio condemnatus. Nequaquam autem ad populum
1.Corin.5 verbis contendat,ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionẽ audientium, memor apostolici sermonis,quo reijciuntur omnes,qui scissuram quærunt.Si quis enim vult cõtentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus,neq; ecclesia Dei.

¶ A scommatis & cõuitijs abstinendum. CAP. XIII.

INter concionandum ergo à scommatis,maledictis,ac conuitijs omnino abstinendum est.Prædicetur purè ac syncerè Dei verbum, iuxta ecclesiasticam traditionem, & patrum
Prag. Augustana. ab ecclesia catholica approbatorum interpretationem. Quæ verò in contentionem vel disceptationem reuocari possunt, penitus sileantur,quemadmodum quoque pragmatica Augusten.sanctione cautum est.

¶ In contentiosis dogmatibus,quomodo docendus populus sapere. CAP. XIIII.

IN controuersis autem & contentiosis, obscurisq; dogmatibus quæ sacris voluminibus vel vniuersali ecclesiæ cõsensu expresśim decisa non sunt, populus priuatim (maximè cum exomologesi se purgat,modò grauatam conscientiam in in hoc habeat)ita docendus est sapere,atq; hac cautione profiteri

fiteri de his se credere, sicut credit ecclesia. Hoc enim tutius, quàm asseuerare, de quo dubites, aut quod non intelligas.

¶ Qualem oporteat esse parochum in reprehendendis criminibus. CAP. XV.

ERit quoq; parochus in reprehẽdendis criminibus vehemens atque acer. Constitutus est enim vt annuntiet populo scelera eorum, sic tamen, vt in suggesto vitia tantum reprehendat, non personas nominatim perstringat. Argue (inquit Apostolus) increpa, obsecra in omni patientia & doctrina. 1.Tim.4 Vbi persona arguenda, denuntiatione euangelica vtẽdum. Matth.18. Si peccauerit in te frater tuus (inquit Christus) vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Quòd si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quòd si non te audierit, adhibe tecum adhuc vnum aut duos, vt in ore duorũ vel trium testium stet omne verbum. Quòd si eos nõ audierit, dic ecclesiæ: quòd si ecclesiã nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Sic Paulus Corinthiũ respicere nolẽtem excõmunicauit. 1.Corin.5. Et hic iterũ Christi doctrina & exemplũ sequendũ, vt beneuolẽtia seueritatẽ vincat, vt paratus sit parochus dimittere peccanti non modo septies, sed & septuagies septies. Matth.18. Et cum Christo paratior sit ad absoluendũ adulterã, ad frugem melioris vitæ Ioann.8. reuertentẽ, quàm ad condemnandũ. Quemadmodum Paulus quoque in gratiam recepit Corinthium illum pœnitentem. 2.Corin.2.

¶ Manifesta reprehensio utriusque potestatis uitanda CAP. XVI.

VItanda quoq; manifesta reprehẽsio vtriusq; potestatis, tam ecclesiasticæ quàm ciuilis. Neq; inuehendũ in ordinem aliquem aut aliquod ab ecclesia receptum viuendi genus. Omnis enim potestas à Deo est, & propterea eatenus honoranda, non incessenda. Rom.13. Sequenda præcursoris dominici doctrina & exemplũ, qui ne milites quidẽ à se repulit, aut vlla Lucæ 3. contumelia affecit, sed magis viam rectè viuendi ostẽdit. Per eiuscemodi enim incautam reprehensionem plebs ad seditionem magis ac rebellionem incitatur. Hanc murmur, odium, impatientia, contumacia, proteruia, & detractionis libido comitantur: quin potius docendus populus est obedire magistratibus, parêre præpositis suis, etia discolis: 1.Pet.2. ac interim admonẽdus est, vt sint magistratus interdum vitiosi, Iob.4. id euenire, quòd dominus regnare faciat malos & hypocritas propter Prouer.28 Esaiæ 3.

Rom.13. peccata populi. Omnem animam potestatibus sublimioribus subditam esse. Quodque omnis potestas à deo sit: quòd deniq;, qui potestati resistit, Dei ordinationi resistat: nisi tamen
Acto.5. potestas expresśim præcipiat, quod est contra mādatum Dei: tum enim oportet plus obedire Deo quàm hominibus.

¶ Quomodo corripiendi magistratus. CAP. XVII.

IN corripiendis vero magistratibus, correctioni quoq; fraternæ locus est, quemadmodum Ioannes reprehendit Herodem. Sic enim legimus: Dicebat enim Ioannes Herodi,
Marci 6. non populo: Non licet tibi habere vxorem fratris tui. Qua si nihil promoueas, postulanda & expectanda prouisio prælatorum ac maiorum magistratuum est: qui si dissimulēt, etiam consultum magis, vt vltio remittatur ad Deum, quàm vt tantum scandalum inde deterius subsequatur.

¶ Admonendus populus, ut oret pro magistratibns. CAP. XVIII.

EST autem populus frequenter in concionibus, post conciones vero semper diligētisśimè cōmonēdus, vt Deum
1.Timot.2. Opt. Max. pro potestatib. deprecetur. Volo (inquit gentium magister Paulus) vt fiant omnium primū obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

¶ Notantur qui secus docent. CAP. XIX.

1.Timot.6 SI quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei, quæ secūdum pietatem est, doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed lāguēs circa quæstiones & pugnas verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blasphemiæ, suspiciones malæ, conflictationes hominum corruptorum, & qui à veritate priuati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

¶ Summa doctrinæ Christianæ in Enchiridion contrahenda. CAP. XX.

Ex cōcil. Aphri. Prag. Augustana. PORRÒ secundum euangelicam atq; apostolicam doctrinam (quibus decreta patrum ac Conciliorum, denique pragmatica sanctio Augustana meritò accedunt) in ecclesia

clesia Dei sola canonica scriptura ac diuina eloquia secũdum ecclesiasticam interpretationem sanctorum patrũ ac doctorum, & recitari & prædicari debeat, non abs re videbitur parochis summam Bibliorum paucissimis præscribere, ne alicubi, dum scripturæ metas nesciunt, impingant.

¶ Enchiridion quæ docebit. CAP. XXI.

ET cum præcipue ipsis incumbat, vt plebem erudiant in præceptis decalogi, articulis fidei, qui symbolo apostolico recensentur, ac ecclesiæ sacramẽtis simul cum explicatione orationis dominicæ, (Hic est enim inchoationis Christi sermo quo iacitur fundamentum, ab operibus mortuis & fidei in Deũ) idcirco vt imperitioribus consulatur, quoddam Enchiridiõ dabimus, in quo breuissimè hæc omnia secũdum sanam & ecclesiasticam doctrinam exponentur, simul & loci quidam cõmunes ad omnes omniũ hominũ ætates ac ordines cõmonitorij inserẽtur. Veneratio quoq; sanctorum ac reliquiarum. Deniq; quatenus imaginibus ac picturis vtendum, docebitur. Nec interim quid sibi ecclesiasticæ ceremoniæ, præsertim illæ piæ ac antiquissimæ velint, & quò conducant, in eodem libello declarare omittemus, idq; succinctissimè. Heb. 2.

¶ Ordo concionandi quem simpliciores sequentur. CAP. XXII.

SImpliciores ac minus eruditi cõcionatores, festis quibusque diebus cõcione in nomine sanctissimæ trinitatis cum imprecatione gratiæ Dei (nempe vt dominus suum spiritum verbo addere dignetur) cœpta, initio ambas lectiones, quæ Epistola ac Euãgeliũ Missæ eius diei appellãtur, ad verbum denarrabũt. Deinde post imploratã diuini numinis clementiã, regrediantur ad vtriusq; lectionis breuẽ dilucidationem, locos aliquot cõmunes ex vtraq; deligẽtes, quibus populus ad vitæ pietatẽ charitatemque Dei ac proximi inflãmetur. Denuntiabũt quoq;, quid ecclesia Dei eo die potissimũ deum oret ac precetur, quod in precationibus seu collectis, quę post canticum Kyrie eleyson, aut Gloria in excelsis, dicũtur, continetur: ac hortabuntur populum, vt idem pariter interea dum sacra aguntur, deum oret, si non verbotenus, mente tamen. August. de doctr. Christia. lib. 4. c. 30.

¶ Sanctorũ historiæ quatenus attingẽdæ. C. XXIII.

SAnctorum historijs ne nimis diu immorentur: quin potior pars (vti iam diximus) Euangelio detur & Epistolæ

explicandis. Quòd si fabulosa videbitur historia, ne attingat quidem: si verisimilis, leniter, eaq; decerpat quæ imitanda videantur. Miracula quoq; ne impudentius iactentur, nisi quæ scripturis prodita, aut à non lenibus scriptoribus summa cum historiæ fide tradita fuerint.

¶ Allegoriæ quomodo explicandæ. CAP. XXIIII.

SI quas allegorias aut sensus scripturæ reconditiores, spiritualia spiritualibus conferentes adferre velint, has ex receptis ecclesiæ doctoribus, veluti Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Chrysostomo, ac similibus comprobatis authoribus desument.

¶ Quomodo finienda concio. CAP. XXV.

VBi ad calcem concionis deuentum erit, breui epilogo, quo argumentum ac capita totius concionis renarret, vtatur. Id enim ad captum ac fulciendam memoriam auditorum plurimum fecerit.

¶ Quid recitandum finita concione. CAP. XXVI.

DEbet quoq; finita cõcione, decalogus, ac symbolum fidei & succinctè & exertè recitari. Illa quoq; exomologesis ac publica peccatorũ confeßio cum imploratione misericordiæ Dei, purè ac distinctè pronũtiari, ac moneri populus, vt eisdẽ verbis sacerdotẽ pronuntiantẽ subsequatur: ac deinde recẽseri cõsolatoria imprecatio remißionis peccatorũ, vt populus deiecto, contrito, humiliato animo ac toto corde, cum presbytero accingatur ad mysterium redemptionis suæ (quod in altari tractatur) contemplandum, fructumq; dominicæ paßionis, quæ in altaris mysterio commemoratur, repræsentaturque, participandum. Psal. 50.

¶ Quomodo finita concione populus excitandus ad orandum pro defunctis. CAP. XXVII.

CVm multum plerunq; temporis paruo cum fructu teratur in recensendis singulatim defunctorum nominibus, vbi viritim pro quolibet exigitur vna oratio dominica, idq; interdum non citra suspicionem vel quæstus vel ambitionis fiat: nobis potius videbitur, vt populus ad cõmunem pro defunctis orationem piè ac deuotè dicendam accendatur, & hæ genealogiæ intermittantur. Super qua re tamen, quod ad morem ciuitatis nostræ Colonien. attinet, & cum parochis & cum senatu latius agere non omittemus.

DE ADMINISTRATIONE SAcramentorum. CAP. I.

CCLESIAE catholicę vsus septem mysteria (quæ sacramenta appellantur) obseruat, veluti septem quædã parata remedia, per quæ Deo visum est peccatis nostris mederi, ac nobis gratiæ suæ salutaris medicinã (diuersa tamẽ ratione) infundere: quæ sunt, baptismus, cõfirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ. Quæ cur à Christo & ecclesia instituta sint, & à veteribus sacramenta peculiariter appellata, deinde quæ illorum sit per gratiam Dei efficacia & virtus, nunc non est dicendi locus. Tantum admonebimus in præsentia parochum, quæ illum circa dispensationem singulorum obseruare conueniat.

¶ Instruendus populus, quid agatur in cuiuslibet sacramenti exhibitione. CAP. II.

QVia igitur in sacramentis aliud videtur atque aliud agitur, instruendus est populus in cuiuslibet exhibitione, quid in eiuscemodi religioso arcano, (id enim sacramentum sonat) agatur. Cum enim in sacramentis istis per signa quædam sensibilia infundatur insensibilis gratia, congruens externis signis, excitanda est fidelium fides & deuotio in Deum, vt credẽtes ac diuinum mysterium intelligentes, ad Dei ac saluatoris nostri Iesu Christi participandam gratiam accedant. Quod fiet, cum parochus sub administrationem cuiuslibet sacramenti, sacra concione populum breuiter admonuerit quid in ea re agatur.

Aug. in li. de doctri. Christ.

¶ Quid agatur in baptismo. CAP. III.

ET vt de sacro baptismo exordium capiamus, docendus est populus, quòd illic aboleatur vetus homo, remisso omni peccato, atque nouus exoriatur ab omni labe purgatus per fidem in Christum, quòd illic qui baptizatur, lauetur lauacro regenerationis & renouationis Spiritus sancti in sanguine Christi pro nobis effuso, quòd illic veterem Adam exuimus, ac vicisim Christum induimus, consepulti cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, quemadmodum hæc Enchiridion latius edocebit.

Gala. 5 Tit. 3 Roma. 9

¶ Cuius

¶ Cuius sunt admonendi susceptores infantis.

CAPVT IIII.

SVsceptores infantis (patrini qui dicuntur) meritò admonentur, quòd ipsi sint, qui ecclesiæ nomine, & in ecclesiæ fide Christo paruulos offerant per baptismum, ac se propemodum pro paruulis fideiussores cõstituant, nomine paruuli respondentes: quem etiam postquam adoleuerit, symbolum simul & orationem dominicam edocere, atque vitam Christo ac professione in baptismo facta dignam perpetuo agere, saltẽ vbi id necessitas poscere videbitur, cohortari non omittẽt: proindeq; malumus illos deligi prouectæ ætatis, quàm impuberis, ne videatur infans infantem offerre, ac sponsorem se Deo pro alio constituere, qui quod promittit, non intelligat: ideoque multo minus quod non intelligit, docere queat.

c. vos ante omnia. de cõse. dis. 4

¶ Populus docendus, quid uelint externa signa. CAP. V.

PRæterea docebunt populum, quid sit, quòd catechizetur baptizandus, quid reliqua solennia, quæ ecclesia adhiberi voluit, signent: videlicet, Cur insuffletur in faciẽ baptizandi, cur signum crucis & in pectore & in fronte fiat, cur sal in os detur, cur aures & nares sputo attingantur, liniantur'q;, cur inunctio in pectore & scapulis fiat, & cur post baptismi tinctionem in vertice. Denique, quid significet amictus albus, quo infans seu alius baptizatus superinduitur, quæ omnia sunt mysteriorum plena, quemadmodum Enchiridion declarabit.

¶ Quomodo accedendum ab baptismum. CAP. VI.

1. Cor. 14. CVm beatissimus Apostolus in ecclesia omnia honeste atque secundum ordinem fieri iubeat, debebit baptismus summa mentis in Deum & in sacratissima quæ aguntur mysteria, intentione & dari & accipi. Quare quicquid hinc susceptores seu alios astantes auocat, procul tollendum est. Accedatur itaque deposito omni fastu, humili spiritu, ac
Matth. 19. recta in Deum fiducia, quemadmodum accesserunt qui Iesu paruulos obtulerũt vt manus eis imponeret. Nam hic renuntiatur Satanæ, omnibus operibus atq; omnibus pompis eius. conueniatur'q; antè inter patrinos de nomine infantis, vt potius in baptismo ipso cogitetur de lucranda anima Christo, quàm de retinendo nomine.

¶ Bapt

¶ Baptiſmus in facie eccleſiæ peragẽdus. CAP. VII.

MAgna certe ratione eccleſiaſticis patribus viſum eſt, vt baptiſmus in conſpectu eccleſiæ in loco ſacro recipiatur, niſi tamen imminens neceſsitas fieri aliud ſuaſerit. Quamobrẽ diſplicet nobis quòd quidam faſtuoſi templũ domini deſpicientes, ambiũt magis ſuos infantes in domibus priuatim baptizari. Quod deinceps, niſi neceſsitas idipſum exegerit, & cauſæ cognitio præceſſerit, indulgeri nolumus.

¶ In confirmationis exhibitione quid docendum. CAP. VIII.

ITidem dum ſacramentum confirmationis confertur, docebunt Vicarij noſtri in pontificalibus, quid agatur, nempe quòd illic ambiatur gratia ſpiritus ſancti, qua confirmatur tyro aduerſus Satanæ tentationes, roboraturq́;, vt quod corde credit ad iuſtitiam, ore quoque palàm confiteatur ad ſalutem. Quamobrem eo cõmuniri ſolet ætas tenera, quæ ad nequitiam procliuior eſt quàm ad pietatem, vt ea procliuitas minuatur, docilitasq́; ad pietatẽ augeatur. Omnes fideles (inquit Vrbanus pontifex Romanus) per manus impoſitionẽ epiſcoporum, Spiritum ſanctum poſt baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniãtur: quia cum Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & conſtantiam roboratur. De Spiritu ſancto accepimus, vt efficiamur ſpirituales, quia animalis homo nõ percipit ea quæ ſunt ſpiritus Dei. De ſpiritu ſancto accepimus, vt ſapiamus inter bonũ malumq́; diſcernere, iura diligere, iniuſta reſpuere, vt malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus, vt luxurię & diuerſis illecebris ac fœdis indignisq́; cupiditatibus reſiſtamus. De ſpiritu ſancto accepimus, vt amore vitæ & gloriæ ardore ſuccenſi, erigere à terrenis mẽtem ad ſuperna & diuina valeamus. Sed de hoc alibi latius.

Act. 8. 19
De cõſ. di. 5. c. nouiſ.
Roma. 10
Ex canon. Vrbani.
1. Corin. 2

¶ Quomodo ad ſacramentum confirmationis accedendum ſit. CAP. IX.

AN expediat imitari conſuetudinem, qua obſeruatur, vt nedum adultis, ſed & infantibus detur cõfirmatio, idq́; pranſis, hic non diffinimus: quanquam quod Aurelianen. Concilio ſancitum eſt, nobis magis placuerit, videlicet, vt ieiuni ad cõfirmationẽ veniant perfectæ ætatis, vt moneantur confeſsionem ſacramentalẽ facere priuſquàm acceſſerint, quo mundi, donum Spiritus ſancti mereantur accipere. Cum

Ex concil. Aurelian. c. vt ieiun. de cõſec. diſt. 5.

enim

enim hoc sacramentũ non sit necessitatis absolutè, conuenien-
tius & vtilius dabitur, si addatur admonitiũcula. At antequam
infans supra septimũ ætatis annum progressus fuerit, parum
aut nihil horũ quæ agũtur intelliget, ne dicamus, meminerit.

¶ Cuius sint admonendi susceptores confirmati. CAP. X.

QVemadmodum in Baptismo susceptores sunt, ita hic
qui confirmandũ præsentãt ac coram Episcopo sistunt,
idque non admodum diuersa ratione, nisi quòd qui-
Gerson. dam etiã dicũt, decens esse, vt qui nondũ aduersus carnis, mun-
di, ac Satanæ tentationes roborati sint, per confirmatos iam-
dudũ atq; exercitatos sensus habentes (quib. fides cõfirmandi
cognata atque explorata sit) Episcopo præsentẽtur. Quam-
obrem quoq; admonendi sunt isti officij sui, curandumq;, vt
tanti sacramenti perceptio dignè ac reuerenter peragatur,
quemadmodum in primitiua ecclesia obseruatum legimus.

¶ De moderandis donarijs, quæ susceptores infantibus donant. CAP. XI.

QVibusdam in locis, ambitionis magis, quàm pietatis
causa, dum vtrunq;, tam baptismi quàm cõfirmationis
sacramentũ peragitur, hi qui patrini dicuntur, cer-
tant, vt alter alterũ donariorũ pretio (quo suscepti ac præsen-
tati pueri donãtur) vincant. Præterea itur statim, maximè post
baptismum, ad comessationes, cũ tum maximè comessationi-
bus esset abstinendum. Qua de re admonendus est populus, vt
quæ digna sunt his sacramentis tantũ curent. Cætera aut mo-
derentur, aut penitus tollant. Nam non offenderimus deũ gra-
uius, quàm cũ illius sanctissima mysteria indignè tractamus.

¶ Docendus populus de signis externis. CAP. XII.

DOcebit præterea parochus populum, quid signet chris-
ma, & cur ex oleo oliuæ ac balsamo cõficiatur, quem-
admodum docebit Enchiridion.

¶ De sacrosancta Eucharistia. CAP. XIII.

EVcharistia, vnicum illud piarum mentium solatium ac
delicium, hac deploratissima tempestate execrãda insa-
nia ac abominabili prophanatione hæreticorum de re
tanta quodlibet comminiscentium plerisq;, quodammodo in
nauseam vertitur, adeò vt (quod dolentes referimus) multi
Ioan. 6 nunc sint, qui non tantum hunc panem vitæ, qui de cœlo de-
scendit,

ſcendit, accipere non deſiderent & auerſentur, homines ſolo nomine Chriſtiani, re ipſa vero Capernaitis ipſis deteriores, etiam quos poſt acceptam notitiam veritatis, volũtariè in filium Dei peccantes, ac corpori dominico & ſanguini cõtumeliam inferentes, terribilis quædam expectatio iudicij, & ignis æmulatio (quæ conſumptura eſt aduerſarios) manet. Hebr.10

¶ Quid docendus populus in huius ſacramenti miniſtratione. CAP. XIIII.

DOcendus eſt itaq; populus Chriſtianus certiſsima fide credere, quòd in hoc ſacramento ſit verum corpus & verus ſanguis Chriſti Ieſu. Neq; enim veritas mẽtitur, quæ apud Matthæum, Marcum & Lucam hoc ſacramentũ inſtituens ac porrigens, ſimpliciſsimè dixit: Accipite & comedite: hoc eſt corpus meũ quod pro vobis tradetur. Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem. Sic docet Paulus Apoſtolus: Calix benedictionis cui benedicimus, nónne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? Et panis quem frangimus, nónne participatio corporis domini eſt? Vnde conſequitur in Euchariſtia totum eſſe Chriſtũ, quanquam ibi ſit ſub ratione cibi & potus. Qui enim tradidit verum corpus & ſanguinem, haud dubiè tradidit viuum. Quare ſi credimus in ſepulchro diuinam naturam non fuiſſe ſeparatam ab exanimi corpore, quanto magis credemus eam à viuo corpore non eſſe ſeparatam in ſacramento? Matth. 26 Marc.14 Lucæ 22. 1.Cor.10

¶ Quibus perſuaſum eſt utranque ſpeciẽ laicũ participare oportere, quomodo docendi. CAP. XV.

VBi ſunt, quibus contra eccleſiæ conſuetudinem perſuaſum eſt, oportere laicos participare corpus & ſanguinẽ domini ſub vtraque ſpecie, ibi docebit parochus hos, qui grauatam habent conſcientiam, corpus & ſanguinem domini in altera tantũ ſpecie perfectè conſiſtere, adeò vt laicus, qui ſub ſpecie panis cõmunicat, non tantum corpus, ſed & ſanguinem domini nõ minus recipiat, quàm qui capit ſub vtraq; ſpecie & panis & vini. Eccleſiam quoq; laicis vnam tantũ ſpeciem dare, quod pro reuerentia ipſius ſacramenti & ſalute fidelium, eccleſia (cui diſpẽſatio ſacramentorũ Dei cõmiſſa eſt) ſic videtur expedire. Nam quũ nullatenus ambigendũ ſit, ſub ſpecie panis non tantũ carnem, nec ſub ſpecie vini ſanguinem tantum, Ex concil. Conſtant.

tantum, sed sub qualibet specie totum Christum cõtineri, cur
Matth.18. se laicus iudicio ecclesiæ, quam dominus audiri voluit, non submittet? quæ nõ temerè, sed multis rationibus permota, decreuit salubrius esse, vt non tantum populus, sed & sacerdotes non sacrificantes, Christum sub vna tantum specie, quàm sub
Ambr. de sacra. c. re vera. de cõse. dis. 2 duabus perciperet. Quid enim panis viniq; species aliud sunt post consecrationem, quàm species sacramentales & accidentia sine subiecto? vt non habeat laicus cur quæratur sibi alteram subtrahi speciem, vbi totum quod sub vtraque specie continetur, integrè accipiat. De qua re alibi latius dicetur.

¶ De ueneratione sacrosanctæ Eucharistiæ.

CAP. XVI.

Hono. iij. c. sane. de cel. missa. Ex cõcil. Mogũt. c. presby. de cõs. dist. 2 ET quoniam in hoc sacramento Christus continetur, cohortandus est populus, vt ad hæc mysteria cõtremiscens, quum in celebratione missarum eleuatur hostia salutaris, se reuerenter inclinet, corporeq; humi fuso, mente adoret crucifixum, facturus idem, quum presbyter defert ad infirmum Eucharistiam, quam ob id paratam semper habere debet, vt quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne si-
In c. sane. ne communione decedat. Quod faciens decenti habitu indutus, hanc salutarem hostiam palàm ac honorificè ante pectus cum omni reuerentia & timore ferat & referat lumine semper præcedente, vt signo populus intelligat, illic eum esse præsentem, qui est candor lucis æternæ. Hæc deniq; sacrosancta hostia reponatur semper in loco singulari, mundo & signato, honorificeq; collocata, deuotè ac fideliter conseruetur.

¶ Quomodo tantum miraculum in hoc sacramento fiat, populus docendus. CAP. XVII.

DOcendus item est populus, quòd tantum miraculum in hoc sacramento virtute Christi fiat, non ex merito sacerdotis, quod & in cæteris sacramẽtis obtinet. Nam intra sanctam ecclesiam catholicã in mysterio corporis Christi, nihil à bono maius, nihil à malo minus, perficitur sacerdote: quia non in merito consecrantis, sed in verbo efficitur creatoris, & in virtute Spiritus sancti. Si enim in merito esset sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc autem sicut ipse est qui baptizat, ita ipse est qui per Spiritum sanctum hanc suam efficit carnem, & transit vinum in sanguinem. Sed hoc tantũ interest, quòd malus sacerdos sibi tantum nocet, in-

digne tanta mysteria tractans. Nam quod ad veritatem corporis dominici attinet, ita percipit hic, cui dicit Apostolus: Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, sicut is, cui dicitur: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. 1.Cor.11. Ioan.6

¶ Quomodo admonenda plebs, ad sumendam Eucharistiam accedens. CAP. XVIII.

PRæterea instituenda plebs est, quomodo Eucharistia sumenda sit. Et in primis admonenda, quàm graue crimen sit, ad tanti sacramenti participationem indignè accedere. Nam Apostolus ait: Quicunque manducauerit panem hunc, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis. Et iterum hanc horrēdam sentētiam congeminans: Qui (inquit) manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicās corpus Domini. Ideoq; (vti subijcit) multi inter vos infirmi, & imbecilles sunt, & dormiunt multi. Quòd si nosipsos dijudicaremus, non vtique iudicaremur. 1.Cor.11.

¶ Qui ad hoc sacramentum participandum admittendi. CAP. XIX.

PRoinde nemo admittendus est, nisi cuius conscientia parocho sit, aut cui potestas super hac re legitimè facta est, per exomologesim explorata, & qui pœnitenti ac cōtrito corde corpus Domini dijudicans accesserit, quod iubet Apostolus, quū ait: Probet autem semetipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat: ne cum Iuda, qui cœnæ dominicæ ad iudicium interfuit, locum diabolo præbeat. Mens ergo ab omni affectu peccandi, longè absit. Nam si adhuc habet voluntatem peccandi, grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificatur. At contrà, quamuis quis peccato mordeatur, si tamen pœniteat, & de cætero peccandi voluntatem nullam habeat, confidens de Domini miseratione, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. 1.Cor.11 Ioan.13. August. c. quotidie. de consec. dist.2.

¶ Quatenus alteri quàm suo parocho confessus, ad Eucharistiam admittendus. CAP. XX.

QVi alteri quàm suo parocho confessus est, is si nō factæ confessionis suspectus habeatur, testimonium adferet se confessum esse, cuius etiam cōscientiam verus ipse parochus in principalibus Christianismi articulis excutere

non omittet. Ac generatim singuli parochiani rudiores, anno saltem semel quum adibunt mensam dominicã, examinandi prius in præceptis domini, articulis fidei, oratione dominica, ac ecclesiæ sacramentis, maximè baptismi & Eucharistiæ.

¶ Intra annum saltem semel communicandum.

CAP. XXI.

Ex conci. generali. c. omnes. de pœnit. & remiss.

ET vt cohortandus est populus, quo sæpenumero communicet, quemadmodum olim singulis diebus dominicis fieri consueuit (quod quidem nunc quo minus fiat, per laicos stat, quibus non debet cœlestis ille cibus inuitis aut nauseantibus obtrudi) ita ad minimum populus ipse in disciplina ecclesiastica retinendus est, vt saltem toto anno semel ab omnibus qui ad discretionis annos peruenissent, confessis & contritis, Eucharistia summa cum reuerentia suscipiatur.

Ex cõcil. Tolet. & Eliber. de consecra. dist. 2. omnis homo.

Olim qui nõ cõmunicassent in anno saltẽ ter, in Paschali videlicet, Pẽtecoste, & Natali domini, inter fideles catholicos non cõnumerabantur. sed quũ sensim omnis penè refrixerit charitas, in hoc quoq; ecclesiastica disciplina cœpit esse remissior.

¶ Quorum admoneri populus hoc sacramentũ participaturus maximè debeat. CAP. XXII.

Aug. c. timorem. de cõsecr. dist. 2. Matth. 26

OMnium autem maximè instruendus est populus, vt recta fide accedat, sermoni domini firmiter credens, quo nos edocet CHRISTVS, dicẽs: Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meã commemorationem. Quibus verbis & veritatẽ sui corporis astruit, & credentibus, digneque suscipientibus, remissionem peccatorũ promittit, iubens vt hoc faciamus in suam commemorationem. Porrò anima quæ fidem habet, & eiusmodi CHRISTI verbis credit, in memoriam CHRISTI sacramentum edit, quum secum recogitat, quemadmodum vnigenitus filius Dei, ob perditum hominem Deo patri reconciliandum, & delendum quod contra nos scriptum erat, chirographum, de cœlo descẽderit, semetipsum exinaniuerit ac humiliauerit, factus obediens patri vsque ad mortem, mortem autem crucis. In quo maxima erga nos Dei charitas commendatur, qui vnico filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis à peccati & satanæ vinculis redimendis, tradidit illum. Talem ergo fidem & affectũ Deo suggerente præparare debet in animo suo is, qui Eucharistiam percipit.

Colos. 2 Philip. 2 Ephe. 2 Ioan. 3.

¶ Docen

¶ Docendus quoque, cur hoc sacramentum sub specie panis & uini institutum sit. CAP. XXIII.

NEque interim negligendum, sed perpetuo inculcandũ erit, hoc sacramentum corporis & sanguinis dominici, sub specie panis & vini institutũ esse, vt præter veritatẽ corporis & sanguinis (quæ in eo cõtinetur & recipitur) quoddam etiã eximium signum mutuæ dilectionis & charitatis excitandæ in nobis foret, quemadmodũ diuus Paulus inquit: Quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus, qui de vno pane & de vno calice participamus. Quamobrem ab huius conuiuij spirituali participatione longè absunt, qui inuidiæ vel odij veneno infecti, aut iracũdiæ furore repleti fuerint. Monendi itaque sunt qui communicare desiderant, vt deposita omni simultate, diligant alterutrũ, vti vnius corporis membra, vt non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem solicita sint membra.

Aug. in sermo. de decicatione eccl.

1. Cor. 10.

¶ Quomodo singulis dominicis diebus plebs ad audiendam Missam se præparabit. CAP. XXIIII.

DOcendus quoq; populus, vt qui iuxta antiquum ecclesiæ ritum singulis dominicis diebus ad communicandum corpori & sanguini dominico non se præparat, Missæ saltem parochiali, hisce, alijsq; festis diebus intersit, vt tametsi inter sacrificantẽ & assistentes non sit (more illo antiquo) tam frequens sacramentalis cõmunio, sit saltem sacræ doctrinæ, piæ exhortationis, precationis, laudis, & gratiarum actionis communio, vt sic quodammodo omnes spiritualiter communicent, cum desiderio etiam sacramentaliter cõmunicandi. Ne verò populus ab hac Missa parochiali, & ab auditione verbi Dei distrahatur, placuerit nobis, vt si quæ sint aliæ Missæ legendæ die dominico, hæ inchoentur primũ post verbi prædicationem finitam, quemadmodũ latius in visitatione secundum diuersorum locorum mores ordinare studebimus.

c. & hoc attendendũ. de consec. dist. 5. Ex cõcil. Cartha. c. sacerdote. de consec. dist. 1.

¶ Docendus populus generatim, quid agatur in Missa. CAP. XXV.

DOcendus populus generatim, quid agatur in Missa, & quibus partibus constet. Constat siquidem psalmodia, quẽ vocamus introitũ, inuocatione et gloriosa celebratione sanctissimæ trinitatis, quæ in canticis Kyrie éleyson, &, Gloria in excelsis Deo, peragũtur, precatione seu collecta: re-

citatione verborũ propheticorum aut apostolicorum, quam vocamus Epistolam; sacris Canticis, quæ vocamus Gradualia & Alleluia, & quæ sequũtur, lectione Euangelica, symboli recitatione, seu professione fidei catholicæ, cantico quod non sine mysterio Offertoriũ appellatum est; Gratiarũ actione, quæ dicta est Præfatio, religiosa cõmemoratione mortis, consecrationeque corporis & sanguinis dominici, quæ fit in Canone. Rursus, precationibus, inter quas est precatio dominica; sequitur osculum pacis, symbolum Christianæ charitatis, mox Cõmunio. Rursus sacrũ canticum, quod cõmune appellatur, & precatio. Postremo loco, sacerdos totũ populum velut in suã tutelam receptũ, Deo benedictione tradit, atque commẽdat, vt perseueret in affectu pietatis, mutuaq; charitate. quorũ quũ admonetur populus, incipiet nedũ credere, sed & sentire, quòd in Missa nihil non sit pium ac venerandum.

¶ Corripiẽdus abusus eorum, qui ante finitã Missam irreuerenter discedunt. CAP. XXVI.

Ex cõcil. Agathen. c. Missas. de cõsecr. distin. 5. & c. sequen. Cypria. c. quãdo autem. de cõsec. dist. 1.

Corripiendus verò abusus est, quòd quidam post aspersam aqua, m& ante Missæ introitum exitum faciunt: quidam post auditum, & non intellectum Euangelium abeũt: alijq; posteaquam sacerdos dixit, Sursum corda, &, Gratias agamus. Atqui tum præcipuè populi partes erãt, quando submissius legẽte aut tacẽte sacerdote, quisq; cum Deo loquitur. Deniq; alij statim post eleuationẽ corporis & sanguinis dominici non expectantes præcipuam Missæ partem, quæ est communio. Antiquissimus ergo Canon populo rememorandus est, qui sic habet: Omnes fideles qui in solennitatibus sacris ad ecclesiam conueniunt, & scripturas Apostolorum & Euangelium audiant. Qui autem non perseuerãt in oratione vsq; dum Missa peragatur, nec sanctam cõmunionem percipiunt (quam nos, vt nõ exigimus quotidie sacramentalem, saltem spiritualem à populo requirimus) velut inquietudines ecclesiæ commonentes, conuenit communione priuari.

Cap. omnes fideles, de consec. distinct. 1.

¶ Docendus populus, quale sit Missa sacrificium. CAP. XXVII.

August. de trini. & in psal. 29. c. semel. de cõse. di. 2.

Docendus item est populus, quale sit Missa sacrificium, nempe repræsentatiuum. Semel quidem CHRISTVS mortuus est, iustus pro iniustis: semel in manifestatione sui corporis in distinctione suorum membrorũ omnium.

Verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pependit, offerens patri seipsum hostiam viuã, & passibilem, immortalem, viuorũ & mortuorũ redẽptionis efficacẽ. Et scimus quiã CHRISTVS resurgens à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur. Et tamẽ quotidie immolatur in sacramento, nõ quòd toties CHRISTVS occidatur, sed quòd illud vnicũ sacrificiũ mysticis ritibus quotidie renouetur, quotidianaque recordatione mortis Domini (qua liberati sumus) in edẽdo & potando carnem & sanguinẽ, quæ pro nobis oblata sunt, hoc ipsum repræsentetur, quod olim factum est, facitque oblatio ista sacramẽtalis moneri nos, tãquam videamus præsentẽ Dominũ in cruce. Eliciẽtes subinde nobis ex illo fonte inexhausto gratiã salutarẽ, immolamusq; hostiã pro viuis & defunctis, dum pro illis patrem per filij mortem deprecamur. & duobus sequen. 1. Petr. 3 Roman. 6

¶ Exequiæ ac Missæ pro defunctis, quãdo, & cum qua admonitione celebrandæ. CAP. XXVIII.

EXequias ac Missas quæ pro defunctis peculiariter dicuntur, malumus in aliũ diem trãsferri, quàm die dominico celebrari, nisi tamen plebs diei translatione grauaretur. In quibus etiã ad populum fiat admonitio, declareturq; quibus potissimũ modis Dei misericordia pro animabus ambiẽda sit: sic, vt interim admoneantur hi, qui funebres pompas ac Missas gloriæ tantũ aucupandæ causa instituunt, perdere mercedem suam. Debet quoq; plebs doceri, pium esse, quemadmodum ab Apostolorum temporibus, ecclesia (quæ columna & firmamentum veritatis est) & docuit & obseruauit, pro defunctis Dominum exorare, & eleemosynas in sinus pauperum elargiri, atque hæc eis prodesse, qui in communione ecclesiæ & signo pacis decesserunt, & qui cum viuerent, hæc sibi vt postea possent prodesse, cooperando meruerunt. Capit. non æstimamus. c. tempus. 23. quæst. 2. Ex prag. August. 1. Tim. 3.

¶ Qui ad Exequias euocandi. CAP. XXIX.

AD Exequias, quæ extra ciuitatem nostram Coloniam celebrantur, non euocandi monachi, nec ista cohors leuium ac indignorum sacerdotum. Aut si euocentur, videndum ipsis ne lasciuiãt. Quanquam nobis magis probetur, vt qui volet, pietate ductus, multiplicari pro defuncto preces, is monachos in suis monasterijs, ac clericos singulos in suis templis permanere sinat, ibidemq; preces ac Missas peragere. Quonam enim spectat concursus iste, interdum quàm par est

immodestior, quàm ad captandam auram popularem? Cauenda verò summopere post exequias delicata conuiuia, crapulæ ac comessationes, ne Deus placandus, magis irritetur.

¶ De pœnitentiæ partibus. CAP. XXX.

IN sacramento pœnitētiæ explicando ac rectè ministrādo, maturitate multa ac diligentia opus est. Veteres orthodoxi pœnitētiæ partes tres nobis tradiderūt, contritionem, confeßionē, ac satisfactionem, seu fructū pœnitētia dignum. Quanquam pœnitentia quatenus sacramentū dicitur, potißimum in absolutione presbyteri cōsistat, qua ille ex virtute verbi & clauium sibi à CHRISTO traditarum, peccatorem pœnitentem, & in misericordia Dei sperantem, à peccatis suis absoluit, de quibus paulò latius in Enchiridio dicemus.

Ioan.20

¶ Prima pœnitentiæ pars, contritio, in suggesto semper pertractanda. CAP. XXXI.

PRima pœnitentiæ pars, quum omnis Euangelicæ prædicationis exordiū sit, nunquam nō est in suggesto pertractanda. Hac enim confugitur ab ira Dei ad misericordiam: hac cōuertimur ab operibus mortuis ad Deū viuētem, hac subducimur à peccati ac diaboli laqueis, ac concorporamur CHRISTO. Vnde à pœnitētia præcursor Ioannes, deinde CHRISTVS ipse, ac princeps Apostolorum Petrus, prædicationis Euangelicæ doctrinā sunt exorsi. Pœnitentia autem tum rectè prædicatur, quum arguuntur scelera ac flagitia per verbum Dei, & incutitur populo timor iræ, indignationisq; ac iusti iudicij Dei, certo certius manentis eos, qui malè agūt ac male agendo perseuerant. Subinde verò vino oleum miscendum est, vt ex animo vereq; territis ac conuersis promittatur gratia ac misericordia. Ad eum modum Paulus ad Ephesios scribēs: Hoc (inquit) scitote, quòd omnis fornicator aut immundus, aut auarus (quod est idolorum seruitus) non habet hæreditatē in regno CHRISTI & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis: propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ. Nolite ergo effici participes eorum. Et iterum ad Galatas: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, inpudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, rixæ, iræ, dissensiones, sectæ, inuidię, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui

Hebræ.6
Matth.3
Acto.2.
Roma.2.
Ephe.5.
Galat.5

qui talia agunt,regnum Dei non consequentur.

¶ Neminem non ad pœnitentiam inuitari. CAP. XXXII.

IAm,quanquam nemo conuertatur ad dominũ,nisi tractus per patrem,attamen nemo hic excusationẽ prætexat,quòd non trahatur, quòd ille semper stet ante ostium pulsans, nimirũ per internum & externũ verbum,commonens vt conuertamur à via nostra pessima,& inclamans, quoniã ira,indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malũ, Gloria autem & honor & pax omni operãti bonum.Hic cõcussis conscientijs cõmonstrandus est Samaritanus ille,qui infundit vinum & oleum,qui sanat omnes contritos,& alligat omnes contritiones corũ.Filioli mei(inquit diuinissimus Ioannes)hæc scribo vobis, vt non peccetis.Sed & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ, Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum,sed & pro totius mundi. Hæc est doctrina,quæ docet mori mundo,& viuere Christo.

Ioan.6. Rom.2. Lucæ 10. Psal. 146. 1.Ioan.2.

¶ Presbyter qui à confessionibus est,qualis esse debeat. CAP. XXXIII.

DE confessione, & quotuplex sit,alibi dicemus. Tãtum quod ad eam quæ sacerdoti priuatim fit,attinet,de paucis admonebimus. Primũ magnopere necessarium iudicamus,vt sacerdos,qui à confessionibus est,sit integer,eruditus,ac silẽtij tenax:alioqui si ad quæstum intẽtus sit,si ad malum solicitet,si curiosior explorator sit,si pertinacibus blandiatur,si intricatã conscientiã extricare nesciat,si deniq; vel ebriosus,vel iracũdus,vel leuis,vel secreti minime tenax,dissipandis magis quàm pascendis ouibus videbitur idoneus.

¶ Quid confitentem docebit presbyter confessarius. CAP. XXXIIII.

IN primis autem qui huic muneri intentus est,docebit confitentem,ne ambiguis ac perplexis sermonibus se remoretur,& percontando cogatur velut expiscari crimina(quod sæpenumero periculosum est)sed simpliciter,tãquam coram Deo aperiat lethalia crimina,& quæ cõscientiam onerant ac lædunt,quòd ea quæ contra conscientiam aguntur, ædificent ad gehennam. Atq; ibi maxime opus est sacerdote iudice,discernente inter lepram & non lepram. Rom.14.

¶ Remedium pro ratione morbi adhibendum. CAP. XXXV.

1.Theſſ.5. QVod omnibus Chriſtianis præcepit Paulus, dicens: Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patiẽtes eſtote ad omnes. Hoc eum qui à cõfeſsionibus eſt, maximè conuenit obſeruare, nimirũ vt cõſolãdo erigat puſillanimes per immẽſam dei miſericordiã: præfractos autẽ obiurget, tremẽdumq; dei iudicium ante oculos ponat. Denique vti prudẽtiſsimus medicus, pro morbi qualitate tẽperabit medicinã, obfuturus magis quàm profuturus, ſi putauerit vno collyrio omniũ mederi morbis. Monẽdi ergo qui cõfitentur, ſinguli ſecũdũ ordinem, ſtatũ ac ætatẽ, atq; id per locos quoſdã cõmunes ex ſcriptura deprõptos, quos in numerato habere debet parochus.

¶ Nimis anxij quomodo trãquillandi. CAP. XXXVI.

QVi nimis anxij ſunt in repetenda confeſsione vel iterãda apud alium ſacerdotem, vel etiam in enumerandis circunſtantijs, quales ſunt quidam, qui quantumuis confitendo, conſcientiam tamen vix trãquillare poſſunt, docendi erunt, Deum (cui omnia patent) ſynceritatem tantum cordis à nobis requirere, nec tam ſeuerum eſſe exactorem, qui conſcientiam ob vnam vel ob aliam delicti circunſtantiam, inter confitendum non dedita opera neglectam, perpetuo turbatã eſſe velit. Nam quis omnes erratus ſuos enumerauerit? Pſal.18. quemadmodum Dauid ait: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me domine.

¶ Moderatio in caſibus reſeruatis. CAP. XXXVII.

IN occultis delictis ex reſeruatione caſuum compertum habemus, nonnihil mali interdum accidere: vel quòd peccator non habens in promptu ſacerdotem, qui illum abſoluat, cõfiteri vel differt vel cõtemnit, vel quòd qui minores ætate ſunt, vel mulieres, difficile adducãtur, vt ex ſuis parochis non ſine leui ſuſpicione ad nos ſeu cõmiſſarios noſtros proficiſcantur. Quare vt cõſulamus & verecundiæ & famæ, viſum nobis eſt, hanc poteſtatem noſtram abſoluendi à peccatis & caſibus noſtræ abſolutioni reſeruatis (occultis tamen) omnibus parochis per diœceſim noſtram conſtitutis, ritè vocatis, delegare, modo tamen Vicariorum noſtrorum in pontificalibus conſilium requirant ac adhibeant, noſtris tamen Suffraga

fraganeis poteſtatẽ faciẽtes, aliter in diœceſibus ſuis, vti conſultius videbitur, ſuper hac re ordinandi.

¶ Publicæ pœnitentiæ uſus in eccleſiam reuocandus. CAP. XXXVIII.

IN publicis verò criminibus, quemadmodum neceſſe eſt, ita iubemus ad canones antiquos publicæ pœnitẽtiæ regredi, atq; adeò ad Chriſti & ſui diſcipuli Pauli inſtitutum reuer 1.Corin.5.
ti, qui ad Corinthios exemplo oſtendit, quomodo oporteat eccleſiam in publicè peccantem animaduertere, donec ipſi publicè peracta pœnitentia ſatisfecerit. De quo fuſius dicemus ſub titulo, de iuriſdictione eccleſiaſtica contentioſa.

¶ Recitata confeſsione, quid agendum per parochum. CAP. XXXIX.

PEracta confeſsione, ſub abſolutionem ſacerdos monebit confitentem, vt quod admiſſum eſt, deteſtetur, vt ſic deinceps vitam inſtituat, ne in vllũ lethâle crimen poſthac incidat, quemadmodũ Chriſtus ad mulierẽ dixit: Vade, Ioan.8.
& noli amplius peccare. vtque eum affectũ habens, credat per Dei miſericordiam in virtute ſanguinis Chriſti per abſolutionem impartiẽdam in verbo eius ſibi remiſſum iri peccata. Iniungat etiam illi fructũ dignum pœnitentiæ facere, ac tum deniq; imponat manum, ac abſoluat confitentem.

¶ In matrimonij ſacramento quid agatur. CAP. XL.

DVm matrimonio iũgunt parochi virum ac mulierem, docebunt matrimonium inſtitutum eſſe à Deo, confir Gene.2.
matũ per Chriſtum, vt Geneſeos ſecundo, & Matthæi Matth.19.
xix. legimus. Quod ſacramẽtum ſi quis, ſicut decet, acceperit, accedente ſacerdotali precatione, confertur donum ſpiritus, quo vir diligat vxorem amore caſto, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam. Mulier viciſsim propter Chriſtũ amet, reuereaturq; virum ſuum vti dominum. Vterque liberos (ſi dentur) ſumma cura inſtituant ad Chriſtianam pietatem. Copioſam monendi materiam Paulus ad Ephe. v. ſubminiſtrat.

¶ Quemadmodum monendi ſunt, qui matrimonium contrahere affectant. CAP. XLI.

QVum matrimonium ante lapſum Adæ, propter procreandos liberos inſtitutum, ac benedictione Dei firmatum ſit, qua dixit ille: Creſcite & multiplicamini, &

replete terram. Peculiariter autem homini, Erunt duo in car-
Gene.2. ne vna. Propterea relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit vxori suæ. Nec ratio coniunctionis, seu benedictio post lapsum defecit, sed tantũ quod sanis potuit esse officium, id ægrotis factum etiam sit remedium: dum vtriusque sexus infirmitas propendẽs in ruinam turpitudinis, rectè excipitur
1.Corin.7. honestate nuptiarũ, quemadmodum diuus Paulus ait: Vnusquisq; vxorem suam habeat propter fornicationem, nimirum vitandam. Monendi sunt qui matrimonium contrahere affectant, ne alius affectus ipsos huc rapiat, vt sit honorabile coniugium ac cubile impollutum. Nam si neque ob prolem suscitãdam, neq; ob fornicationem vitandam, sed potius diuitiarum aut opum nanciscendarum, aut alterius rei gratia matrimoniũ contrahatur, perperàm agitur ac grauiter in sacramẽtum peccatur. Hic, quæ Tobiæ vj. vij. & viij. scribũtur, enarrari, proponi, ac doceri cõueniet. Vbi locus pulcherrimus est, exemplo commonstrans, quemadmodum bona vxor donum Dei sit, debitum timẽti dominũ, quomodo in timore Dei apparentibus, nõ luxuriæ causa, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen Dei in secula, petenda. Quo pacto coniugij conscriptione facta, tradẽda: quemadmodum etiam conuiuium nuptiale cum laude & benedictione Dei agẽdum. Deniq; quomodo precandus sit deus per coniuges, vt benedictionem suam in ipsos, quos cõiunxit, impleat. Hæc enim decent sanctorum filios, qui non debent ita coniungi sicut gentes quæ ignorant Deum. Eritq; horrendum illud exemplum de septem Saræ viris à dæmonio occisis replicandũ. His nanq; (vt Raphaël angelus apud Tobiam ait) qui coniugium ita suscipiunt, vt Deum à se & sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, dæmonium malum dominatur. Quamobrẽ vehementer comprobamus illum morem, quo matrimonio iungendi, ante ecclesiasticam coniunctionem, ieiunio se præparant, & sacram Eucharistiam sumunt.

¶ Matrimonium tria complecti. CAP. XLII.

Augu. de Genesi ad literã. lib. 9. c. 7. to. 3

DOcẽdi itaq; breuiter, matrimoniũ tria cõplecti, fidem, prolẽ, & sacramentũ. In fide attẽditur, ne præter vinculum coniugale, cum altera vel altero concumbatur. In prole, vt amẽter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur.

cetur. In sacramento autem, ne coniugium separetur, néve dimissus aut dimissa etiam prolis causa alteri coniungatur.

¶ Pium uotum & in clandestinè contrahentes censura. CAP. XLIII.

Optandum, vt Canon Euaristi pontificis Concilio generali renouetur, tollanturq; illa clandestina matrimonia, quæ inuitis parentibus ac propinquis, Veneris potius quàm Dei causa cõtrahuntur. Nam quanta ex his clandestinis matrimonijs mala suboriantur, in aperto est. Interea vero donec ecclesia de hoc prospiciat, si non irrita, prohibita saltem sint, & pœnæ canonicæ, hoc est, excommunicationi, contrahentes & qui his ope aut cõsilio adfuerint, subiaceant, quam nec tam facile, nisi ecclesiæ satisfiat, tolli admodum expedire nobis videtur. Quantũ fieri potest, cauebit parochus, ne liberos citra parentum authoritatem coniungat. Quòd si parentes negligentes fuerint, aut in admittendo matrimonio iam contracto, rigidiores negatores, admonebit eos, vt liberos maturæ ætatis elocent, néve vinculo iam per ecclesiam indissolubili pertinacius obluctentur. Ex canon. Euaristi.

¶ Coniunctio coniugum in facie ecclesiæ peragenda. CAP. XLIIII.

Coniunctionem per sacerdotem cum benedictione sacerdotali ac precibus inter missarum solénia in templo secundum antiquos canones & ecclesiasticum ritum fieri decernimus. Superbia ac fastu tumidis (qui in priuatis domicilijs malunt quàm in templo, vbi ecclesia conuenit, ac coniungendis bene precatur) copulari, quis non ineptè opposuerit illud Paulinum? Num ecclesiam Dei contemnitis? I. Corin. II Nec sacerdos antè quoslibet cõiugio iungat, nisi edictis, aut proclamationibus tribus publicè è suggesto ad populũ factis præcedentibus, ob multas ac varias fraudes euitandas. Contra hæc haud facile, sed tantũ vbi ratio admodũ necessaria, hoc ipsum fieri postulauerit, idq; non, nisi causa cognita, dispensabitur.

¶ Peregrinos & ignotos sine legitimo testimonio non coniungendos. CAP. XLV.

Peregrini & ignoti non cõiungantur, nisi legitimis testimonijs doceant se vbi antè versati fuerint, nullis matrimonij vinculis astringi, ipsisq; per suum parochum licere per alium parochum copulari.

¶ In

¶ In gradibus consanguinitatis ac affinitatis, Concilium generale obseruandum. CAP. XLVI.

Ex cōcil. genera. c. nō debet. de cōsan. & affi.

QVod ad gradus consanguinitatis ac affinitatis attinet, qui matrimonium contrahendum, ac contractum dirimunt, decretum Concilij generalis obseruabitur. Hic si parochi in dinumeratione graduum addubitauerint, peritiores consulent. Vbi Romanus pontifex dispensatorio diplomate matrimonium secus contractum, approbandum iusserit, examinentur causæ diligentius, quæ dispensationē extorserunt. Quæ si comperiantur aliter, quàm narratum est, se habere, non dubium est dispensationem nullius roboris esse.

¶ Ludicra tollenda. CAP. XLVII.

LVdicra illa, quæ in templis post coniunctionem sacerdotalem fieri consueuerunt, veluti in pulsando sponso, atque alia eiusdem generis, penitus tollantur. Nam res seria, quam Deus ipse instituit, benedixit, inuiolabilemque decreuit, agitur.

¶ De sacro ordine dictum esse prius. CAP. XLVIII.

DE sacro ordine, & quæ salutaris gratia hoc sacramento conferatur: quæ deniq; in eodem sacramento conferendo obseruari oporteat, titulo primo, qui de munere episcopali est, abundè diximus.

¶ Cur adhibeatur extrema unctio. CAP. XLIX.

REstat extrema vnctio, quæ (quoniā in morte extrema lucta est) adhibetur, vt vel cōualescat ægrotus, si Deo ita visum, vel cum fide bonaq; spe obdormiat in domino.

¶ Quomodo impendenda vnctio extrema. CAP. L.

Iaco. vlti.

ESt autem vnctio impendēda cum expositione vnctionis & mandati apostolici, quod sic habet: Infirmatur aliquis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, vt orent super eū, vngentes eū oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittētur ei. Postremo loco adhibebit parochus admonitionē præparationis ad mortem, quemadmodū Enchiridion docebit.

¶ A sepultura nemo in communione discedens, repellendus. CAP. LI.

Gen. 23. 25

QVod ad sepulturā attinet, quis poterit negare rem longe piissimam esse, & in veteri & in noua lege accuratè obseruatam, vt Christianorum (qui spem resurrectionis

tis habent) corpora, non pecudum more disijciantur, sed in cœmeterij sinum recōdantur, quod etiā alto mysterio non caret. Ab hac ergo sepultura, nemo Christianus, qui in cōmunio ne decessit ecclesiæ, arceatur, etsi casu mortuus fuerit. Quum enim communicabatur viuenti, & mortuo communicandum est. Soli vero hæretici, excommunicati, publici latrones, & hi, qui sibi mortem criminis conscientia adacti, consciuerunt, & quos in peccato lethâli, nullis pœnitentiæ signis præceden tibus, decessisse constiterit, prohibeantur. c. ex parte de sepult.

¶ Quam admonitionem in sepulturis & exequijs fieri oporteat. CAP. LII.

IN sepulturis autem & exequijs mortalitatis atque huius ca lamitosæ vitæ admonitio diligens fiat, atque excitandi inter alia præsentes, vt recogitent sibi eodem modo hinc ex cedendum esse, sese in hac terra peregrinos agere, aliam autem inquirere, ad quam semper oporteat suspirare. Nam quo pacto ad exorandam pro defunctis Dei misericordiam commo nendi sint, suprà diximus. Hebræ. 11

DE VICTV PAROCHORVM. CAPVT I.

SVPEREST vt de victu parochorum dispiciamus. Hic in primis, quod Christus docuit, & sacri canones maximo serio præceperunt, præmittendum duximus; nempe vt sacramenta ecclesiastica gratis ministrentur, dicente domino; Gratis accepistis, gratis date. Quamobrem neq; pro bapti zandis, consignandisq; fidelibus, neq; pro collatione chrisma tis, vel promotionibus graduum, neque alijs sacramentis distribuendis pretia qualibet vel præmia, nisi quid voluntariè offeratur, recipienda sunt. Neminem quoque ad quæstuosas exequias cogi, aut pro sepultura munus aut pretium exigi volumus, secundum canonicas sanctiones. Custodi interim ac vespilloni, de sua mercede nihil detrahentes. Ex cōcil. Toleta. 11. ca. 8. Matth. 10 Ex cōcil. Triburen. ac Varen. c. in ecclesiastico. c. præcipiendū. 13. q. 2.

¶ Parochis uictus necessarius suppeditandus. CAP. II.

AT quum lex diuina præcipiat, non alligandum os boui trituranti, quod vtiq; non boum causa, sed propter nos dictum, Deuter. 25 Marci 10.

1. Timo. 5 dictum, Christus in Euangelio explicat: Dignus (inquiens)
1. Corin. 9 est mercenarius mercede sua. Ac Paulus toto capite ix. primæ ad Corinth. confirmat: Quis enim militat suis stipendijs vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? Neque enim magnũ est si qui spiritualia seminant, carnalia etiam metant. Quamobrem, dispiciendũ est, vt parochis Euangelij prædicatoribus certa ac cõpetẽs subministratio victus & vestitus fiat, idq́, ad eum modum, ne in administrandis sacramẽtis quippiã exigẽdo, oneri sint parochianis, aut cibum vicatim discutiendo emendicare cogantur, quo nihil turpius aut sordidius.

¶ Vicecuratos quos uocant, ex prouentibus ecclesiæ congruam sustentationem recepturos. CAP. III.

IN primis igitur, qui per vicarios seu Vicecuratos ecclesias parochiales regendi potestatem à nobis acceperunt, iisdem vicarijs tantam ex prouentibus ecclesiæ partẽ assignabũt, qua vitam cõgruè sustentare possint. Quod nos inter visitandum pro ratione locorũ ac parochiarum vt fiat ordinabimus.

¶ Qui ecclesias unitas habent, Vicarijs perpetuis portionem congruã assignare oportere. CA. IIII.

c. suscept. de præbẽ. & dignita. lib. vj.

ECclesiæ cathedrales ac collegiatæ, itidẽ monachi seu religiosi qui ecclesias parochiales aut suis ecclesijs vel monasterijs vnitas habent, aut regendas alijs cõmittunt, aut præsentando cõmitti procurãt, adeò interdũ omnem prouentum emungũt, vt residui redditus, qui rectoribus ecclesiarum permittũtur, nimis tenues sint & exiles. Quamobrẽ nostræ curæ erit, vt tanta portio rectorib. istis assignetur, vnde iura episcopalia soluere, & congruam sustentationẽ habere possint.

¶ Vbi redditus nõ suffecerint, quid agendũ. CAP. V.

Ex Viẽnẽ. cõcil. clemẽ. si vna.

VBi vero redditus ecclesiarum non suffecerint, iuris consilium sequendũ putamus: nempe vt duæ vniãtur: aut si id graue videbitur, saltem vna, aut plures etiam vicariæ, quæ ad altaria in eiuscemodi ecclesijs fundatæ sunt, ipsi ecclesiæ parochiali (vt vocant) incorporentur: sic tamen, vt quoad fieri potest, per parochum officium, ob quod vicariæ illæ fundatæ sunt, minime negligatur. Porrò decimas potissimũ parochis ac ecclesiæ ministris deberi non dubium est. Nunc quum illæ passim à laicis magna ex parte vsurpentur, neque facile ex eorum manibus diuelli possint, videndum num diligenti

genti cohortatione, aut alia via iuri consentanea, parocho, cui ecclesiæ redditus ad victum non sufficiunt, hinc aliquid emendicari poßit.

¶ Denarius consuetus, sed duplicatus, pendendus. CAP. VI.

POstremo loco iustum ac decens putamus, vt singuli parochiani denariū illum consuetū, sed duplicatū, saltem in anno quater, videlicet in festis illis maiorib. veluti in Natali dominico, Paschate, Pentecoste, Assumptioneq; virginis gloriosæ: id est, singulis festis duos denarios parocho pendant. Neq; enim tantillum offerre vlli onerosum esse aut videri potest. Quis enim tam sordidus est, qui nō æquum putet, modicum quid caduci ac temporalis subministrare illi, à quo spiritualia ac æterna vicißim repetit? Certè omnes scire debēt, eos, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edere: & qui altario deseruiunt, cum altario participare. Nam & dominus ordinauit, his qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Qui se vnica solutione (quæ vno albo rotato fiet) liberare volet, id ipsi liberum esto. Ne vero parochus aut in contentionem aut suspicionem trahatur, potius hæc pecunia per ecclesiæ œconomos aut alios probatæ fidei viros colligetur, ac ipsi parocho numerabitur. 1. Corin. 9

¶ Laudabilem consuetudinem Agrippinæ Coloniæ per hæc non abrogari. CAP. VII.

LAudabilem tamen cōsuetudinem in ciuitate nostra Colonien. erga sanctam ecclesiam, pia deuotione fidelium introductam per has nostras synodales constitutiones nolumus immutare, donec ipsis parochis intra eandem ciuitatem de sufficientiori victu fuerit prouisum.

DE CONSTITVTIONIBVS AC CONsuetudinibus ecclesiasticis. CAP. I.

DE cōstitutionib. humanis ac ecclesiasticis cōsuetudinibus, magna in præsentiarū in ecclesia Dei concertatio est, quam ecclesiæ turbatores, vt ecclesiæ authoritatē euerterēt, ad nihilūq; redigerent, inuexerūt. At populus hic docēdus est, sanctorū patrūe regulā sequi, qui diligenter admonēt traditiones eccle

ecclesiasticas, præsertim quæ fidei non officiunt, ita obseruandas, vt à maioribus traditæ sunt. Sunt autem illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, non vnius generis, quemadmodum diuus Augustinus tradit. Alia enim toto terrarum orbe obseruantur à patribus, nobis, quasi per manus tradita. Quæ quidem putanda sunt, vel ab ipsis Apostolis, vel ex plenarijs concilijs (quorũ est in ecclesijs saluberrima authoritas) commendata, atq; statuta retineri, veluti quòd paßio & resurrectio & ascensio in cœlum, aduentus Spiritus sancti, & quadragesima annua solennitate celebrantur: quòd die Veneris à carnibus abstinetur, atq; alia multa, quæ ab vniuersis merito obseruantur. Alia vero quæ per loca terrarum, religionesque variantur, sicut est, quòd alij ieiunant diem Mercurij, alij nõ, alij quotidie communicant corpori & sanguini domini, alij certis diebus accipiunt. Et si quid aliud huiusmodi animaduerti potest, totũ hoc genus rerũ liberas habet obseruationes. Quod enim neq; contra fidem catholicam, neq; contra bonos mores esse conuincitur, indifferenter est habendũ, & pro eorũ inter quos viuitur, societate seruandũ. Sic diuus Ambrosius Augustinũ docuit de hoc altero genere interrogantem: Tu (inquit) ad quamcũq; forte ecclesiã (nimirũ in vnitate catholicæ ecclesiæ permanenté) veneris, eius moré serua, si cuiquam nõ vis esse scandalũ, nec quẽquam tibi. Sed de his, ac quatenus ecclesiasticæ istæ constitutiones obligent, alibi latius dicemus.

Augu. ad Ianuariũ. c. illa aũt. 12. dist.

¶ Ieiunia ab ecclesia indicta, reuerenter obseruanda. CAP. II.

Ieiunia ergo ab ecclesia iudicta, reuerenter obseruari volumus, admonendusque populus cur sint instituta, nempe vt corpus per intemperantiam cibi ac potus luxurians castigetur, in seruitutemq; redigatur, quo animus vegetior ac liberior laudibus diuinis insistat, diuinæq; voluntati sese attemperet. Magnum certe & generale Ieiunium est, abstinere ab omnibus iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus seculi. Ad hoc perfectionis qui nondum peruenit, is ecclesiæ indictum huc vocans, haud contemnat.

Aug. in Io. ca. ieiuniũ autem magnũ. de cõsec. dist. 5

¶ Irrisores ecclesiasticorum ieiuniorum refelluntur. CAP. III.

Colosſ. 2
1. Timo. 4

Qui ecclesiæ ordinationem irrident, illique diuum Paulum opponunt, quasi is ieiunijs ecclesiasticis contradicat,

dicat,grauissimam vtrique contumeliam(Apostoli doctrinã dedita opera adulterantes) inferunt. Non enim ecclesia aliquod cibi genus perpetuò interdixit, aut Iudaicum ciborum delectum contra apostolicam doctrinam inuexit, quinimo cum Paulo semper docuit, doctrinam esse dæmoniorum, cibum aliquem immundum iudicare,& prohibere,quem Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus,& his qui cognouerunt veritatem,quòd scilicet omnis creatura Dei bona sit, & nihil reijciendum quod cum gratiarũ actione percipitur. Sed potius ecclesia veteris legis ac apostolicorum virorum exempla sequuta,ieiunia quædam publica certis diebus indixit,iubens tum à carnibus abstinere, & cibis aridioribus vti,non quòd carnes immundæ sint,sed vt luxui temperetur. Qua de re in Gangrensi Concilio (quod non multo post Apostolorum tempora obseruatum est) pari censura damnati sunt, tum hi qui nonnullos cibos carnium illicitos reputarunt, tum illi qui præter necessitatem corporalem superbientes, ieiunia communia totius ecclesiæ putauerint contemnenda, perfectam in sua scientia rationem vindicantes, quos anathema esse, Concilium illud decreuit. Atq; alia multa (quæ nunc in contentionem rursus vocantur) vt succinctè admodum,ita Christianissimè apostolico spiritu diffiniuit. Ex cõcil. Gangren.

¶ Ecclesiæ constitutionem charitati cedere.

CAP. IIII.

CVr verò criminentur hostes ecclesiæ eius institutum, non videmus,quum ipsa nulli inijciat laqueum,quòd hanc constitutionem adeò ligare non velit, vt vel charitati vel necessitati minime cedere debeat. Quinimo liberum facit, quolibet tempore quibuslibet vesci, modò id vel charitas vel necessitas suadeat,adhibito tamen vtriusque medici(si præstò sint)aut saltem alterius,nimirũ animę,consilio. Cap. consiliũ.de obser.ieiu.

¶ Quid in ieiunio potissimum spectandum.

CAP. V.

IAm quum in ieiunio ratio potius indictionis quàm abstinentia ista à carnibus spectetur, admonendus est populus quum ieiunandum erit,non minus sumptuosa & prolixa illa piscium fercula quàm carniũm vitanda: bellaria item illa,magis quàm carnes inflammantia.

¶ Redarguuntur qui Quadragesimæ obseruationem contemnunt. CAP. VI.

Orig. sup Leuit. Hieron. aduersus Mōtan. hæret. Ambro. in sermon. de Quadragesima. 36. Ex conci. Tolet. 8.

QVadragesimæ institutio antiquissima est, à temporibus Apostolorum ad nos vsque deducta, cuius violatores plerisque generalibus Cōcilijs, præsertim Toletano octauo, acerrime redarguuntur, religionique contrariæ monstrantur. Atque adeò omnes quotquot sine ineuitabili necessitate seu fragilitate, euidentique languore, seu etiam impossibilitate ætatis, diebus Quadragesimæ esum carniū attētare præsumpserint, alienos à sancta cōmunione decernit, quòd sacris diebus abstinentiæ obliti sint, disciplinam ac Quadragesimæ dies (quæ anni totius decimæ putantur, quæ & in oblatione ieiunij Domino consecrantur) temerariè prophanauerint. Quos verò aut ætas incuruat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, nō antè prohibita violare præsumāt, quàm à sacerdote permissum esse percipiant.

¶ Letaniæ & Rogationes cur institutæ, & quomodo populus admonendus sit. CAP. VII.

Ex cōcil. Aurelian. c. 23.

LEtanias, id est, supplicationes, seu rogationes, in dicto triduano ieiunio ante Domini ascensionem patribus placuit celebrari: quibus omnes interesse iubentur, vt quemadmodum omnes peccauerunt, sic & omnes pro venia supplicent, omnesq; ad Deum corda cum manibus eleuent. Quanquā potissimū Letaniæ istæ principio institutæ sunt, vt tum populus diuina institutione admonitus, clementiam Dei exoret, quo pestes, clades, calamitates, fames, bella, & id generis aduersa, quæ nobis iustissimo Dei iudicio ob peccata nostra infliguntur, ac sub id anni tempus, nempe Veris (quū bella emergere atque terræ fructus, qui tum in flore atque teneri adhuc sunt, facilè corrūpi solent) potissimum imminent, auer-

Iaco. vlti. 1. Reg. 17.

tat & tollat. Vt autem ecclesia fiduciā erga Deum (quam orantes ac petentes habere necesse est) tum nobis adaugeat, Heliam proponit hominem nobis similem & passibilem, qui oratione orauit, vt non plueret super terram, & nō pluit annos tres & menses sex. Et rursus orauit, & cœlum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum. Quòd si solus Helias petens exauditus est, num CHRISTVS ecclesiæ suæ preces auersabitur? Hic interim populus docendus est, quòd non solum quæ animi, sed & quæ corporis & externa bona sunt, à Deo omnium authore

re postulare oporteat. Et redarguendi illi (haud ita multò quàm gentes, meliores) qui vel fortunæ, vel suæ industriæ, bona temporaria accepta ferunt.

¶ Processiones intra septa ecclesiarum peragendæ. CAP. VIII.

QVòd processiones per agros & campos peraguntur, rationem quidem habet, nempe quòd populus oret, vt segetes ac fruges terræ à Domino conseruentur. Verùm vt alia plurima, ita & hic mos hominum malitia deprauatus est, quòd per occasionem talis deambulationis (quæ Deo placando erat instituta) pleraque scelera committantur. Quamobrem nobis satius videtur, vt hæ, aliæq; supplicationes ac processiones de cætero intra septa ecclesiarum religiosè fiant, ac vt in templo, loco precationibus peculiariter dedicato, oretur Deus, habeaturque tum pius rei ac tempori conueniens ad populum commonitorius sermo. Nostris tamen Suffraganeis liberum relinquimus, vt ipsi in suis diœcesibus de hac re, vti mores regionis patientur, dispiciant. Marc. 11.

¶ Admonendus populus, cur feriæ institutæ. CAP. IX.

DIligenter quoque populus admonendus est, cur feriæ, & potissimum dies dominicus (qui à temporibus Apostolorum in ecclesia Dei semper celebris fuit) institutæ sint. Nempe, vt tum in vnum omnes pariter conuenirent ad audiendum verbum Domini, ad audiendum quoque sacrum, & communicandum. Breuiter, ad vacandum Deo soli, vt dies illa tantum orationibus, hymnis, psalmis, & canticis spiritualibus transigatur. Hoc enim est sanctificare sabbatum. Apocal. 1. Exod. 20. Deute. 5.

¶ In ferijs soli Deo uacandum. CAP. X.

QVamobrem cupimus, hisce diebus prohiberi nundinas, claudi cauponas, vitari comessationes, ebrietates, sumptus, lites, lusus improbos, choreas plenas insanijs, colloquia praua, cantilenas turpes. Breuiter, omnem luxum. Nam hisce (& quæ hæc ferè semper consequuntur) blasphemijs ac periurijs nomen Domini prophanatur, ac sabbatum (quod nos admonet, vt quiescamus peruersè agere, & benefacere discamus) contaminatur. Esaiæ 1.

¶ Dies dedicationis templi extra Coloniam, uno die ubique celebrandus, & quomodo sit admonendus populus. CAP. XI.

ET quum in diebus festis (quæ dedicationi ecclesiarum peculiariter dicati sunt) plerunq; indigna committantur, adeò vt videatur populus tum potißimum comessationis causa conuenire, visum nobis est, vt per diœceses nostras vno certo die anni quo eiuscemodi festũ dedicationis in metropolitana nostra colitur, in reliquis quoque ecclesijs omnibus extra ciuitatem nostram Coloniam Agrippinam constitutis obseruetur. Nam intra Coloniam summo nostro templo suus honos constare debet, quod & in alijs oppidis insignioribus, vbi vna cæteris ecclesijs præeminet, obtinere placuerit, videlicet vt ibi minores ecclesiæ pridie eius diei qui dedicationi ecclesiæ summæ eius loci consecratus est, aut die dominico proximo præcedente suas singulæ dedicationes celebrent, obseruetur. Docendus autem est populus, dedicatione templi significari dedicationem Ecclesiæ catholicæ ac cuiuslibet hominis Christiani, qua copulatur Deo. Nam vt diuus

August. Augustinus ait: Quotiescunque templi festiuitatem colimus, si fideliter ac diligenter attendimus, & sanctè & iustè viuimus, quicquid in templis manufactis agitur, totum in nobis spirituali ædificatione completur. Non enim est mentitus

1.Corin.3. ille, qui dixit: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. Et iterum: Nescitis quia corpora vestra templum est spiritus sancti?

¶ Cur templa & altaria consecrentur. CAP. XII.

c.Sicut nõ alij.c. mis sarũ solen nia.c. ecclesias. de cõse.dis.1.

EX vetustißima institutione & more receptum est, templa & altaria, & pleraq; alia, quibus in templis ad excitãdum fidelium animos, & diuinum cultum explendum vtimur, consecrari, solennibusque precibus ac benedictionibus dedicari Deo, quod in veteri quidem Testamẽto præceptũ etiam diuinum habuit. Quemadmodũ Exod. xxxj. & ij. Paralip. xxij. legimus. Vngitur præterea secundum ecclesiasticam consuetudinem, quum consecratur altare, quum dedicatur templum, quum benedicitur calix, idque non solum ex mandato veteris legis, verumetiam exemplo beati Syluestri, qui quum consecrabat altare, illud chrismate perungebat. Verùm vnctionis sacramentũ, aliud quidem efficit & figurat, tam in nouo quàm

in

in veteri Testamento. Vnde non iudaizat Ecclesia, quum vn- c.j.&fi.de
ctionis celebrat sacramentum, sicut aliqui mentiũtur, qui ne- facr. vnct.
que scripturas neque Dei nouere virtutem.

¶ Populus docendus, quid agatur & significetur in consecratione templorũ & altarium. CAP. XIII.

QVamobrem populus docendus est, hic aliud agi atque aliud significari quum consecratur templum. Funduntur preces Domino, vt hunc locum sibi peculiariter dedicatum esse velit, vt diabolum & eius potestatem inde penitus expellat, vt omnes qui huc deprecaturi conueniunt, ex 2.Reg.6.
quacunque tribulatione consolationis diuinæ beneficia consequantur, vt ab omnibus pariter conuenientibus, Deo laudes soluantur, diuinum verbum audiatur, ac ecclesiastica sacramenta ministrentur. Peculiariter altare consecratur, vt illic oblatio munda Deo offeratur, hoc est, sacramentum corporis & sanguinis CHRISTI, quod in memoriam passionis dominicæ immolamus. Quòd verò præter preces, aspersionis etiam atque vnctionis aliarumque rerum solennia adhibentur, mysterij secretioris plenum est: non quòd inanimata ista gratiæ diuinæ susceptiua sint, sed quum hæc visibiliter fiunt, admonetur Christianus, Deũ omnia hæc per inuisibilem vir- 1.Cor.3.6
tutem in anima operari, quæ est domus Deo dedicãda, vbi fides fundamentũ facit, spes erigit, & charitas consummat. Signat ergo templi dedicatio tam fidelis animæ quàm ecclesiæ cum CHRISTO desponsationem. Ipsa enim ecclesia catholica ex multis viuis lapidibus adunata, verum Dei templum est. Quòd si Dei templum sumus, altare intus habemus. Altare quidem nostrum, cor nostrum est. In hoc altari fit sacrificium laudis. Sacrificium enim Deo, spiritus cõtribulationis, & cor Psal.50.
contritum. In hoc altari fit cõmemoratio corporis & sanguinis CHRISTI. Hinc preces ad cœlum ascendunt: ad cor enim respicit Deus. Quamobrẽ nisi omnia quę in huiuscemodi cõsecratione exterius aguntur, in nobis spiritualiter impleantur, parum hinc fructus nobis accesserit. Quid enim exterior ablutio vel inunctio sine interiori prodest?

¶ Cur benedicantur campanæ. CAP. XIIII.

BEnedicuntur quoque campanæ, vt sint tubæ ecclesiæ militantis, quibus vocetur populus ad conueniendum in templum, & audiendum verbum Dei: clerus verò ad annun-

tiandum mane misericordiam Dei & veritatē eius per noctē, vt per illarum sonitum fideles inuitentur ad preces, & vt crescat in his deuotio fidei: quāuis etiam patres aliò respexerint, videlicet vt dæmones tinnitu campanarū Christianos ad preces concitantium, quin potius precibus ipsis territi, abscedāt, illisq; submotis, fruges, mentes & corpora credentium seruentur, vt procul pellantur hostiles exercitus & omnes insidiæ inimici, fragor grandinum, procella turbinum, impetus tempestatum & fulgurum temperentur, infesta tonitrua & ventorum flamina suspendantur, spiritus procellarum & aëreæ potestates prosternantur. Breuiter, vt audientes confugiant ad sanctæ matris ecclesiæ gremiū ac ante sanctæ crucis vexillum, cui flectitur omne genu, quemadmodum hæc in solenni benedictione campanæ reperies.

Philip. 2.

¶ Docendus populus, ut signatis potius quàm signis inhæreat. CAP. XV.

Docendus est ergo populus ab exterioribus istis, vt signatis potius quàm signis inhæreat ac intendat. Quod & in omnibus alijs obtinet ceremonijs, alioqui parum ad pietatem profuturis. Nam qui in exterioribus istis consistit ac non potius illis admonetur, vt ad Deum respiciat, confugiat, ac totam suam fiduciā in illum collocet, huic citius externa in subuersionem quàm ædificationem erunt.

¶ Quicquid in ceremonijs ad abusum spectat, cautè ac diligenter cauendum. CAP. XVI.

Quamobrē quicquid in eiuscemodi rebus ad abusum & superstitionem spectat, & quo populus à Deo ad collocandum in externis istis aliquam fiduciam abduci possit, prohibemus. Quale inter alia est, quòd sanctorum imagines cum indulgentijs & impositione incertarum reliquiarum dedicantur: quòd quidam aqua, sale, cereis, ac herbis benedictis, in medicandis pecoribus superstitiosius abutuntur. Omnis quidem creatura per verbum Dei, & orationem sanctificatur, quemadmodum diuus Paulus testatur. Ergo quantò res sacratior, tantò abusus eius damnabilior.

c. placuit. de consec. dist. 1.

¶ Cur reconcilietur tēplum aut cœmeteriū. C. XVII.

Reconciliatur ecclesia aut cœmeteriū ob seminis emissionē peccandi libidine factā. Itidem ob enormem sanguinis effusionem, dedita opera violenter & iniuriosè com

commissam, ac alijs quibusdam de causis, qui mos ex Leuitic. xiiij. & xv. suam originem trahit. Fit autem hæc recõciliatio, non quòd templum reuera polluatur. Ecclesia enim quũ sancta sit, coinquinari non potest, imò ipsius loci sanctitas infamiam loci abolet. Sed quum tẽplum locus sit, vbi delictorum venia postulatur, vbi salutaris hostia pro peccatis immolatur, vbi Deo laudes exoluuntur, vbi tutela refugij esse debet, fit, vt scandalum, horror, atq; abominatio turpitudinis & peccati ibi commissi, propositum quoq; & voluntas lethaliter delinquentis in causa sint, vt sacer locus reconcilietur, idq; ad exemplum & terrorem, vt videntes locum sacrum seu inanimatum templum nullo peccato obnoxium lauari & purificari delicti horrore, concutiantur & recogitent quantũ pro expiatione delictorum viuo Dei templo sit elaborandum. Sic Christus ementes & vendentes è templo eiecit, flagello facto de funiculis, ipsos acerrimè corripiens, ac dicens: Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum. Aliud quidem agens, aliud verò innuens. Matth. 21. Ioann. 2.

¶ Quæ pollutio reconciliationem requirat. CAP. XVIII.

NOn tamen omnis pollutio hanc recõciliationem requirit, sed tantum publica vel per rei euidentiam vel saltem per famam. Quòd si occulta sit contaminatio, quæ etiam baptismi ac pœnitentiæ sacramenta non remoratur, solennitas non exigitur, quòd ratio reconciliationis in occultis non habeat locum.

¶ Quorum sumptu & expensis reconciliatio facienda. CAP. XIX.

REconciliationẽ autem eiusmodi gratis fieri, ac tantum itineris sumptus Vicarijs nostris in pontificalibus suppeditari volumus. Qui quidẽ sumptus ex bonis delinquentis desumentur, modo tamen tantæ illius facultates sint: sin secus, parochiani non grauabũtur vel tantillos sumptus itineris suppeditare, ne populus præter culpam suã grauetur. Ne verò diutius ob talem pollutionem diuinum suspendatur officium, aut ecclesiastica intermittatur sepultura, Vicarius noster in pontificalibus statim vt vocatus fuerit à populo, (modò grauioribus rebus id temporis non fuerit implicitus) vltro ibit, officium suum expleturus.

¶ Immunitatem ecclesiasticam in duobus potissimum sitam esse. CAP. XX.

Ex conci. Latera. c. nõ minus. Ex generali. c. aduersus. de immu. eccl. Ex conci. Tolet. 3. c. ecclesiarũ seruos. 12. q. 2. Gen. 47. c. inter alia. ca. immunitatẽ. de immunita. eccl.

IMmunitas ecclesiastica vetustissima res est, iure pariter diuino ac humano introducta, quæ in duobus potissimũ sita est. Primum, vt clerici, illorumq; possessiones & bona à vectigalibus & tributis, alijsque muneribus laicis libera sint. Nam (vt de libertate Leuitarum sileamus) non temerè refert scriptura, Pharaonem totam terram Aegypti sibi tributariam fecisse, præter terrã sacerdotum & possessiones quæ à rege traditæ fuerant eis, quas vendere non sunt compulsi, quin potius ipsis etiam statuta cibaria ex horreis publicis præbebãtur, vt legimus Gen. xlvij. Deinde, ne rei criminis ad ecclesias confugientes, inde violenter extrahantur, exceptis publicis latronibus, qui per industriam proximum occiderint, ac nocturnis depopulatoribus agrorum, qui itinera obsident aggressionũ insidijs. Denique his qui sub immunitatis spe in ecclesijs ac cœmeterijs delinquũt. Quòd si à confugientibus ad ecclesias paria his commissa sint crimina, quæ reipublicæ referat puniri, tantisper saltẽ debet secularis potestas à manuum iniectione abstinere, donec nostros cõsulat Officiales, ne deuenire necesse sit ad cessationes à diuinis, & interdicta, quæ visum est antecessoribus nostris ob violationem eiuscemodi immunitatis æditis constitutionibus promulgare.

¶ Quemadmodum fraternitates reformandæ sint. CAP. XXI.

Ex Gãgr. cap. si quis per super. 30. distin.

FRaternitates (quæ vocantur) & in honorem aliquorum sanctorum in ecclesijs fiunt, speciem quidem pietatis habent: sed quales hac tempestate seruantur, nempe in quibus tam clerici quàm laici potissimum comessationibus & ebrietatibus vacant, interdum etiam varijs conspirationibus aduersus potestates intenti sunt, si non omnino sublatas, saltem correctas ac reformatas volumus: omnino sublatas malimus, ac redditus seu census earundem vel in vsus pauperum, vel parochi expendi nobis magis placuerit. At quũ hæ sodalitates forsan præter publicũ offendiculum ac pauperum (qui ab eis eleemosynas ex institutione accipiunt) præiudiciũ commodè tolli non possunt, videbimus inter visitandum, vt saltem tollantur abusus, vt prima seruetur institutio, & examinentur formulæ earum & statuta, vt ratio ac calculus singulis annis

annis per Prouisores (vt vocant) earundem fraternitatũ coram parochis ecclesiarũ reddatur, vt superextantes fructus ac redditus in pauperum seu ecclesiæ vsum ac vtilitatẽ cõuertantur, aut etiam inde aliquid parocho ad victum decidatur.

DE VITA AC CONVERSATIONE monastica. CAP. I.

ITA monastica nõ multo post Apostolorum tempora cœpit, quanquam multis persuasum sit, aliam tum fuisse quàm nunc est, monachismi rationem. Nemo tamẽ negauerit, hoc vitæ genus ad perfectionem euangelicam maximè accommodum, modò secundum sanctissimam institutionem purè immaculateq; obseruetur. Quia verò res est quãmaximè ardua in carne viuere, & carnis stimulis nullum locum dare, diaboliq; mille fraudibus (quibus præsertim solitarios aggreditur) feliciter semper resistere: idcirco in hoc vitæ genus nemo vel inuitus intrudendus, vel pelliciendus, vel temerè suscipiendus, sed summa cura adhibita, post diligentissimam demum examinationẽ monachi ac monachæ recipiantur. Quibus sæpe inculcandum est prius Christi verbum de Eunuchis, qui se castrarũt propter regnum cœlorum, quum inquit: Qui potest capere, capiat. Proponenda Sapientis sententia, quæ habet in hæc verba: Altiora te ne quæsieris, &c. Rememorandum quoq; diligentissimè, quòd Deo stulta & infidelis promissio admodum displiceat. Breuiter, admonendus est omnis ad hanc vitam spirans, vt primum se totum excutiat, ne prouinciam suscipiat, cui non suffecerit, alioqui parabolæ euãgelicæ dicterio notandus, quòd cœperit ædificare & non potuerit consummare. Maxima autẽ cautio adhibẽda est in puellis, propter sexus fragilitatem, ne vel ob ætatem desit voluntas, vel metus adsit, aut alius affectus minime Christianus.

Philo. August. Matth. 19. Eccle. 3. Lucæ 14.

¶ Neminem monachismi professione temerè alligandum. CAP. II.

CErtè sancti patres admodum fuerãt soliciti, vt non nisi voluntario ac spontaneo iudicio virginitatis propositum atq; habitus susciperẽtur, quòd coacta seruitia domino ingrata esse dinoscantur: siquidem voluntariè domi-

Cap. puellæ. 12. q. 2. cap. præses. 12. q. 2. Psal. 119.

no ſacrificãdum eſt,& voluntaria oris ſui beneplacita fieri in conſpectu domini Pſalmographus obſecrat. Quod enim quis non eligit, nec optat: quod non optat, nec diligit: quod non diligit, facile contemnit. Vnde conſequitur, Nullum eſſe bonum, niſi voluntarium: adeò, vt qui alio affectu quàm bonæ voluntatis monachiſmo ſe alligant, magis peccent quàm me-
Cap.1. de regula. reantur. Ambigi enim non poteſt crimen magnum admitti, vbi & propoſitum deſeritur, & conſecratio violatur. Nam ſi humana facta non poſſunt impunè calcari, quis de eis manebit qui corruperint fœdera diuini ſacramenti? De adoleſcen-
1. Timo.5 tioribus viduis Paulus pronuntiauit, quòd quum fuerint luxuriatæ, in Chriſto nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

¶ Admonendi parentes, ne liberos inuitos in monaſterium detrudant. CAP. III.

Matth.23. ADmonendi quoq; erunt parentes, ne liberos in monaſterium inuitos detrudant, quòd illos væ lõgè grauius maneat quàm Phariſæos, qui circumibant mare & aridam, vt facerent vnum proſelytum, & quum eſſet factus fiebat filius gehennæ duplo magis quàm ipſi.

¶ Quo affectu monaſtica uita amplectenda. CAP. IIII.

Auguſt. QVi monaſterium ingreditur alio affectu quàm ſimplici amore Dei ductus, veluti vel ſpem vel promiſsionem Abbatiam conſequendi habens, vel in otio viuere affectans, vel lucris temporalibus inhians, vel honores ab hominibus appetens: quiſquis talis eſt, non Dei filius aut monachus, ſed planè mercenarius eſt, quemadmodum ſuperius nos de clericis etiã dixiſſe meminimus. Cui verẽdum eſt, vt quum
Matth.22. volet ingredi nuptias euangelicas, obijciatur illud: Amice, quomodo huc intraſti, non habẽs veſtem nuptialem? Quodq; ipſo obmuteſcẽte, rex ſit præcepturus miniſtris, vt ligatis manibus & pedibus, ipſum in tenebras exteriores mittãt, vbi erit fletus & ſtridor dentium.

¶ In monaſterijs habendus, qui doceat legem Domini. CAP. V.

HAbẽdus in virorum monaſterijs vir pius ac doctus, qui doceat monachos, ab adoleſcentia meditari in lege Domini die ac nocte, ad quod munus in monaſterijs

monialium, ſanctimonialis cæteris vita & doctrina præſtantior deligatur. Debet autem qui monaſterio præeſt, ſumma diſcretione vti, maximè erga eos, quos compererit diuinis literis intentos aut cõtemplationi deditos, vt ſcilicet tales à ſordidioribus officijs ſinat eſſe immunes.

¶ Verbi prædicatorem in monaſterijs eſſe oportere. CAP. VI.

IN monaſterijs quoq; verbi prædicator erit pius quidem ac eruditus: nam nulla armatura fortior ad reſiſtendum diabolicis inſidijs ac iaculis, quàm gladius ille ſpiritus, quod eſt verbum Dei, quo Chriſtus in deſerto ſolitarius ieiunijs & orationibus vacans, & nihiloſecius tentationibus diabolicis expoſitus, retudit omnem dæmonis fraudẽ ac nequitiam. Nihil quoque potentius illo ad deijciendos ac viciſsim cõſolandos animos noſtros, nihil efficacius ad cõcitandum mentem in amorem Dei, contemptũ mundi, ac omnium quæ in mundo pulchra ac ſpecioſa apparent. Matth. 4

¶ Monachi bonæ indolis ad Academias mittendi. CAP. VII.

NEque nobis diſplicuerit, vt aliquot ex monachis bonæ indolis ad Vniuerſitates publicas & bene Chriſtianas, aliquot annos theologicis ſtudijs operã nauaturi mitterentur: illic tamen non alibi quàm in monaſterijs ſeu gymnaſijs ſub cura & oculis præceptorum cõmoraturi, ne bonis ac rectis ſtudijs deſtinati, mores minimè monaſticos imbibant ac contrahant.

¶ Moniales nõ eſſe alligãdas, ut nulli quàm ſuo (ut uocant) patri aut præpoſito cõfiteãtur. CAP. VIII.

SInt præterea in monaſterijs virginum, præſertim præter Abbates aut Præpoſitos, alij conſcientiarum examinatores, ac à cõfeſsionibus. Aut ſaltem virginibus liberum ſit, bis aut ter in anno alijs (quos elegerint) probis ac doctis viris, de ſuorum ſuperiorum (vt vocant) conſenſu, (quem hi interpellati, rationabili cauſa intellecta, nequaquam negabũt) conſcientias ſuas exomologeſi exponere, exonerareq;, ne ſcilicet adigatur monialis renitẽs, ſemper vni homini delicta confiteri. Debent autẽ hi qui eiuſcemodi munere in monaſterijs monialiũ funguntur, eſſe homines vitæ probatiſsimæ ac morum quàmmaxime inculpatorũ, eruditi ac ſingularis iudicij, obſer

obſeruaturi ea quæ ſuprà, vbi de pœnitentiæ ſacramento tractatum eſt, delibauimus. Cauebit autem is in primis, criminũ non confeſſorum rememorationem, ne virgines diſcant quæ prius neſcierunt. Cauebit præterea, niſi res omnino exegerit, duritiẽ increpationis, magis intẽtus ad modeſtiſsimè arguendum & pientiſsimè viciſsim cõſolandũ. Cõfeſsiones autẽ monialiũ non priuatim audiet, ſed in cæterarũ conſpectu, nõ tantum vt omne malũ, ſed & omnis mali ſuſpicio omnino ceſſet.

¶ Mutatam eſſe paulatim faciem monaſteriorum, ac uſurpatum hoſpitij ius ſimul cum acceſſu moderandũ. CAP. IX.

MOnaſteria olim virtutum ſcholæ ac pauperum hoſpitalia erant: nunc, proh dolor, videmus ea quę virorum ſunt, è ſcholis virtutum in diuerſoria militũ ac raptorum: quæ vero mulierum ſunt, in pleriſque locis in ſuſpectas de incontinentia domos (ne quid grauius dicamus) eſſe com-
Cap. 1. de mutata. Quamobrem diſpiciendum nobis eſt, ne tam paſsim
emu. eccl. à quibuſuis militibus hoſpitij ius à monaſterijs vi exigatur, & eleemoſynæ pauperibus deputatæ, improborum luxu deuo-
Ca. mona- rentur, nève ad monaſteria virginũ acceſſus toties à ſacris ca-
ſteria. de nonibus prohibitus, pateat. Et vt qui deprehenſi præter hæc
vit. & hoeſt. cler. fuerint offendiculum aut occaſionem illis labendi, ſiue intra ſiue extra monaſteria dediſſe, dignas pœnas ferant.

¶ Viſitatio monaſteriorum neceſſaria. CAP. X.

C. in ſingu- VIſitatione ergo monaſteriorũ quammaxime opus eſſe
lis. parag. intelligimus, quam & canones nobis imponunt. In hac
Porro diœ- vero oportebit omnia ad regulam ordinis monaſtici
ceſim. de ſtatu mon. exigere, nihil non ad pietatem & vitæ ſanctimoniã dirigere, & quicquid mali exempli aut improbæ cõſuetudinis irrepſit, penitus tollere ac eradicare. Profecerit quoque hic examinari regulas, ſtatuta, & conſuetudines, tolli ſuperſtitioſa.

¶ Sumptuoſi monialium Præpoſiti abrogandi, & frugales œconomi conſtituendi. CAP. XI.

HAbent quædam monialiũ monaſteria ſumptuoſos Præpoſitos, ſub quorum poteſtate quum omnis bonorum adminiſtratio ſit, ipſi de redditibus monaſticis luxuriãtur. Et qui monaſticæ conuerſationis exemplum eſſe debue-
Hierony. rant, ad mundi delicias reuoluuntur: faſtidientes interdum ſimilam & mella, interim monialibus ipſis vix milio & cibario

pane

pane rugientem ventrem saturantibus. Sunt quoq; virginum monasteria, vbi non est victus & mensa cõmunis, sed mos ille (quem ad Corinthios scribens Paulus, quamuis in longe sacratiori conuiuio damnauit) quotidianus, nempe quòd vnaquæq; suum cibum præsumit ad manducandũ, & alia quidem esurit, alia vero ebria est. Quos abusus tollere necessarium putamus, videlicet vt in illorum delicatulorũ Præpositorum locum probi œconomi à nobis comprobãdi (quorum victus sit monastico similis) surrogẽtur, qui etiam obligati erunt singulis annis rationem de receptis ac erogatis integram reddere.

1. Cor. 11. Ca. Ofius. 9. q. 3. ca. qui relig. 17. q. 2.

¶ In monasterijs monialium uictum ac mensam communem esse oportere. CAP. XII.

Itidem vt moniales victum ac mensam communem vbiq; habeant, & quæ pari sunt officio destinatæ, pari etiam cibo alantur. Quod vt quàmminime onerosum sit, non debebunt plures in monasterium moniales recipi, quàm congruè poterunt in singulis monasterijs sustẽtari, de quo nobis prius legitimam fidem fieri conueniet.

¶ De Præpositis solitariè cõmorãtibus. CAP. XIII.

Displicet etiam nobis, quòd quædam monasteria quosdam Præpositos habent, qui in Capellis solitarij commorantur, quod Lateranensi Concilio vetitum est ac cautum, vt Episcopus, Abbates, monitione præmissa per censuram ecclesiasticam compellat, vt eiuscemodi Præpositos aut Priores ad claustrum reuocent, faciantq; ecclesijs ipsis seu Capellis per seculares clericos deseruiri, aut saltem alios monachos ipsis adiungant.

Ex Lateran. Cõci.

¶ Visitandæ domus fratrum Teuthonicorum, diui Ioannis Baptistæ & Antonitarum. CAP. XIIII.

Visitandæ quoq; in primis & reformandæ erunt domus hospitalium militum Teuthonicorum, præterea ordinis diui Ioannis Baptistæ ac Antonitarum, atque initio prouidendum, vt in ijsdem domibus cultus diuinus ritè ac debitè peragatur, vt hospitalitas pro pauperibus seruetur, vt vita ac conuersatio regularis secundũ institutionem primam ac regulam (quam illi professi sunt) illic geratur, vt ab ipsis vestes ordini ac professioni dignæ ac conuenientes publicè deferantur, vt comessationes, crapulæ, ac omnis luxus prohibeatur, vt prædæ illæ bonorum mobilium, quæ post mortem præ-

lato

latorum per primores ordinis fieri, ac in exteras regiones deferri, pessimo omnium exemplo consueuerunt, amodo nequaquam fiant. Sed quicquid parsimonia defuncti prælati coaceruatum ac relictum fuit, vel necessarijs vsibus ecclesiæ, aut successorum, aut pauperum eius regionis, vbi religiosa ista domus sita est, applicetur.

¶ De uita & conuersatione monachorũ. CAP. XV.

Ex Cõcil. Chalcedo.

ET vt reuertamur ad monachorum vitam, haud ignorare debent, Concilio Chalcedonensi cautum, monachos oportere quieti operam dare, ieiunia & orationes obseruare, in his locis, in quibus se semel Deo deuouerunt, remanere, nullas ecclesiasticas seu seculares actiones tractare, nunquàm sua monasteria relinquere, nisi forsan ob ingentes necessitates id facere à suo episcopo iubeantur, ne nomen domini blasphemetur. Quare libertas illa peregrinandi seu exeundi, prætextu inuisendi parentes, moderanda seu penitus tollenda erit.

¶ Monachorum studia atque exercitationes quales esse oporteat. CAP. XVI.

Hiero. ad Rustic. monac.

MOnachus & monacha amare debent scripturarũ scientiam, & carnis vitia non amare. Psalterij librum de manu aut oculis nunquam deponere, semper orare, sensu vigilare, vanis cogitationibus aditum præcludere, corpore pariter & animo in Deum tendere, iram patientia vincere. Breuiter, nullis animi perturbationibus (quæ si insederint, ad delictum maximum inducunt) locum dare: semper aliquid operis facere, vt eos diabolus semper inueniat occupatos. Et vt multa sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maximè conueniret, vt & manus operetur cibos, & lectione anima saturetur. Porrò Aegyptiorum monasteria hunc morem seruasse leguntur, vt nullum monachum absque opere susciperent, non tam propter victus necessaria, quàm propter animæ salutem, ne perniciosis cogitationibus vagarentur, néve instar fornicantis Israël, omni transeunti diuaricarent pedes suos.

c. nunquã. de consec. dist. 3.

Hierem. 3

¶ Monachos uagos sub custodiam reuocandos. CAP. XVII.

MOnachi qui peruagati fuerint, vbicunque inuenientur, tanquam fugaces nostro auxilio sub custodia re-

uocen

uocentur. Et si qui habitum abiecerint, vt eundē reassumant, cogendi.

¶ Literas priuatas monacho aut monachæ, iniussu Abbatis resignare non licere.

CAP. XVIII.

VT monachi seu monachæ literas nullas vel destinare vel recipere audeant absque Abbatis seu Abbatissæ, aut eius qui ipsorum loco monasterio præest, scientia, summa ratione olim constitutum est, sed per incuriam abolitum: id præsenti constitutione innouandum censuimus.

¶ Canonissarum secularium mores reformandi. CAP. XIX.

POstremo, vitam, conuersationem ac mores Canonissarum, quæ seculares ob id appellantur, quòd perpetuæ castitatis ac reliqua vota monastica non emittāt, reformari omnino ducimus necessarium. Nam vitam agunt plus nimio licentiosam, ac plerisq; scandalosam. Quæ vt in ordinē & ecclesiasticam quandam disciplinā, quoad fieri potest, reuocentur, nobis quum visitationem aggrediemur, curandum est.

DE HOSPITALIBVS ET ORPHA- *notrophijs, alijsq; id genus pijs locis.*

CAP. I.

ON solum canonicis constitutionibus, sed & Imperialibus ac regalibus institutis antiquitus pientissimè sancitū est, vt habeantur quàm fieri potest frequētia in repub. Xenodochia, Ptochotrophia, Orphanotrophia, Gerontocomia & Brephetrophia, & id genus alia loca pietati cōsecrata, in quæ recipiantur peregrini, pauperes, inualidi, senes, parentibus orbati, atq; inopes liberi, infantes expositi, furiosi, leprosi, contagiosisq; ac perpetuis morbis obsiti, atq; aliæ miserabiles personæ. Idcirco curæ nostræ imminebit, vt eiuscemodi loca, vbi constituta sunt, sarta tecta teneantur. Vbi verò dissipata sunt, instaurentur, reformenturq;. Deniq;, vbi necdum constituta sunt, episcopali nostra prouidentia ædificētur, cōstruanturq;. Pauperum enim curam nobis Christus præcipuam esse voluit, & horum toties meminit diuinissimus Paulus apostolus.

Codic. de Episco. & cleric.

Matth. 26 Marc. 14 2. Corin. 8

¶ In

¶ In hoſpitalibus in primis animæ curandæ, deinde corpus. CAP. II.

HIc ante omnia curandum nobis eſt, vt in domibus iſtis, quæ ad ſalutem animarum pertinent, minime negligantur, ſed ante omnia de ſacramentorum adminiſtratione pauperibus debilibus & ægrotis prouideatur: Ac vbi corporis infirmitas medicum poſtulat, ibi prius animæ, deinde corporis medicus accerſeatur.

¶ In hoſpitalia qui recipiendi. CAP. III.

IN eiuſcemodi autem hoſpitalia, nullæ aliæ quàm eæ, quas diximus miſerabiles perſonæ, quæ aut morbo aut debilitate, aut ætate impeditæ, ſuis manibus laborare, victumq; ac veſtitum ſibi comparare non poſſunt, recipiantur: quas ad eccleſiaſticam diſciplinam canones pertinere, ac noſtris, aliorumq; piorum hominum largitionibus victitare voluerunt.

¶ In hoſpitalia pauperes eius loci, ubi conſtituta ſunt, potiſsimum recipiendos, maximè contagioſis morbis implicitos. CAPVT IIII.

IN primis autem recipiantur in hæc hoſpitalia, perſonæ miſerabiles eius loci, vbi hoſpitalia conſtituta ſunt. Quòd ſi rectè curatum fuerit, ſuffecerint penè (niſi tamen fallamur) iam conſtituta hoſpitalia, omnibus verè pauperibus per ſingula oppida ac vicos repertis, vt amodo illis non fuerit neceſſe oſtiatim panē emendicare, aut eos qui lepra ſeu alio contagioſo morbo impliciti ſunt, inter homines diuerſari, quod
Nume. 12 lege diuina, ne fiat, prohibitum legimus. Nec immeritò, quòd ex tali commixtione ac conuerſatione cum ſanis infinita pericula ſubſequantur, etiā ex ſolo aſpectu, qui intuentibus horrorem ſolet incutere. Quòd ſi leproſis alijſque qui ſimilibus morbis impliciti ſunt, hoſpitalium, quibus addicuntur, redditus non ſuffecerint, ſatius eſt, vt ipſorum nomine in conuentu eccleſiæ eleemoſyna per aliquot viros probos ad hoc munus deputandos, colligatur ac præſtetur, atque vt trunci in templis eleemoſynis iſtis colligendis aſſeruandiſque erigantur, quàm vt ipſi morboſi alimoniæ petendæ obtentu, aut quocunque alio prætextu, conſortijs hominum miſceantur.

¶ Men

¶ Mendicantibus ualidis hoſpitalia clauſa, & men dicitatem interdictam eſſe oportere.

CAP. V.

SInt autem mendicantibus validis non ſolum hoſpitalia clauſa, ſed & publicè ac oſtiatim mēdicare penitus interdictum. Et qui ſecus agere comperti fuerint, arceantur, ac legalibus noſtriſque conſtitutionibus comprehenſis, pœnis ſubdantur. Vtilius enim eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quàm eidem frangitur, vt ſeductus, iniuſtitiæ acquieſcat. Codic. de mēdic. va li. lib. 12.

¶ Magiſtrorum hoſpitalium praui adfectus damnantur. CAP. VI.

DAmnamus autem abuſum, quo in quibuſdam locis fit, vt neglectis miſeris ac inopibus (quibus hoſpitalia dedicata ſunt) ex priuato affectu magiſtrorum aut magiſtratuum, qui hoſpitalibus hiſce præſunt, non modò validi, ſed & quibus victus & veſtitus ſuppetit, recipiantur, tantum quòd illic commodius & in otio viuatur: qui certè aliter cenſeri non poſſunt, quàm pauperum deprædatores, raptoreſque, de alieno viuentes, ac veluti ex ſanguine pauperum ſaginati. Quos diuus Hieronymus grauiſsimè increpat: Qui (inquit) ex bonis parentum & ſuis opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium profectò committunt, & per abuſionem talium, iudicium ſibi manducant & bibunt. Hierony.

¶ Quàm grauiter peccent, qui ex pauperum uictu ſe ditant. CAP. VII.

VIderint quoque hi magiſtri ac hoſpitalium præſides, ne Iudam imitentur, qui loculos (ex quibus pauperibus diſtribuebatur) ferebat, ac fur erat, ne ſicut ille, ita & ipſi pereant. Nouerint ergo ſe tali muneri addictos, non vt ſui, ſed vt pauperum curam gerant, quos neglexiſſe, occidiſſe eſt: quibus quid ſubtraxiſſe, ſacrilegij inſtar eſt. Et quo vigilantiores in officio ſint, ſingulis annis, aut ſæpius, magiſtratui eius loci præſente parocho, rationem de omnibus reddant. Non meum eſt (inquit Proſper) dicere, quantum peccatum eſt eorum qui cibos pauperum ſibi vſurpant, & vnde pauper victurus erat, præſumendo ſuſcipiunt. Ioan. 12

DE SCHOLIS, TYPOGRAPHIS AC Bibliopolis. CAP. I.

CCLESIAE reformatio à summis pariter & infimis, à capitibus simul & paruulis ordienda est. Paruuli enim sunt, qui succrescentes in maiorum locum, subinde decedentium in reipub. tam ecclesiasticæ quàm secularis administratione succedunt, vt consequens sit, ab ipsis praue ac nequiter institutis reipublicæ perniciem imminere. Quamobrem summopere refert, vt pueritia, quæ seges est omnium rerũ publicarum, in timore Domini ac bonis disciplinis edoceatur. Id quod Dominus præcepit Exod. xiij. & Prouerbiorũ sexto. Siquidem ea ætas nullis alijs vsibus accommoda, per id tempus colligere poterit & sibi & reipublicæ luculentum fructũ. In primis autem operæpretium nobis videtur, vt clancularij illi magistelli, qui in conuenticulis vicatim docent, prohibeãtur, vtq; gymnasia illa ac scholæ minores, in quibus pueri primis rudimentis imbuũtur, diligẽter repurgẽtur, præfectis illis didascalis seu præceptoribus, non tam eruditis, quàm sanæ doctrinæ, integræq; ac inculpatæ vitæ viris: idque hac potissimum tempestate, qua innumeræ pestilentes hæreses totam ferè Germaniam summo cum Christianismi ac reipublicæ detrimento, iusto Dei iudicio peruadunt, ac veluti cancer serpunt: quas quum pueri semel imbiberint, difficile, imò impossibile erit, vt easdem penitus iterum eluant. Nam, Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu.

Horatius.

¶ Scholæ inter uisitandum repurgandæ ac instituendæ. CAP. II.

QVemadmodum verò didascali pueros in classes digerent, quæ dein ipsis prælegẽt, tam ad eruditionẽ, quàm ad vitam Christianam rectè instituendã pertinentia, nos inter visitandũ pro ratione cuiuscunq; scholæ trademus.

¶ Apud singulas ecclesias habendus uir eruditus, qui clericos eius ecclesiæ instituat. CAP. III.

c. i. & c. quia nonnullis. de magist.

OLim conciliari constitutione cautum est, vt non solum apud quemlibet cathedralem ecclesiã, sed & apud alias nimirum collegiatas, quarum sufficere poterũt facultates, cõstituatur magister idoneus qui clericos earundem

dem ecclesiarũ doceat & instituat. Apud metropolim autem theologum haberi præceptum est, qui sacerdotes ac quoscunque alios in sacris literis doceat, & in his præsertim instituat, quæ ad curam animarum pertinere dinoscũtur. Visum etiam Concilio fuit, vt singulis magistris vnius præbendæ prouentus tantisper quoad in docẽdo perstiterint, assignẽtur. Cuius quidem saluberrimæ constitutionis vix vestigia quædã apud eiuscemodi ecclesias reliqua videmus. Nam vt scholas ipsas reperias, didascalum tamen vix vllum eruditũ ac pium repereris, quòd nihil penè stipendij (ne dicamus vnius præbendæ prouentus) illi suppeditetur, quod emendatione magna indiget. Neque enim hæc res leuis momenti est, à qua totius propemodum reipub. tum salus, tum pernicies dependet.

¶ Qui huic uiro uictum suppeditabunt. CAP. IIII.

CVrandum itaque vt singula Collegia ludos literarios diligenter instituant, eisque de idoneis ludimagistris, ac sumptibus prospiciant: vbi Collegia non sunt, senatus & respublica idem curet.

¶ Quemadmodum Academiæ instaurari ac studia ali possint. CAP. V.

ACademias seu Vniuersitates publicas per hanc hæresum colluuiem miserè perire cernimus, quas instaurari maxime in votis est. Id fieri posse nobis videtur, si modus aliquis inueniatur, quo pauperibus scholasticis ex ecclesiasticis stipendijs aliquid possit decidi. Clericos enim illos conuenit ecclesiasticis stipendijs sustentari, quibus parentum & propinquorum nulla bona suffragãtur. Quo insuper professoribus atque his, qui in bonis literis, optimis quibusq; disciplinis, ac in primis Theologiæ studijs multũ profecissent, spes præmij fieret: nam spes alit artes.

¶ Pium uotum ad studia subleuanda. CAP. VI.

ET quanquam hic articulus à summo pontifice potissimum pendere videatur, tamen quod in nobis est, cupe- remus omnes ordinarios collatores, præsertim parochialiũ ecclesiarũ, huc induci posse, vt Academiæ potestatẽ facerẽt, significandi subinde ipsis viros literatos ad regendũ ecclesias eiuscemodi idoneos, quos ipsi collatores quibuscunq; alijs nõ idoneis præferrẽt, ac parochijs quũ vacarẽt, præficere nõ differrẽt, modò tamẽ personaliter residere nõ detrectarẽt. Concilio Basilien.

Quòd si idem apud collegiatas ecclesias (qui mẽse ordinario canonicatus & præbendas cõferunt) obtineri posſit, non dubium id plerisq; ad studia capessẽnda calcar fore non exiguũ.

¶ Decretalem Honorij tertij, quoad eius fieri potest, renouari æquum esse. CAP. VII.

c. sup specula. de magistr.

PRæterea nõ parum huc fecerit, si Honorij tertij decretalis seruetur, nempe vt Canonici ecclesiarũ diœcesis nostræ Coloniensis dociles ad studia, potiſsimum theologiæ, per Capitula transmittantur, percepturi toto quinquennio beneficiorũ suorum fructus, non obstante aliqua contraria consuetudine vel statuto, quum denario fraudari non debeant in vinea Domini operantes, de quo dictum est partim superius. Ex his enim tandẽ spes non vana concipi posſit, aliquando futurũ, vt doctorum copia habeatur, quo veluti stellæ valerent plurimos ad iustitiã erudire, & temporis successu ecclesiam Dei vniuersalem in vita ac doctrina reformare.

¶ Quid curandum in Academijs. CAP. VIII.

NEque ignoramus multa ac diligenti prouisione opus esse in Academijs qua in primis curari necesse erit, vt optimi quiq; libri in singulis professionibus ac disciplinis per doctiſsimos professores statis diebus ac horis vigilantiſsimè prælegãtur, enarrẽturq;. Deinde, vt scholasticis viuendi regulæ præscribantur, nempe vt bonis disciplinis vacent, à põpis, comessationibus, ebrietatibus, aleæ ludis, dissensionibus ac rixis abstineãt, vt prodigi esse desinant, ac quisque se suo modulo metiatur, vt fastũ omnẽ ac doctrinæ superciliũ deponat, Nec incipiant esse magistri priusquam fiãt discipuli. (Hierony.) Quot enim sunt, qui magistrorum ac doctorum insignia ambiunt, ac per ambitum extorquent, etiam qui nunquam eam artem quam post magisterium profitentur, vel à limine salutarunt? quod quàm turpe ac indecorum sit, nemo ignorat.

¶ Nihil imprimendum aut uendẽdum, nisi reuisum prius. CAP. IX.

PRæterea quum per abusum artis impressoriæ librorum plurimum malorum emerserit, prohibemus, ne vlli Typographi aut Bibliopolæ quempiam recens æditum librum aut chartam vel imprimant, vel venũ exponant, vel vendã: publicè vel occultè, nisi hic liber reuisus, & charta vel scripturam vel picturam continens, per nostros ad hoc deputa-

tos

tos commissarios diligenter perspecta sit prius. Quæ & Typographi nomen & cognomen complectantur, atq; eam ciuitatem seu oppidũ in quibus excusa sunt, nominatim designent. Quæ verò his caruerint, nullo pacto venũ exponantur. Porrò Typographi, Bibliopolæ ac reliqui librorum institores ac geruli, qui huic ordinationi cõtrauenerint, præter confiscationem librorum, pœnis etiam legalibus ac pragmaticæ con Pragmat. stitutioni Augustanæ subiacebunt. Contrà quos in territorijs August. nostris Fiscalis noster acerrimè inquirere, ac ad iustarum pœnarum declarationem procedere non omittet.

DE IVRISDICTIONE ECCLESIAstica contentiosa. CAPVT I.

NTE annos non admodum multos, reformationem iurisdictionis nostræ ecclesiasticæ ædi curauimus, per quam ita temperata ac moderata omnia speramus, vt nemo de ea iure queri possit.

¶ Excõmunicationis origo & præcipuus usus. c. II.

NE autem quispiam excõmunicationis ecclesiasticæ originem ignoret, Primus excõmunicationis in ecclesia vsus, qualis fuerit, Paulus primæ ad Corinthios v. manifestè ostendit, vbi Corinthium publicè cum nouerca fornicantē tradit sathanæ in interitũ carnis, vt spiritus eius saluus fieret in die domini nostri IESV Christi. Non tantum exēplo indicans, sed & expresśim iubēs, vt qui eiuscemodi sunt, è medio ecclesiæ eijciantur: Si is (inquit) qui frater nominatur, inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum eiuscemodi nec cibum sumere permitto. Quin ante discipulum, ille qui solus verè magister est CHRISTVS, eiuscemodi excommunicationis vsum Matthæi xviij. docuit. Quem optamus in ecclesiã reuocari ac frequentisśimum esse. Nempe vt tales publicè ac enormiter peccantes, ne alijs offendiculo sint, & notati tandem resipiãt, extra communionem sacramentorum ac vitæ communis ponantur, donec ad cor & ecclesiæ gremium reuersi, suum reatum deplorēt. Diuus sanè Paulus grauisśimè Corinthios increpat, quòd incestum illum tantisper paterentur: Omnino 1. Corin. 5.

(inquit) auditur inter vos fornicatio,& talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui quis habeat. Et vos inflati estis,& non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrũ, qui hoc opus fecit. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit? Expurgate ergo vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azymi.& cætera quæ sequuntur. Quòd si denuntiationem Euangelicam (qua nulla res salubrior esse potest,& quæ nobis non tantum facienda suadetur, sed præcipitur) frequentaremus, & apostolica præcepta mordicus teneremus, rariores profectò in cœtu nostro haberemus adulteros, raptores, homicidas, & id genus alios publicè criminosos, propter quos blasphematur nomen nostrum inter gẽtes, & scandalizantur multi inter nos infirmiores.

Matth. 18. Esaiæ 52. Roma. 2.

¶ Cur passim in omnes inobedientes excommunicationis censura distringi cœperit.

CAP. III.

1. Reg. 17.

IAmdudum verò cœpit excommunicatio in omnes inobedientes distringi: quòd quasi peccatum hariolandi sit, repugnare,& quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.

¶ Vsum excommunicationis in publicè criminosos in lucem reuocandum. CAP. IIII.

VSum ergo excommunicationis, præsertim aduersus publicè criminosos, in lucem reuocari conuenerit: deinde posthac in aliis causis excommunicatio tantum in manifestè contumaces feratur.

¶ Quid cauendum in decernenda excommunicationis censura. CAP. V.

Ex cõcil. Melden. et Aluern. c. nemo. et c. nullus facer. 11. q. 3. Ex conci. Lugd. c. j. de senten. excõ. in 6.

CAuebit autem in primis Iudex, ne hanc, aliásve censuras ecclesiasticas, vel ex iniustis, vel ex leuibus causis, vel iuris ordine non seruato, vel ex odij fomite proferat vnquam. Quum enim excommunicatio pœna sit, qua nulla maior est in ecclesia: nec sit excommunicandus quis, nisi pro peccato lethali, quòd anathema sit æternæ mortis damnatio: nec infligenda veniat, nisi his qui aliter corrigi non possunt, debebit Iudex non antè excommunicare quempiam, quàm cognouerit id vel causæ grauitatem, vel eius qui extra communionem ponendus est, apertam contumaciam præcepto iusto acquiescere nolentis exigere.

¶ Exc

¶Excommunicatos uitandos. CAP. VI.

Volumus autem vt hæc censura ab omnibus (iure non tantum humano, sed & diuino idipsum postulante) ti meatur: vtque excommunicati in familiari conuersatione vitentur, & à nemine recipiantur, quemadmodum antiquissima concilia sub grauis reatus incursu idipsum fieri præceperunt. Ex concil. Anti. Carthag. Arelaten. Bracharac.

¶Non passim contra omnes delatos per Fiscales inquirendum. CAP. VII.

Procuratores nostri Fiscales aduersus neminem inquirant, nisi quem legitima ac frequẽs grauat infamia, non quidem à maleuolis & maledicis, sed à prouidis & honestis iustitiæ zelo cõmotis, suborta: quam si non probauerint, condemnentur ipsi, non autem inquisiti in expensis. Neque enim speciem aliquam æquitatis habet, quòd ab innocẽtibus absolutis, quippiam expensarum nomine extorqueatur: alioqui calumnia & iniusta diffamatio, mercedem (quod absit) haberẽt. Valeant ergo alij maleuoli delatores, depeculatores famæ, ac reipub. pestes. Neq; enim ad petitionẽ eorum qui libellum infamationis porrigunt, in occulto inquirendũ est super criminibus in eodem descriptis: quum inquisitio fieri tantum debeat super illis, de quibus clamores aliqui præcesserint. Cap. cum oporteat. ca. inquisitionem. §. tertiæ dubita. de accusatio.

¶Manifesti criminosi pro quæstu nequaquàm ferendi. CAP. VIII.

Nolumus autem, vt concubinarij, aut alij manifestè criminosi vllo modo quæstu aut pecuniæ emũgendæ causa ferantur, tolerenturq; : aut vt pœnæ pecuniariæ pro criminibus passim imponantur, quòd res mali exempli sit, crimen pecunia redimere: sed reformationis nostræ constitutio, quæ de officio Sigilliferi postrema est, seruetur. Quòd si interdum vel personæ delinquentis, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulauerit, hæc in pios tãtum vsus conuertatur, ne magis auaritiæ, quàm correctionis causa exacta videatur.

¶Clerici grauissimorum criminũ rei, secundum canonicas sanctiones puniẽdi. CAP. IX.

Clerici in grauissimis criminibus deprehensi, iuxta canonicas sanctiones puniantur. Expedit enim, vt publicè delinquentes & ecclesiam Dei scandalizãtes, publicè 1. Timot. 5

quoq; arguãtur,& puniantur. Quamobrem tales vel à nobis deprehensi,vel extra territoria nostra per magistratus capti, ac nobis iuxta sanctiones canonicas traditi, dignam sui sceleris pœnam recipient. Quòd si tam graue fuerit,vt degradatione dignum sit,faciemus ipsos curiæ tradi seculari,ne clericali priuilegio gaudeant,quo se per flagitia reddiderunt indignos.

¶ De testamentis insinuandis, approbandis ac exequendis. CAP. X.

Ex concil. Mogun.c. si hæred. de test.

IN Cõcilio Mogũtino sancitum est,vt hæredibus qui iussa testatorum non adimpleuerint,ab Episcopo loci illius omnis res quæ eis relicta est interdicatur, cum fructibus & emolumentis,vt vota defunctorum adimpleantur. Quamobrem procuratores nostri Fiscales in diœcesi nostra Colonien. aduigilabunt,vt Testamenta,maximè ecclesiasticarum personarũ,priuilegijs ecclesiæ nostræ maioris saluis,intra anni spatium exequutioni mandentur: vtq; intra idem tempus executores testamentorum legitimum calculum reddant. Quorum etiam testamentorum insinuationẽ approbationemq́ue intra triginta dies à morte sacerdotis peti volumus atq; obtineri, nisi rationabilis causa longiorem dilationem exposcat in præmissis. Dispiciet autem Sigillifer noster,vt si quid in quempiam stultum aut iure prohibitum vsum temerè relictum sit,in pium conuertatur.

¶ Bona presbyteri ab intestato defuncti in piam causam conuertenda. CAP. XI.

VBi sacerdos nostræ diœcesis Colonien. mortuus est intestatus,bona ipsius,præter patrimonialia,quæ hæredibus cedunt,deducto ære alieno,& funeralibus,in piam causam pro defuncti animæ salute conuertantur.

¶ Portio quæ Archiepiscopo soluitur, minimè grauis. CAP. XII.

Cap. Offi. de testa.

EA portio, quæ nobis vti Archiepiscopo secũdum rationem bonorum(extra quæ tamen patrimonialia immobilia sunt)deducto ære alieno ex more & speciali conuentione cum clero nostro inita debetur,nemini grauis esse potest, quòd maior Episcopo secundum canonicas sanctiones portio,quàm ea est, quæ ex remissione nostra nobis soluitur,debeatur.

¶ Iura

¶ Iuramentorum facilis exactio in iudicijs refrenanda. CAP. XIII.

MVltiplex illa & facilis iuramentorũ exactio, quæ in iudicijs ecclesiasticis fit, nobis probari non potest. Christus inter perfectionis hortamenta ponit & illud, vt in totum abstineamus ab omni iureiurando. Quo colore ergo consuetudo nunc passim iurantium in omni negotio excusari possit, non videmus, nisi aut grauitate negotij, aut necessitate. Crebris iuramentis raro deest periurium, quod grauissimè punit Deus. Quamobrem monemus Causidicos, ne tam faciles sint in exigendis malitiæ ac alijs iuramẽtis. Compertum enim habemus, quosdam esse tam malè Christianos, qui in re tam seria ludant, ac iuramenta interdum exigant, quibus prestitis credere nolint. Ne dicamus quosdam eò vesaniæ prolabi, vt iureiurandum exigant, quod malint suspicari, præstando violatum iri, quàm verè reuererẽterq; adhiberi. Quo laqueo quis perniciosior esse potest? Admonebit igitur Officialis noster Causidicos, atq; alios iuramenta exigentes, vt quæ iudiciarij processus solennitas necessariò non requirit, remittant: vtq; memores sint, eandem manere pœnam temerè exigentem, quæ manet frustrà præstantem iuramentum. Matth. 5. Deut. 5.

¶ Formula inquirendi hæreticos delineanda. CAP. XIIII.

QVum hæresum ac schismatum in præsentiarum plena sint omnia, videbimur operæpretium facturi, si communicato cum Inquisitoribus apostolicis consilio, formulam quandam inquirendi iuri consentaneam, ac tantũ negotium decentẽ, minimeq; captiosam, præscribamus. Quamobrem ea de re nostris iurisperitis mandabimus.

DE VISITATIONE AC SYNODIS *Episcopalibus Archidiaconalibusq;.*

CAP. I.

QVVM frustrà sint in ciuitate leges, nisi & sint qui eas exequantur: itidem institutiones canonicas inefficaces & languidas esse oporteat, nisi ab Episcopo & reliquis (quibus ea cura demandata est, & quodam modo viua lex sunt, qui &

Matth. 5. in Euangelio nuncupantur sal terræ) mancipentur effectui. Idcirco visitatione per nostram diœcesim Colonien. opus est, quam Deo authore per nostrum in pontificalibus Vicarium ac ipsi adiunctos viros, iuxta pios ac doctos, quibus plenā dabimus in his spiritualibus ac ecclesiasticis rebus ordinādi potestatem, aggrediemur, eodemq; adiuuante Deo peragemus.

¶ Quo ordine uisitatio instituenda. CAP. II.

EX superioribus verò liquet plus satis, quo ordine visitatio instituenda sit. Siquidem in primis ab ecclesijs nostris metropolitana ac cathedrali inchoandum. Dehinc singulæ collegiatæ simul cum monasterijs & virorū & mulierum inuisendæ. Post hæc ad parochiales ecclesias omnes in nostris ciuitatibus ac diœcesibus constitutas (vbi maxima cura opus erit) trāseundum: ibi non solū parochi, sed alij etiam (quotquot ibidem commorantur) sacerdotes ac clerici aduocandi. Atque interim non prætermittendæ scholæ & bibliothecæ, vbi illæ reperiētur: ac postremo hospitalia pauperum diligenter perlustranda erunt.

¶ Quæ ubique corrigere oporteat. CAP. III.

QVæ verò oporteat vbique scifcitari ac inuestigare, quæ corrigere ac repurgare, quæ statuere ac ordinare, superiores constitutiones abundè docent.

¶ In primis reformandos esse Decanos. CAP. IIII.

QVod ad cathedrales & collegiatas ecclesias attinet, prima cura erit in reformandis ecclesiarum prælatis, maximè Decanis. Qui si cæci fuerint, consequitur necessariò, vt hi quibus ducatum præstant, simul in foueam trahantur ac cadant. Quod enim ab illis committitur, facilè ab alijs trahitur in exemplum.

¶ Inquietos & prælatis rebelles corripiendos. CAP. V.

ET quoniam alicubi tanta est cleri dissolutio, vt prælatis quantumuis bonis ac eruditis, neque suus honor neque authoritas seruetur, intendent Visitatores nostri animum, vt inquieti corripiantur. Qui corripi & obedire nolūt, censura ecclesiastica secundum culpæ modum percellantur, donec resipuerint.

¶ In

¶ In monasterijs quomodo abusus percipiendi. CAP. VI.

IN monasterijs facile percipientur abusus, modò regulæ ordinis relegantur, interrogēturq; qui illis præsunt, num illis scilicet simul cū nostris cōstitutionib. per omnia satisfiat.

¶ In uisitatione parochiarū quid agendū. CA. VII.

VBi ad parochias ibitur, debebit parocho ac populo paucis ante diebus aduentus Visitatorū significari, quo tum omnes expediti adsint, ac publicæ saluti intendant. Denique ea sacramēta ac munera quæ per solum Episcopum administrantur, expurgati & præparati recipiant.

¶ Habenda concio per Visitatores. CAP. VIII.

NEc videbitur inutile, vt Vicarius noster in pontificalibus, seu alius ex Visitatoribus nostris Theologus, concionem ad populum habeat, eundemque de omnibus de quibus vtile videbitur, ex diuinis scripturis per Dei verbum admoneat.

¶ Interrogandus parochus, quo titulo ministerium gerat. CAP. IX.

INterrogandus deinde parochus, num ipse principalis rector sit, aut Vicarius mercenarius, aut ordinaria authoritate admissus, nec ne: vbi Vicarius præest parochiæ, videndum quo priuilegio absit parochus principalis.

¶ De uita, moribus & doctrina inquirēdus. CA. X.

DEinde inuestigandum de vita, moribus, ac de doctrina, quo pacto verbum diuinum disseminet, ac sacramenta ecclesiastica administret: & num omnia calleat quæ ad officium suum spectant. Vbi vero minus fuerit instructus, erudiatur maximè in his quæ ad dispensationem ecclesiasticorum sacramentorum attinent, præsertim pœnitentiæ. Subinde inquiratur, num in his deses aut negligens interdum sit: & num illi necessarius & honestus victus suppetat, seu digna stipendia exoluantur. Nam si competens victus defecerit, ad eum modum (vti suprà diximus) procurandus erit, aut ad nos referendum.

¶ De habitu, tonsura ac reliquis externis uidendum. CAP. XI.

VIdendum deinde de eruditione, habitu, tonsura, ac familiari conuersatione: honestas familiæ exploranda: libri

libri quoque omnes inſpiciédi,qui ſi nothi aut ſuſpecti erunt, auferendi ac tollendi ſunt.

¶ Num hæreſis quæpiam ſerpat, diligenter inueſtigandum. CAP. XII.

INſuper inueſtigandum erit diligentiſsimè, num in tota parochia vllus hæreticus aut ſchiſmaticus delitеſcat: num hæreſis aliqua ſerpat, atq; hic apponẽda ſecuris ad radicem, vt ſeducti, per verbũ Dei in viam veritatis & eccleſiæ vnitatẽ reducantur. Qui cõtumaces fuerint, è cœtu cæterorũ tollantur.

¶ Num agantur alia, quæ cum Dei & eccleſiæ inſtitutis pugnent, diſpiciendum. CAP. XIII.

PRæterea, num in parochia ſuperſtitiones, ſortilegia, diuinationes, atq; alia id generis, quibus mentes à Deo viuo per diaboli fraudes ſeducuntur, exerceãtur: num periuria, blaſphemiæ, adulteria, & ſimilia crimina ob quæ iratus Deus in nos gladiũ iræ ſuæ vibrat, publicè cõmittantur: num eccleſiaſticæ cẽſuræ cõtemnantur: num ſint qui parocho obedire floccifaciant, qui ſacramenta eccleſiæ non participent: item, num feſti dies & ieiunia eccleſiaſtica ritè obſeruentur.

¶ De puerorum inſtitutione, & hoſpitalium cura quærendum. CAP. XIIII.

DEin videndum quo pacto pueri inſtituantur, qui præterea ſint ſcholis præfecti. Hoſpitalium quoque cura haud prætermittenda.

¶ Vitia quibus aſſueuerint parochiani, acriter corrigenda ac refrenanda. CAP. XV.

DE vitijs quibus parochiani vel maximè aſſueuerint, inquiſitio facienda, vt per Viſitatores verbo diuino ab his populus auocetur.

¶ De officio parochi inquirendum. CAP. XVI.

DEnique expiſcandum, num parochus diuinũ officium in eccleſia canendo, legendoq; ritè gerat: num ſacrum baptiſma, itidem ſacroſanctam Euchariſtiã cum chriſmate ſecurè ac decenter cuſtodiat: num veſtes & reliqua ornamenta, quibus in diuinis officijs vtimur, mundè aſſeruet: num ipſe aut qui eccleſiæ prouiſores appellantur, templum ſartum tectum curent: num ſacris altaribus ſuus honos impendatur: num ruinis domus parochialis occurrat: num de rebus eccleſiæ alienationes faciat. Atq; his ſimilia, quæ Viſitatoribus noſtris

ſtris pro eorum circunſpectione & prudentia facile occurrẽt. Et ex conſtitutionibus noſtris (quas vbique pro loci ac perſo narum ratione rememorari debebunt) ſuppeditabuntur.

¶ Synodus epiſcopalis anno bis habẽda. CA. XVII.

ET quoniam Viſitationes iſtæ generales per ſingulas parochias abſque magno ſumptu ſingulis quibuſque annis frequentari haud poſſunt, ſaluberrimè ſancitum eſt in antiquiſsimis canonibus, bis per ſingulos annos in ſingulis prouincijs Concilium fieri: Vt primum, ante dies Quadrageſimæ habeatur, videlicet quo omnibus, ſi quæ ſunt, ſimultatibus amputatis, mundum ſolenne Deo munus poſsit offerri. Secundum vero agatur ante tempus Autumni, in quo ſi communi omnium conſenſu rationabiliter comprobato, ſecundum eccleſiaſticam regulam, duo vel tres animoſitate ducti per cõtentionem cõtradicant, obtineat plurimorũ ſententia ſacerdotũ.

Nice. c. 5. Anti. c. 20 Cõſtã. c. 3. Chalcedo. c. 19. c. ſicut olim. de accuſat.

¶ Quid agendũ in ſynodo epiſcopali. CAP. XVIII.

IN his ergo Concilijs, anno bis, de his omnibus apud metropolitanæ, cathedraliũ, collegiatarũ, monaſteriorumque prælatos, & præſertim Archidiaconos, ac quos vocamus Decanos rurales (qui vocati ſunt in partem ſolicitudinis epiſcopalis) per Vicarium noſtrum in pontificalibus ac Officialem diſquiſitio diligens fiat. Et quæ ex illorũ iudicio reformatione opus habere cõperientur, cõmuni conſilio emẽdentur.

¶ De ſynodis Archidiaconalibus ac ruralibus. CAP. XIX.

DEnique Archidiaconi, qui Epiſcoporum oculi dicuntur, ac Decani iſti rurales in ſuis deinceps ſynodis, quæ ſancita fuerint, in prouinciali ſeu epiſcopali Concilio publicabunt. Et ad eundem modum (qui in Viſitatione præſcriptus eſt) vitijs extirpãdis ac virtutibus inſerẽdis ſtudeant, criminibus publicis, magis per pœnitentias canonicas, quàm pecuniæ exactione puniendis intenti.

¶ Officiales Archidiaconorũ, & Decanos rurales, uiros graues eſſe oportere. CAP. XX.

QVod vt rectè ac prudenter fiat, Archidiaconis noſtris incumbit, ne vllos inidoneos Officiales aut Decanos rurales deligant aut admittant, ſed ad has functiones viros tantum aſſumant, cùm doctrina præſtãtes, tum vitæ innocentis, inculpatæque, qui nullius criminis labe notabiles,

officium

officium ſuum irreprehenſibiliter exequantur.

¶ Synodi archidiaconales antiquitatem quandam præ ſe ferunt. CAP. XXI.

Cap. j. de off. arch. Hūc canonem renarrat B. Rhenanus in procemio Tertullia.

EX vetuſtiſsima quadam inquirendorum criminum formula relictum eſt, vt Archidiaconi anno biſextili circumeant, & peccata enormia emendent, quæ ſequitur in hæc verba: In Concilio publico ab Epiſcopo habito, primitus iurare debent de villis ſingulis fideliſsimi quique, liberi & ſerui, tres vel quatuor, ſeu etiam plures, vt rei veritas omnino inquiratur. Iuramentum autem illud huiuſcemodi eſſe debet: Quicquid in villa in qua habitat, veraciter ſciat, vel ſerio audierit actum contra fidem rectam & Chriſtianitatem, Epiſcopum aut eius nuntium, quantum recordari poſsit & ſcientia ſubminiſtrat, non lateat. Poſt iuramētum verò Epiſcopus per ſingula numerare debet, quæ prius iuramēto comprehendit, hoc eſt: Si vir ſuper vxorē ſuam, aliquam clanculo corrupit: Si cum duabus cognatis, ſiue mulier cum duobus propinquis fornicata ſit: Si commatrem ſpiritualem aut filiolam ſuam ſtupro violauit: Si qua mulier partum ſuum necauit, vel conceptum quocunque modo excuſsit: Si quis cognatum ſuum voluntate aut caſu occidit, ſeu morbidum fecit, & necdum ad publicam pœnitentiam venit: Si mulier maritum ſuum, aut maritus vxorem ſuam iniquo conſilio interemit: Si quis virum aut fœminam veneno, aut aliqua alia potione occidit, & qui hoc ſcilicet veneno machinatur: Si ſciant diuinatrices vel augures, etiam illos, qui per incredulitatem illas inquirant: Si ſciant meretrices, quia meretrix appellatur, ſi vno cōtempto, cum alijs fornicatur, licet nupta non ſit: Si illos etiam ſciant, qui cum excōmunicatis communionē habent: Si illos ſciant, qui conuicti ſunt periurium perpetraſſe: Si & illos nouerint, qui loca Deo non dicata, contra fidem eccleſiaſticam colunt, & ad Chriſti eccleſias venire cōtemnunt: Illos etiam, ſi ſciant, qui indictum ieiunium negligunt. Hæc omnia dum Epiſcopus habet recitata, iuratores per iuramentum commoneat, cæteros verò omnes nobiles & ignobiles, per bannum Chriſtianitatis conſtringat, vt ſupradictas res minimè celent, aci in die iudicij ante tribunal domini noſtri IESV Chriſti rei occultatione præfatarum rerum nefandarum inueniantur. Hoc enim indicet & per bannum cōteſtetur, vt nemo per vllius timorem